Atatürk Döneminde
Devletçilik-Liberalizm Tartışmaları

Şevket Süreyya (Aydemir) - Hüseyin Cahit (Yalçın) Polemiği

Temuçin Faik Ertan

Türkiye Tarihi

phoenix

Atatürk Döneminde
Devletçilik-Liberalizm Tartışmaları

Şevket Süreyya (Aydemir) - Hüseyin Cahit (Yalçın) Polemiği

Temuçin Faik Ertan

phoenix

Eşim Ayşe ve
Oğullarım Aytekin ile Mehmet Batu'ya...

İçindekiler

Önsöz 7

Giriş 9

Hüseyin Cahit Yalçın ile Şevket Süreyya Aydemir'in Karşılaştırmalı Biyografileri 15

Kadro Dergisi 39

Fikir Hareketleri 45

Hüseyin Cahit-Şevket Süreyya Polemiği 55

Matbuat Hayatı 56

Kronik: Mecmualarımız 62

Polemik: Biz Avrupa'nın Hayranı Değil, Mirasçısıyız! 63

Matbuat Hayatı: Avrupa'nın Mirasçıları 69

Matbuat Hayatı: Tenvire Muhtaç İki Nokta 77

Polemik: Hüseyin Cahit Bey'in Hazin Tarafı 82

Matbuat Hayatı: Bir Münakaşanın İbret Alınacak Neticeleri (1) 92

Matbuat Hayatı: Bir Münakaşanın İbret Alınacak Neticeleri (2) 97

Polemik: Hüseyin Cahit Bey Öncü !.. 103

Matbuat Hayatı: Şahsiyata Dökülen Bir Münakaşa 115

Sonuç ve Değerlendirme 121

Kaynakça 125

Önsöz

Elinizdeki kitap bir biyografi, bir anı ya da belli bir dönemin tarihsel karakteristiğini açıklamak amacıyla kaleme alınmış bir araştırma değildir. Bu kitapta farklı yaşlara, farklı konumlara ve doğal olarak da farklı geçmişlere sahip bulunan ve aynı zamanda birer de siyasal varlık olan iki aydının, Hüseyin Cahit Yalçın ile Şevket Süreyya Aydemir'in, söz düellosuna dönüşen polemiği, virgülüne bile dokunulmadan yeniden kâğıda aktarılmıştır. Amaç tek parti yönetiminin egemen olduğu ve basın üzerinde sıkı yasal düzenlemelerin yapıldığı yıllarda, birçok kişiyi şaşırtacak kadar canlı ve renkli olan düşün hayatının küçük bir kesitini gözler önüne sermektir. 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın etkisi altında olan Türkiye'de, ekonomik politika arayışlarının yoğunlaştığı günlerde gerçekleşen polemik, sadece ekonomik açıdan değil, aynı zamanda siyasal ve sosyal açıdan da ufuk açıcı bir nitelik taşımaktadır.

Kitapta yer alan yazılar, Cumhuriyet'in ilk neslinin yavaş yavaş aramızdan ayrıldığı şu günlerde, yaklaşık 70 yıl önce aydınların beklentilerine, kaygılarına ve arayışlarına ışık tutacak niteliktedir. Düşünsel anlamda hiçbir tartışmanın yapılamadığının ve hatta yaprağın bile kımıldamadığının sanıldığı bir dönemde gerçekleşen Hüseyin Cahit-Şevket Süreyya polemiğinin hatırlanmasını gerekli kılan temel neden, devletçilik-liberalizm tartışmalarının günümüzde de devam ediyor olmasıdır. Bu aynı za-

manda bir derleme niteliği taşıyan bu kitabın yayınlanma gerekçesini oluşturmaktadır.

Ancak günümüzde devletçilik-liberalizm arasındaki tartışmalar düşünsel çerçeveyi aşarak dar, katı ve kaba grupçuluk anlayışına dönüşmüştür. Devletçilik-liberalizm tartışmaları ve bu tartışmaların kaynaklık ettiği gruplaşmalar, günümüzde "küreselleşme", "ulus-devlet", "özelleştirme", "Avrupa Birliği" gibi konuların etrafında kristalize olmaktadır. Bu tür tartışmalarda öne sürülen görüşlerin doğruluğunu ve tutarlılığını kanıtlamak için tarihi olaylar ve şahsiyetler referans verilmektedir. Bu bağlamda Hüseyin Cahit ile Şevket Süreyya arasındaki polemiğin de devletçilik ile liberalizmin günümüzdeki taraftarları için birer hareket noktası olabileceği akla gelmektedir.

Kullanılan malzeme, sadece konuyla ilgili olarak Hüseyin Cahit Yalçın'ın *Fikir Hareketleri*'nde yer alan yazıları ve Şevket Süreyya Aydemir'in *Kadro*'da yayınlanan yazılarıdır. Bu nedenle Hüseyin Cahit Yalçın ile Şevket Süreyya Aydemir'in birbirlerinin görüşleri aleyhine kullandıkları ifadelerle ilgili en küçük yorum ya da imâ yapılmadan ve değerlendirme okuyucuya bırakılmıştır. Bu çalışmada okuyucuyu biçimlendirmemek ve etkilememek adına, makalelerde yer alan cümlelerin virgülüne dahi dokunulmamıştır.

1 Ocak 2009

Temuçin Faik Ertan

Giriş

Devrim; var olan siyasal, hukuksal, toplumsal, ekonomik ve kültürel yapının hızla, tümüyle ve zorla değiştirilmesidir. Türkiye'de de 19. yüzyılın ortalarından itibaren hemen her alanda hızlı bir değişim ve dönüşüm süreci yaşanmıştır. Ancak Türk Devrimi olarak adlandırdığımız bu değişim sürecini, Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a ayak basmasını ya da Cumhuriyetin ilanını başlangıç sayarak ele alıp değerlendirmek tarih biliminin gerçekleriyle bağdaşmaz. Hemen her toplumsal, siyasal ve ekonomik olayda olduğu gibi, Türk toplumunun 20. yüzyılın başlarında Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirmiş olduğu değişim ve dönüşümün tarihsel kökleri, nedenleri ve gerekçeleri vardır.

Osmanlı Devleti'nin son yüzyılında hız kazanan çağdaşlaşma hamleleri sonucu, siyasal, ekonomik ve toplumsal yapı, eskiye ve geleneksel yapıya bir daha geri dönülmeyecek kadar güçlü temellere oturtulmuştu. Ancak Osmanlı modernleşmesinin 1839'dan sonraki görüntüsü, devletin Avrupa'nın baskısı ve etkisi altına girmesiyle neredeyse bire bir paralellik arz etmiştir. 1839 yılındaki Tanzimat Fermanı'nın aynı dönemde canlılığını koruyan Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın isyanının çözümüyle olan ilgisi; 1856 Islahat Fermanı'nın, Kırım Savaşı sırasındaki İngiliz ve Fransız yardımlarıyla doğrudan ilgili olması; 23 Aralık 1876'da Kanun-i Esasi'nin ilanının, Balkan bunalımı nedeniyle Avru-

pa'dan gelebilecek baskıların göğüslenmek istenmesinin bir sonucu olması, 19. yüzyıldaki önemli düzenlenmelerin iç dinamiklerden çok dış dinamiklerin etkisiyle hayata geçirildiğini göstermektedir.

Birinci Dünya Savaşı'na giriş ve bu savaşın yenilgiyle sonuçlanması Osmanlı Devleti'nin siyasal ömrünün sona ermesine yol açmıştır. Burada Osmanlı Devleti'nin çağdaşlaşma çabalarının yetersizliğine bağlı olarak tarih sahnesinden silinen bir imparatorluk olarak ele alınması, sorgulanması gereken bir görüştür. Eğer bu doğru ise o zaman Alman, Avusturya-Macaristan ve Rus imparatorluklarının yıkılmasının, dağılmasının ve buralardaki monarşilerin çökmesinin nedenleri de bir başka gözle irdelenmelidir. Osmanlı Devleti'nin de içinde bulunduğu, bu dört imparatorluğun Birinci Dünya Savaşı'ndan zararla çıkan devletler olduğu gerçeğinin gözden kaçırılmaması gerekir. Yıkılan imparatorlukların hiçbirinde siyasal, ekonomik ve toplumsal düzen artık eskisi gibi olmayacaktır.

Burada, Osmanlı Devleti'nin çöküşü ve yerine kurulan ulusal Türk devletinin durumu, savaşın galip devletlerine ve monarşiye verilen mücadele açısından ayrı bir yere sahiptir. Birinci Dünya Savaşı'nın mağlup devletleri kendileriyle imzalanan antlaşmaları kayıtsız şartsız kabul ederek ya da mücadeleyi erteleyerek bekleme içine girerken, Anadolu'da Mondros ve Sevr'e karşı ciddi bir direniş başlamıştır. Bu direniş Birinci Dünya Savaşı'nın 1918 yılı sonlarında sona erdiği görüşünü de çürütmektedir. Başta Avrupa olmak üzere dünyanın diğer bölgelerinde savaş sona ererken, Doğu Akdeniz'de barışın kurulduğunu söylemek imkânsızdır. Türklerin 1919 yılından itibaren başlattığı ve kısa zamanda örgütlü siyasal güç ve düzenli ordu ile yürüttüğü mücadele, sadece siyasal ve askeri baskılara karşı değildir. Misak-ı Milli'de de ifade edildiği gibi, bu direniş aynı zamanda Batı'nın ekonomik tahakkümüne karşı da geliştirilmiştir. Misak-ı Milli kısa vadeli olarak hazırlanan ve geçici çözümler içeren bir belge

değil, savaş sırasında ve sonrasında Türkiye'nin hareket noktasını, temel ekonomik ve siyasal politikalarını belirleyen, bu nedenle askeri zafer sonrasında da anlamını ve önemini yitirmeyen bir belgedir.

Askeri zaferin siyasal ve ekonomik sonuçlarının alınmasının amaçlandığı Lozan, bu açıdan Türkiye için hayatî önem taşıyan bir barış konferansıdır. Batılı devletler, kurulan yeni Türk devletinin Osmanlı'dan farklı temeller ve ilkeler üzerinde inşa edildiğinin farkında oldukları için, daha çok ekonomik çıkarlarının devamını sağlayacak görüşlerden ödün vermek istememişlerdir. İngiltere'nin Boğazlar ve Musul konusundaki ısrarları da klasik anlamda bir arazi sorunu değildir. Hem Boğazlar hem de Musul, İngiliz ekonomik çıkarları açısından vazgeçilmez yerlerdir. Ancak konferans boyunca Türkiye'yi ekonomik açıdan ilgilendiren temel konular kapitülasyonlar ve borçlar olmuştur. Türk tarafı bu konularda istediğini elde etme hususunda daha hassas ve ısrarcı olmuştur. Sonuçta ufak tefek pürüzler dışında istediği sonuca ulaşmıştır.[1]

Lozan Barışı'nın imzalanmasından sonra Türkiye'deki yönetim dıştan çok içe ağırlık vermiş ve 1923 yılından itibaren köklü düzenlemelere yönelmiştir. Ancak Cumhuriyet'in ilk yıllarında alt yapıdan çok, üst yapıyı ilgilendiren alanlarda köklü düzenlemelere gidilmiş ve üretim ilişkilerinin değiştirilmesi konusuna öncelik verilmemiştir. Bunda yeniden yapılanmaya engel olan iç unsurlar kadar, iktidarın önceliği ve siyasal rejimi, daha doğrusu Cumhuriyet'i sağlam temellere oturtma gayretleri de etkili olmuştur.

---

1 Lozan Barış Konferansı, kesintilerle birlikte 20 Kasım 1922'den 24 Temmuz 1923'e kadar devam etmiştir. Bu konferans sırasındaki görüşmelerde Türkiye, Misak-ı Milli'ye uygun bir politikayı hayata geçirmeye çalışmıştır. Bununla birlikte Hatay, Musul ve Boğazlar konularında arzu edilen sonuçlar alınamamıştır.

1930'lu yıllar, Türkiye'de ekonomik ve toplumsal alanlarda yeni stratejilerin belirlenmesi için ciddi çabaların görüldüğü bir dönemdir. 1923-1931 yılları arasında, Türkiye İktisat Kongresi'nde alınan kararların etkisiyle ağırlıklı olarak özel sektöre dayalı bir ekonomik politika izleyen ve genellikle de üst yapıyla ilgili köklü dönüşümleri gerçekleştiren Türkiye, 1931 yılından itibaren devlet müdahaleciliğine yönelmiş ve yeni bir ekonomik politikayla kalkınma hamlesine öncelik vermeye başlamıştır. 1923'ten itibaren hukuk, eğitim ve toplumun gündelik hayatıyla ilgili çok sayıda yeniliği hayata geçiren Türkiye için 1930'lu yıllar, ekonomik kalkınmaya öncelik verilen ve bir devrim ideolojisi üretilmesi için çaba sarf edilen bir dönem olarak ele alınabilir.

Türkiye'nin, 1930 öncesinde ekonomik alanda köklü düzenlemelere yönelmesinde ve bir anlamda ekonomik kalkınma için daha gerçekçi projeleri hayata geçirmesinde bir takım engeller ortaya çıkmıştır. Bunlardan en önemlisi, Lozan Antlaşması'nda yer alan ekonomik sınırlamalardır. Lozan'da kapitülasyonlar ve diğer imtiyazların kaldırılmasıyla ilgili olarak kabul edilen beş yıllık geçiş süresi, Türkiye'nin 1929 yılına değin, ekonomide yapısal düzenlemeler yapmasını, daha da önemlisi milli ekonomisini koruyabilmek için tedbirler almasını ve buna uygun gümrük politikaları belirlemesini engellemiştir.[2]

Bu nedenle Lozan'da belirlenen sınırlamaların kaldırılacağı yıl olan 1929, Türkiye'de iktidarın, yeni ekonomik ve toplumsal hamleler ve geleceğe dönük olarak oluşturulan projeleri hayata geçirmek için umutla beklediği bir yıldır. Ancak aynı yıl Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayan ve bütün kapitalist dünyayı olumsuz etkileyen ekonomik bunalım, Türkiye'de de ciddi hayal kırıklıkları yaratmış ve 1929 yılıyla ilgili olan olumlu beklentilerin

---

[2] Yüksel Ülken, **Atatürk ve İktisat,** Türkiye İş Bankası Yay., Ankara, 1981, s. 101.

yerini umutsuzluğa bırakmasına yol açmıştır.[3] 1929 Dünya Ekonomik Bunalımının olumsuz etkisinin devam ettiği günlerde, Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulmasıyla başlayan demokrasi denemesinin başarısızlıkla sonuçlanması[4] ve ardından gelişen Menemen Olayı iktidarı ekonomik ve toplumsal gelişim için yeni önlemler almaya zorlamıştır.

Türkiye'de 1931 yılından itibaren devlet-birey ilişkisinin yeniden gözden geçirilmeye başlandığı ve bunalımın da zorlamasıyla, ekonomik politika olarak devlet müdahaleciliğinin ön plana çıkarıldığı söylenebilir. Aslında devlet müdahaleciliği bu dönemde sadece Türkiye için değil, bunalımdan çıkış yolu arayan çok sayıda gelişmiş ülke için de tercih edilen bir ekonomik politika olmuştur.

Bu arada Ulusal Kurtuluş Savaşı sonrasında başlayan, Osmanlı izlerinin silinmesi yolundaki tasfiye ve yenileşme hareketleri, azalarak da olsa, 1930 yılından sonra da devam etmiştir. Bu dönemde tasfiyesi en fazla ses getiren iki Osmanlı kurumu Türk Ocakları[5] ile Darülfünun olmuştur.[6] Türk Ocakları'nın kapatılması, Türkiye'de yeni tarih anlayışının bir yansıması olarak algılanabileceği gibi, iktidarın siyasal yapılanmasının ve propagandasının, bundan böyle Halkevleri vasıtasıyla hayata geçirileceğinin de habercisi olmuştur.[7] Buna benzer bir gelişme, Darülfünun'un kapatılması ve yerine İstanbul Üniversitesi'nin açılmasında da

---

3 Osman Okyar, *"Devletçiliğin Doğuşu"*, **Forum**, Sayı: 211, 15 Ocak 1963, s. 11.

4 Serbest Cumhuriyet Fırkası için bkz. Çetin Yetkin, **Türkiye'de Tek Parti Yönetimi (1930-1945)**, İstanbul, 1983

5 Türk Ocakları hakkında geniş bilgi için bkz. Yusuf Sarınay, **Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931)**, İstanbul, 1934; Füsun Üstel, Türk Ocakları (1912-1931), 2. Baskı, İletişim Yay., İstanbul, 2004.

6 Darülfünun hakkında geniş bilgi için bkz. Cemil Bingöl, Darülfünun ve Türkiye'ye Modern Eğitimin Girişi (1863-1908) 1991; Ekmeleddin İhsanoğlu, **Darülfünun Tarihçesine Giriş**, İstanbul 1980.

7 Halkevleri için bkz. Anıl Çeçen, **Halkevleri**, Gündoğan Yay. Ankara, 1990, s. 105-113.

görülmüştür.[8] Bütün bunlardan hareketle, Halkevleri ve İstanbul Üniversitesi'nin Cumhuriyet'e özgü, yeni bir toplum ve insan modelinin yaratılması hedefine yönelik olarak oluşturulan, kültür ve ideoloji yüklü kurumlar olduklarını öne sürmek hiç de abartılı bir yorum değildir.

1930 yılından itibaren yeni bir devlet ve toplum modeli, yeni bir ekonomik politika ve bütün bunlara dayanılarak özgün bir devrim ideolojisi gayretlerine hız verilmesi, basın-yayın faaliyetlerinde gözle görülür bir artış olması sonucunu doğurmuştur. Bu dönemde, 1931 yılında çıkarılan basın yasasının da getirdiği belirli sınırlamalar çerçevesinde, iktidarın bizzat kendisi, iktidara yakın çevreler ve iktidarın çeşitli uygulamaları sonunda tasfiyeye uğramış gruplar tarafından çok sayıda gazete ve dergi, yayın hayatına atılmıştır.[9]

Öyle ki; Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapanması ya da kapatılmasına ve iktidarda bulunan Cumhuriyet Halk Partisi'nin devletçiliği temel ilkelerden birisi olarak benimsemesine ve tek partiye dayalı iktidarın kurumsallaşmasına karşın, liberal çevrelerin ortadan çekildiklerini ve bir anlamda tümüyle sindiklerini söylemek zordur.

Ancak basın-yayın hayatında farklı düşünsel çevreler arasında yoğun bir polemik ortamının doğmasına karşın, bütün tartışmalarda iktidara ve uygulamalarına sert eleştiriler yöneltilmemesine özen gösterilmiştir.

---

[8] Abdurrahman Çaycı, *"Atatürk, Bilim ve Üniversite"*, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı: 16, s. 64-65; Ayrıca Üniversite reformu için bkz. Horst Widman, **Atatürk Üniversitesi Reformu**, (Çev. A. Kazancıgil-S. Bozkurt), İstanbul, 1981

[9] 1930'lu yıllarda etkili olan haftalık ya da aylık dergilerden bazıları şunlardır: *Kadro, Yeni Adam, Yeni Türk, Çığır, Ülkü, Fikir Hareketleri, Kooperatif, Varlık, Muhit, Orhun*. Aynı dönemde *Hakimiyet-i Milliye (Ulus), Cumhuriyet, Milliyet (Akşam), Vakit (Kurun), Akın* gibi günlük gazeteler de vardı.

Hüseyin Cahit Yalçın ile Şevket Süreyya Aydemir'in Karşılaştırmalı Biyografileri

Aynı yüzyılda, ancak farklı zaman dilimlerinde dünyaya gelen ve 1930'lu yıllarda polemiğe giren ve zaman zaman sert üsluplar kullanarak, birbirlerine karşı düşünsel saldırıya geçen Hüseyin Cahit ile Şevket Süreyya'nın yaşam öyküleri de birbirinden farklı çizgide gelişmiştir.

Hüseyin Cahit, 1875 yılında, Balıkesir'de, dünyaya gelmiştir.[1] Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda çıkan ayaklanmalarla uğraştığı ve dış borçlar nedeniyle yoğun bir dış baskıya maruz kaldığı bir dönemde doğan Hüseyin Cahit'in ilk çocukluk yılları, sancılı ve sıkıntılı geçmeye aday idi. Hüseyin Cahit'in doğduğu günlerde Balkanlarda başlayan isyanlar Boşnaklar, Hersekliler, Karadağlılar ve Bulgarlar arasında hızla yayılmış ve kısa sürede uluslararası bir sorun niteliğine bürünmeye başlamıştır. Aynı günlerde borç

---

1 Hüseyin Cahit Yalçın, *"Meşrutiyet Devri ve Sonrası"*, Halkçı, 3 Haziran 1954; Ömer Faruk Huyugüzel, **Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı ve Edebi Eserleri Üzerine Bir Araştırma**, İzmir, 1984, s. 1.; Hilmi Bengi, **Gazeteci, Siyasetçi ve Fikir Adamı Olarak Hüseyin Cahit Yalçın**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2000, s. 9.

batağına düşen İstanbul Hükümeti 1875 yılında maliyenin iflasını açıklamış ve borçların faizlerini bile ödeyemeyeceğini tüm alacaklılarına duyurmuştur. Bir anlamda Hüseyin Cahit'in dünyaya geldiği dönemde Osmanlı Devleti'nin siyasal ve ekonomik itibarı sarsılmış ve uluslararası müdahaleye açık bir ortam doğmuştur. İlginç bir rastlantıdır ki, Osmanlı maliyesinin iflas ettiği ve ekonominin tümüyle yabancı müdahaleye açık olduğu bir dönemde dünyaya gelen Hüseyin Cahit, yetişkinlik döneminde borçlarla ilgili olarak kurulan ve yabancı müdahalenin simgesi olan Düyun-u Umumiye'nin yerli görevlilerinden biri olacaktır.

Babası, Âşar Müdürü Ali Rıza Efendi'nin görevi nedeniyle sık sık yer değiştiren aile, Hüseyin Cahit 2 yaşında iken İstanbul'a yerleşmiştir.[2] Böylece İstanbul siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan, Hüseyin Cahit'in yaşamında daha çok küçük yaşlardan itibaren, bilinç düzeyinin gelişiminde belirleyici rol oynamaya başlamıştır. Ancak İstanbul bu dönemde, Abdülhamit yönetiminin baskısını en ağır hisseden şehirlerden biridir. Siyasal baskıların yoğun olduğu ve herhangi bir muhalif düşünceye izin verilmediği, buna karşılık çok sayıda modern okulun açıldığı ve yeni müfredatın uygulandığı bir dönemde de öğrenim hayatına İstanbul'da başlamıştır. İlköğrenimini Yakup Ağa Mahalle Mektebi'nde tamamlayan Hüseyin Cahit, yine babasının tayini nedeniyle ailesiyle birlikte İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalmıştır.[3] Hüseyin Cahit, Serez'de askeri rüştiyeyi bitirdikten sonra, 13 yaşında iken bir kez daha İstanbul'a gelmiş ve bu kez başkentte daha uzun soluklu yaşama şansı yakalamıştır.[4]

Hüseyin Cahit'in İstanbul'a ikinci kez geldiği dönemde de, Abdülhamit'in mutlak yönetimi vardır. Ancak İstanbul'daki siyasal atmosfer bu kez, daha önceki gelişinden farklıdır. Abdülhamit

---

[2] Huyugüzel, a.g.e., s. 2-3.

[3] Hüseyin Cahit'in öğrenimi ile ilgili geniş bilgi için bkz. Bengi, a.g.e., s. 14-18

[4] Hüseyin Cahit Yalçın, **Edebiyat Anıları**, İstanbul, 1975, s. 17-19.

yönetimine karşı gizli ve gizli olduğu kadar da yavaştan başlayan muhalif örgütlenme, İstanbul'daki gelecek günlerdeki çetin mücadelenin habercisiydi.

Hüseyin Cahit'in İstanbul'a ikinci kez geldiği ve kenti hemen her açıdan daha farklı ve bilinçli olarak algılamaya başladığı günlerde, sonraki yıllarda sıkı bir polemiğe gireceği Şevket Süreyya, henüz dünyaya gelmemişti. Bu yaş farkı ve doğal olarak yaşananların ve deneyimlerin de farklı olması, Hüseyin Cahit ile Şevket Süreyya arasında 1930'lu yıllarda cereyan edecek olan polemikte, görüş açısından üsluba kadar değişik çizgilerde bulunmalarında etkili olacaktır.

Şevket Süreyya, 1897 yılında Edirne'de doğmuştur.[5] 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında, Bulgaristan'ın Deliorman yöresinden Edirne'ye göç etmiş olan bir ailenin üçüncü erkek çocuğu olan Şevket Süreyya'nın[6] dünyaya geldiği 1897 yılı, Osmanlı-Yunan Savaşının cereyan ettiği ve ülkenin hızlı bir dağılma sürecine girdiği bir dönemdir. Hüseyin Cahit ile Şevket Süreyya'nın doğum tarihleri arasındaki yirmi iki yılda, Osmanlı Devleti, Balkanlar'da Sırbistan, Karadağ ve Romanya gibi toprakları, Doğu Anadolu'da ise Kars, Ardahan ve Batum gibi şehirleri kaybetmiştir. Ayrıca Hüseyin Cahit'in doğduğu günlerde büyük bir sorun teşkil etmeyen Ermeni Sorunu, geçen yirmi iki yıllık zaman zarfında, devletin en fazla meşgul olduğu sorunlardan biri haline gelmiştir. Bir anlamda Hüseyin Cahit, yaşamının ilk yıllarından itibaren ciddi toprak kayıplarına tanık olmuştur.

Hüseyin Cahit'ten yirmi iki yıl sonra dünyaya gelen Şevket Süreyya'nın da farklı bir ortamda büyüdüğü söylenemez. Kendi

---

[5] Şevket Süreyya Aydemir, "Otobiyografya", **Gözlem**, Sayı: 2, Mayıs 1965, s. 3; Halil İbrahim Göktürk, **Bilinmeyen Yönleriyle Şevket Süreyya Aydemir**, Ankara, 1977, s. 12.

[6] İlhan Tekeli-Selim İlkin, **Bir Cumhuriyet Öyküsü. Kadroculari ve Kadro'yu Anlamak**, Tarih Vakfi Yurt Yayınları, İstanbul, 2003, s. 42.

deyimi ile "bir yangın gecesi" dünyaya gelen ünlü yazar, tüm çocukluk ve gençlik yıllarını, imparatorluğun çöküşünü hazırlayan bir "yangın" içerisinde geçirmiştir. Bu yangının sıcaklığını, hatta yok edişini, aralarında çok yaş farkı olmasına karşın Hüseyin Cahit de, Şevket Süreyya da yüreğinde hissetmiştir.

Osmanlı Devleti, Şevket Süreyya'nın doğduğu yıl olan 1897'den 1914 yılına değin çeşitli savaşlara girmiş ve çok büyük toprak kayıplarına uğramıştır. Öyle ki; 1890'lı yıllarda coğrafi konum olarak oldukça içerlerde kalan Edirne, 1914 yılına gelindiğinde bir sınır kenti durumuna düşmüştür. Bu büyük toprak kayıplarının Şevket Süreyya'yı yakından etkilediği muhakkaktır. İmparatorluğun bu denli hızlı bir çöküş sürecine girmesi ve Balkanlardaki milliyetçilik hareketleri, Şevket Süreyya'yı da diğer aydınlar gibi *Turancılık* düşüncesine yaklaştırmıştır. Bu yıllarda Şevket Süreyya, kendi anılarında belirttiği gibi "Ergenekon" hayaliyle yaşamaya başlamıştır.[7]

Şevket Süreyya'nın doğumundan bir yıl önce Mülkiye'yi bitiren Hüseyin Cahit, siyasal açıdan ülke sorunlarıyla en yoğun ilgilendiği dönemde, Şevket Süreyya, hemen hiçbir şeyin farkında olmayan küçük bir çocuktur. Doğal olarak da, 1900'lü yılların başlarında her iki şahsın da kaygıları, eğilimleri ve günlük yaşamları birbirinden çok farklıdır.

1896 yılında Mülkiye'yi ikincilikle bitiren Hüseyin Cahit, öğrenim hayatını da başarıyla tamamlamıştır.[8] Bundan sonra Hüseyin Cahit'i yepyeni bir hayat bekliyordu. Devlet memuru olmak, birçok genç gibi Hüseyin Cahit için de bir idealdi. Memuriyete, Maarif Nezareti'nde yazı işleri müdürü olarak başlayan Hüseyin Cahit, bu görevde beş yıl kaldıktan sonra, önce Vefa İdadisi'nde müdür yardımcısı, ardından da Mercan İdadisi'nde müdür ol-

---

[7] Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam**, Ankara, 1965, s. 62.

[8] Ali Mücellitoğlu Çankaya, **Yeni Mülkiyeliler Tarihi ve Mülkiyeliler**, III. Cilt, İstanbul, 1969, s. 648.

muştur.[9] Bu arada devletin üst düzey yöneticileri ile de ilişkilerini geliştirmiş ve özellikle de Küçük Sait Paşa'nın güvenini kazanmıştır.[10] Ortaokul düzeyinde bir eğitim kurumunun müdürü olan Hüseyin Cahit'in üst düzey yöneticilere, hatta sadrazama bu denli yakın olması ilginç, ilginç olduğu kadar da bazı çevreler tarafından kuşkulu görülmüştür. Gerçekten de devleti yönetenlerin duydukları bu güven, hem o günlerde hem de gelecekte, kendisi açısından olumlu ve olumsuz sonuçlara yol açacaktır. Küçük Sait Paşa tarafından tutulması ve beğenilmesi, zaman zaman jurnalcilik suçlamalarıyla karşı karşıya kalmasına neden olmuştur.[11]

Hüseyin Cahit'in yaşamındaki ilginç tutum ve davranışlar bunlarla sınırlı değildir. Küçük Sait Paşa ve yönetimiyle ilişkisine karşılık, kendisini İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne yakın hisseden Hüseyin Cahit, Cemiyet'in yasadışı konumundan ötürü önceleri mesafeli kalmaya özen göstermiştir. Meşrutiyetin ilan edilmesinden sonra, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yasal bir niteliğe kavuşmasıyla bu Cemiyet'e üye olmuş ve edebi kişiliğinin yanına, bir de siyasal kimliği eklemiştir. O tarihlerde bir devlet memuru olan Hüseyin Cahit'in edebi ve siyasî faaliyetlerine bakıldığında, onun sıradan bir devlet memuru olmadığı ve yaşama son derece iddialı baktığı anlaşılmaktadır.

İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesi, Şevket Süreyya ile Hüseyin Cahit üzerinde farklı yönde etkiler yaratmıştır. Henüz 11 yaşında olan Şevket Süreyya açısından Meşrutiyetin ilanı son derece heyecan veren bir olaydır ve ağabeyinin İstanbul'dan getirmiş olduğu fotoğraflara bakarak, hürriyet kahramanlarını ilk

---

9 Cevdet Kudret, **Hüseyin Cahit Yalçın**, İstanbul, 1957, s. 4.

10 Huyugüzel, **a.g.e**, s. 18.

11 Ahmet Bedevi Kuran, **Hüseyin Cahit Yalçın'a Açık Mektup**, İstanbul, 1955, s. 20-23; Hüseyin Cahit Yalçın 35 yaş civarında iken jurnalcilik suçlamasıyla karşı karşıya kalırken, Şevket Süreyya Aydemir de 30 yaşlarında iken Türkiye Komünist Partisi ile ilgili olarak benzer suçlamalara maruz kalacaktır.

kez uzaktan da olsa tanıma fırsatını elde etmiştir.[12] Bundan da anlaşılacağı gibi, Şevket Süreyya hürriyetin ne olduğunu ve ne anlama geldiğini öğrenmeden, hürriyet kahramanlarını tanımıştır.

Buna karşılık Hüseyin Cahit, siyasi ve edebi kimliğinin daha ağır basmasının etkisi ve meşrutiyet döneminin başlamasıyla birlikte, devlet memurluğunu bırakmış ve tümüyle gazeteciliğe yönelerek[13] 1 Ağustos 1908 tarihinde, yıllar boyu kendisiyle bütünleşecek olan Tanin gazetesini çıkarmaya başlamıştır.[14] Aynı dönemde Mebusan Meclisi'ne İstanbul Mebusu olarak giren Hüseyin Cahit'in, hem İttihatçı hem de gazeteci olarak tanınmaya başladığı bu dönemde, Tanin de, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bir yayın organı niteliğine bürünmüştür. Mizaç olarak herhangi bir grubun ve düşüncenin tümüyle kontrolüne ya da disiplini altına girmeye meyilli olmayan Hüseyin Cahit'i, Tanin'in böyle bir niteliğe bürünmesinin, memnun ettiğini söylemek pek mümkün değildir.

Hiç istememesine rağmen katı bir İttihatçı taraftarı olarak görünen Hüseyin Cahit ve gazetesi Tanin, kısa zamanda Meşrutiyet karşıtlarının tepkisini almaya başlamıştır. Serbesti Gazetesi yazarlarından Hasan Fehmi Bey'in öldürülmesi üzerine başlayan olayların, kısa zamanda 31 Mart Vak'ası olarak bilinen bir isyan hareketine dönüşmesi, Hüseyin Cahit'in yaşamını derinden etkileyen gelişmelere sahne olmuştur. Meşrutiyet karşıtlarının öncülük

---

12 Tekeli-İlkin, **a.g.e.**, s. 45.

13 Hüseyin Cahit'in gazete yazarlığı aslında önceki yıllarda başlamıştı. 1897 yılında henüz 22 yaşında iken Servet-i Fünuncular arasına katılmış ve çeviriler yapmaya başlamıştı. Sırasıyla Tarîk, Sabah ve Saadet gazetelerinde görev almıştır.

14 Hüseyin Cahit Yalçın, **Siyasal Anılar**, İstanbul, 1976, s. 18. Hüseyin Cahit'in Tanin'deki çalışmaları için bkz. Bengi, **a.g.e.**, s. 43-58.

yaptığı olaylarda, Hüseyin Cahit'e benzerliği ile tanınan Arslan Bey isyancılar tarafından öldürülmüştür.[15]

İstanbul'da can güvenliğini tehlikede gören Hüseyin Cahit, yakın arkadaşı Cavit Bey ile birlikte Odesa'ya kaçtıktan sonra, buradan Selanik'e geçmişler, Hareket Ordusu'nun isyanı bastırması ve denetimi ele geçirmesinden sonra da İstanbul'a geri dönmüşlerdir.

II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesi ve İttihat ve Terakki'nin güç kazanmasıyla sonuçlanan 31 Mart Vak'ası, Hüseyin Cahit'in kamuoyu tarafından biraz daha tanınmasına ve Cemiyet içinde güç kazanmasına yol açmıştır.

31 Mart Vak'ası Şevket Süreyya için de anlamlıdır. Şevket Süreyya'nın iki ağabeyi Hareket Ordusu'ndaki gönüllü taburlara katılarak İstanbul'a gitmişler ve isyanının bastırılmasında doğrudan rol oynamışlardır.[16] Burada Hüseyin Cahit'in hayatını kurtaran ve dolaylı da olsa güç kazanmasında etkili olan Hareket Ordusu'nda Şevket Süreyya'nın iki ağabeyinin gönüllü olarak görev alması ilginç bir rastlantıdır.

Hüseyin Cahit, 31 Mart Vak'ası sonrasında Selanik'e geçtiği dönemde, yakın arkadaşı Cavit Bey'in önerisiyle masonluğu benimsemiştir. Ancak Hüseyin Cahit, İttihat ve Terakki'nin masonlukla özdeş tutulmaya başlanması ve masonluğun bir yükselme aracı olarak görülmesinden rahatsız olarak, kısa bir süre sonra masonluğa olan ilgisini kaybetmiş ve bu oluşum içinde fazla ilerleyememiştir.

Hüseyin Cahit'in masonlukla ilgilendiği dönemde, Osmanlı Devleti'nin dağılması ve toprak kaybı da devam etmiş ve bundan özellikle de, Edirne gibi sınır kent durumuna gelmiş yerleşim merkezleri, daha fazla kaygı duymaya başlamışlardır. Edirne'nin

---

[15] Yalçın, a.g.e., s. 70-76.

[16] Tekeli-İlkin, a.g.e., s. 45.

Balkan Savaşı'nda belli bir dönem Bulgar ordusunun kontrolünde kalması, Şevket Süreyya'yı derinden etkilemiştir. Bu arada annesinin ve büyük ağabeyinin peş peşe ölümleri de Şevket Süreyya'nın yaşamında iz bırakmıştır.[17] Bütün bu gelişmeleri Şevket Süreyya'nın kendi yaşamı açısından önemli dönüm noktaları olarak ele almak mümkündür. Ancak toplumsal etki ve topluma mal olma açısından Şevket Süreyya'nın, Hüseyin Cahit'e göre daha sıradan bir yaşam çizgisine sahip olduğu söylenebilir. Şevket Süreyya için renkli, daha doğru bir ifadeyle topluma mal olan yaşam öyküsüne yöneliş, Birinci Dünya Savaşı yıllarında başlamıştır.

Birinci Dünya Savaşı patlak verdiği sırada Muallim Mektebi öğrencisi olan Şevket Süreyya, ağabeyinin Kafkas cephesinde şehit düşmesi üzerine, eğitimini yarım bırakarak ağabeyinin yerini almak amacıyla subay adayı olarak talimgâha katılmıştır.[18] Talimgâhtaki eğitimini tamamladıktan sonra, Kafkas Cephesi'ndeki çarpışmalara katılan Şevket Süreyya,[19] aynı zamanda Anadolu insanının gerçek durumunu görme imkânını da bulmuştur.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında Hüseyin Cahit İstanbul'da kalmış ve savaşın zorluklarını Şevket Süreyya'ya göre daha hafif geçiştirmiştir. Bunun nedeni elbette birinin vatanını diğerinden daha fazla sevmesi ve düşünmesi değildi. Yaşlarının ve konumlarının farklı olması, savaş yıllarını da farklı ortamlarda ve koşullarda geçirmelerinde etkili olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı'nın kaybedilmesi ve imparatorluğun dağılmasının kesinleşmesinin, Hüseyin Cahit ve Şevket Süreyya'nın yüreğinde ciddi yaralar açtığına kuşku yoktur. Ancak iki şahsın geçmişlerinin, yaşlarının ve konumlarının farklı olması

---

[17] Tekeli-İlkin, **a.g.e**, s. 46.

[18] Aydemir, **Suyu Arayan Adam**, s. 71; Göktürk, **a.g.e.**, s. 28.

[19] Aydemir, **Gözlem**, s. 23.

savaşın etkilerini de farklı hissetmelerine yol açmıştır. Hüseyin Cahit, savaştan sonra İstanbul'da kalarak, burada mücadeleyi tercih etmiştir. Şevket Süreyya'nın aksine hiç kimsenin fark etmediği ve önemsemediği bir isim olmamıştır. Ayrıca savaş sonrasında Hüseyin Cahit'in düşüncelerinde ve İttihatçılığa olan bakışında temelden bir değişme olmamıştır.

Oysa savaş ve savaş sonrası gelişmeler, o günlerde sıradan bir insan olan Şevket Süreyya'nın dünya ve ülke sorunlarına bakışının ve çıkış yollarıyla ilgili görüşlerinin tümüyle değişmesine yol açmıştır. Şevket Süreyya, savaşın kaybedilmesi üzerine Erzurum'da terhis edilmiş ve Trabzon üzerinden İstanbul'a geri dönmüştür.[20] Bu dönemde yurdun birçok yöresi gibi başkent İstanbul ve doğduğu yer olan Edirne de işgal edilmiştir. Şevket Süreyya, Edirne'de bir yandan yarım kalan eğitimini tamamlamaya çalışırken, diğer yandan da işgale karşı yapılan gizli toplantılara katılmıştır.[21] Bu toplantıları Şevket Süreyya'nın ülke için giriştiği ilk önemli siyasal faaliyetler olarak değerlendirmek mümkündür. Şevket Süreyya'nın 1918 yılı sonlarında işgal altında bulunan bir ülkenin aydını olarak siyasal faaliyetlere başladığı dönemde, Hüseyin Cahit, siyasal faaliyetler açısından artık olgunluk dönemine gelmiş, deneyimli bir siyasetçi ve yazar konumundadır. Bir başka deyişle Şevket Süreyya, 1918 yılında ilk siyasal faaliyetlerine başlarken, o tarihlerde 40 yaşını aşmış olan Hüseyin Cahit, bu konuda oldukça büyük mesafe kat etmiştir.

Hüseyin Cahit ve Şevket Süreyya'nın savaş sonrasındaki günlerde tek ortak yanları, İstanbul dışına, hatta ülke dışına çıkmış olmalarıdır. Fakat her ikisinin yaşadıkları yerleri terk etmeleri farklı nedenlere dayanmaktadır. Şevket Süreyya o dönemdeki ideallerini gerçekleştirmek için doğduğu toprakları terk ederken, Hüseyin Cahit zoraki bir şekilde ülkesinden koparılmıştır. Hüse-

---

[20] Aydemir, **Suyu Arayan Adam**, s. 149.

[21] Aydemir, **Suyu Arayan Adam**, s. 150.

yin Cahit Yalçın, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Şubat 1919'da tutuklanan ve Bekirağa Bölüğü'ne atılan kişiler arasındadır.[22] O dönemde İstanbul mebusu olan Hüseyin Cahit, İngilizlerin "azılı" olarak gördükleri ve isminin önüne özel işaret koydukları 19 kişiden biridir.[23] İngilizlerin bu bakış açısı, sonraki günlerde de değişmemiş ve Hüseyin Cahit, 2 Haziran 1919'da Malta'ya sürgün edilen 41 kişinin arasında yer almıştır.[24]

Hüseyin Cahit'in Malta'ya sürgün edildiği günlerde, Şevket Süreyya da başka bir şekilde ülkesinden ayrılmıştır. Şevket Süreyya, İstanbul'dan bir İtalyan vapuruyla Karadeniz'e açılmış ve bir süre sonra da Batum limanına ulaşmıştır.[25] İkinci Meşrutiyet döneminin en gözde akımı olan Turan ideali, savaştan sonra da Şevket Süreyya'nın kafasında önemli bir yer işgal etmiştir. Bu ideali gerçekleştirmek, teoride kalan düşünceleri pratiğe geçirmek amacındadır. İmparatorluk sınırları dışında kalan Türkleri daha yakından tanımak ve onlara ulaşmak, daha doğrusu onlar için çalışmak en büyük idealidir. Bu nedenle eğitimini tamamladıktan hemen sonra öğretmen olarak Azerbaycan'da görev istemiştir.[26]

Asker olarak gittiği Kafkaslarda Turan ülküsünü gerçekleştiremeyen Şevket Süreyya, bu kez öğretmen olarak şansını deneyecektir. Bu umutla Bakû'ye, oradan da tayin edildiği yer olan Kafkas dağlarının eteğinde Nuha'ya, diğer adıyla Şeki'ye ulaşmıştır.[27]

---

22 Bilal Şimşir, **Malta Sürgüleri, 2.**Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985, s. 57-58.

23 Şimşir, **a.g.e.**, s. 97.

24 Şimşir, **a.g.e.**, s. 109.

25 Halil İbrahim Göktürk, **Bilinmeyen Yönleriyle Şevket Süreyya Aydemir,** Ankara, 1977, s. 57. Hüseyin Cahit'in Malta günleri için bkz. Bengi, **a.g.e.**, s. 166-175.

26 Aydemir, **Gözlem,** s. 3.

27 Aydemir, **Suyu Arayan Adam,** s. 153.

Şevket Süreyya'nın Şeki'de göreve başladığı sıralarda İngiliz Yüksek Komiserliği, Malta'daki tutukluları suçlarına göre tasnif etmiş ve Hüseyin Cahit'i *zulüm politikasıyla ilişkileri bulunduğu söylenemeyecek olanlar* kısmında değerlendirmiştir.[28] Hüseyin Cahit ve çoğunluğu mebus olan diğer kişiler, en hafif şekilde suçlananlar arasında bulunmalarına rağmen, bu kişilerin de bırakılması zaman almıştır. [29]

Şevket Süreyya'nın Nuha'ya gelmesinden kısa bir süre sonra Bolşevik Devrimi Güney Kafkasya'yı da etkisi altına almaya başlamıştır. Turan ideali ile Azerbaycan'a gelen Şevket Süreyya, bunun bir hayal olduğu kanısına varmış ve çağa damgasını vuracak olan yeni bir akım ile tanışmıştır. Bu akım o dönemde tüm ezilen uluslar için bir umut ışığı olan Bolşevizm'dir. Şevket Süreyya'nın yaşamındaki önemli zikzaklardan birisi böylece ortaya çıkmıştır. Batı emperyalizmi tarafından yıllarca sömürülen ve sonunda da işgal edilen bir ülkenin aydını olarak Şevket Süreyya, büyük bir umutla bu kez Bolşevizm'e bağlanmıştır. Artık onun için "Turan" bir hayal, daha doğrusu bir hayal kırıklığıdır...

Hüseyin Cahit, Malta'da esir iken, Şevket Süreyya 1920 yılında Bakû'da toplanan Doğu Halkları Kurultayı'na[30] katılabilecek kadar, komünizme ilgisini arttırmış bir gençtir. Kurultaydan sonra bir süre Bakû'de kalan Şevket Süreyya, burada Mustafa Suphi'nin Komünist Partisi ile ilgilenmeye başlamıştır. Yeni bir

---

[28] Şimşir, **a.g.e.**, s. 219.

[29] İngiliz Yüksek Komiserliği, 1 Aralık 1919'da, Malta'da bulunan tutukları suç sınıflarına göre A, B ve C olmak üzere üçe ayırmıştır. A-Zulüm Yapmış Olmakla Suçlananlar (16 kişi) ; B-Zulüm Yapılmasına Göz Yummuş Olmakla Suçlanan Eski İktidar Üyeleri (17 kişi) ; C-Zulüm Politikasıyla İlişkileri Bulunduğu Söylenemeyecek Olanlar (21 kişi). Şimşir, **a.g.e.**, ss. 218-219.

[30] Bakû Kurultayı ile ilgili geniş bilgi için bkz. Ali Alev (Türkçesi), **Birinci Doğu Halkları Kurultayı, Bakû 1-8 Eyül 1920. Steno ile Yazılmış Tutanak,** Koral Yay. İstanbul, 1975; Mete Tuncay, **Türkiye'de Sol Akımlar,** 3. Basım, Bilgi Yay., Ankara, 1978, ss.210-214; Ali Fuad Cebesoy, **Moskova Hatıraları,** Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1982, ss, 16-40/.

inanç ve sosyal sorunları çözecek fikirlere ulaşmanın sarhoşluğu ile Komünist Partisi'ne girmiştir.[31]

Doğuda bunlar gerçekleşirken, Malta, Türk esirlerle ilgili olarak ilginç gelişmelere sahne olmaktaydı. 1920 yılı sonlarına doğru Malta'daki tutukluların serbest bırakılıp bırakılmayacaklarıyla ilgili olarak yeni gruplar oluşturulmuştur. Buna göre Hüseyin Cahit, *C grubunda* yer almış ve hemen bırakılacak, ancak Sevr Antlaşması imzalanıncaya kadar Türkiye'ye dönemeyecek olanlar arasında gösterilmiştir.[32] Hüseyin Cahit, bu karar doğrultusunda 29 Nisan 1921'de Malta'dan İtalya'ya gönderilmiştir. Hüseyin Cahit'in Malta'da geçirdiği günlerde, diğer tutuklulara göre daha şanslı, hatta ayrıcalıklı olduğu söylenebilir. Esaret günlerinde onun bir otelde kalmasına ve ailesini yanına getirmesine izin verilmiştir.[33] Malta'dan ayrıldıktan sonra hemen yurda dönmeyen Hüseyin Cahit, güney Fransa'daki Menton'a gitmiş ve 1922 yılına değin burada yaşamıştır.

Hüseyin Cahit'in Malta'daki tutukluluk günlerinin sona erdiği sıralarda Şevket Süreyya'nın yaşamında da yeni bir dönem başlamıştır. 1921 yılı yazında Nazım Hikmet ve Vala Nurettin ile birlikte Moskova'daki Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'nde (KUTV) öğrenimine başlayan Şevket Süreyya[34], burada komünizm teorisi ve taktiğini kapsayan "toplumsal bilim" üzerine öğrenim görmüştür.[35] Bu öğrenim sayesinde sadece ihtilalci

---

[31] George Harris, **Türkiye'de Komünizmin Kaynakları,** Çev. Enis Yedek, İstanbul, 1975, s. 189.

[32] Şimşir, **a.g.e.,** s. 340.

[33] Şimşir, **a.g.e.,** s. 369; Hüseyin Cahit'in Düyun-u Umumiye Meclisi'ndeki görevi tutuklandıktan sonra da devam etmiş ve maaşı ailesine düzenli olarak gönderilmiştir. Bu da savaş sonrasında ciddi ekonomik sıkıntılar yaşamadığını göstermesi açısından önemlidir.

[34] Şevket Süreyya, çeşitli olaylara karıştıktan sonra bilgisinin yetersiz olduğunu görerek öğrenim için yollar aramaya başladığını ifade etmektedir. Aydemir, **Gözlem,** s. 4.

[35] Harris, **a.g.e.,** s. 189.

değil, aynı zamanda Marksizm-Leninizm üzerine görüşler ortaya koyabilen bir teorisyen konumuna ulaşmıştır. Daha sonraki yıllarda *Kadro* Dergisi bünyesinde savunacağı ulusal kurtuluş hareketleri ile ilgili olarak Sultan Galiev'den bu dönemde etkilendiği iddia edilmektedir.[36]

1922, hem Hüseyin Cahit için hem de Şevket Süreyya için yaşamlarında yeni bir dönemin başladığı yıldır. Düyun-u Umumiye temsilciliği sayesinde elde ettiği gelirle Malta'da, ardından İsviçre ve Fransa'da rahat bir şekilde yaşamını devam ettiren Hüseyin Cahit, buradaki görevinin sona ermesiyle ciddi bir maddi kayba uğramış ve yurt dışında yaşayamayacak bir duruma düşmüştür.[37] Ekonomik açıdan sıkıntılı günler yaşayan Hüseyin Cahit, 15 Temmuz 1922'de İstanbul'a dönmüş ve sıkıntılı günleri eski arkadaşı Cavit Bey'in yardımlarıyla atlatmaya çalışmıştır.[38] Hüseyin Cahit'in yeni İstanbul döneminin tümüyle heyecansız ve işlevsiz olduğu söylenemez. Bir süre dinlendikten sonra en sevdiği, belki de en çok bildiği işle ilgilenmeye başlamıştır. Gazetecilik... Yeniden çıkarmaya çalıştığı *Tanin*'e izin verilmeyince, *Renin* isimli bir gazete çıkararak, basın-yayın dünyasındaki yerini yeniden almıştır.

Hüseyin Cahit'in İstanbul'a dönerek, *Renin*'i çıkarmaya başladığı günlerde, Şevket Süreyya da 1922 yılı sonlarında Moskova'dan İstanbul'a dönmüştür. Ancak geri dönen kişi, 1919'da

---

[36] Merdan Yanardağ, **Türk Siyasal Yaşamında Kadro Hareketi**, İstanbul, 1988, ss. 179-181. Bu konuda Şevket Süreyya ile aynı dönemde Moskova'da öğrenim görmüş olan İsmail Husrev Tökin daha farklı düşünmektedir. Tökin'e göre ne kendisi ne de Şevket Süreyya Galiev ile tanışmışlar ve görüşlerinden etkilenmişlerdir: Temuçin Faik Ertan, **Kadrocular ve Kadro Hareketi**, Ankara, 1994, Ek-2, **İsmail Husrev Tökin İle Görüşme**, 16.11.1991,İstanbul, ss. 298-299.

[37] Hüseyin Cahit'in Düyun-u Umumiye'ye yeniden temsilci olarak seçilmemesinde TBMM'nin Osmanlı Bankası'na konuyla ilgili görüşlerde bulunmasının etkili olduğu savunulmaktadır. Temsilciliğe Hüseyin Cahit'in yerine yakın arkadaşı Cavit Bey'in getirilmesi ise ilginç bir tercihtir.

[38] Yalçın, **a.g.e.**, s. 269.

ülkeden ayrılan Türkçü Şevket Süreyya değildir artık. Şevket Süreyya, bu yeni dönemde kendisinin de ifade ettiği gibi *"her zabıta vak'asını mutlaka bir sınıf kavgası sayan bir otomat"* durumuna düşmüştür.[39] 1922 yılı sonlarında Hüseyin Cahit ile Şevket Süreyya aynı şehirde farklı düşüncelerde ve farklı yayın organlarında ve değişik konumlarda birbirlerinden habersiz yaşamaya başlamışlardır.

Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra Hüseyin Cahit, *Renin*'i *Tanin*'e dönüştürerek, kendine has tutumundan taviz vermeden basın-yayın faaliyetlerini devam ettirirken, aynı dönemin etkili sol yayın organlarından olan *"Aydınlık"* Şevket Süreyya'ya kucak açmıştır. Şevket Süreyya'nın, Sadrettin Celal (Antel) ile birlikte hazırladığı "Lenin ve Leninizm" isimli makalesi *Aydınlık*'ta yayınlanmıştır.[40] Bu makale dikkatle incelendiğinde, Şevket Süreyya'nın Marksist teorilerle donanmış bir insan olmakla birlikte, Türkçülük davasından da tümüyle vazgeçmediği görülmektedir.[41] Bununla birlikte Şevket Süreyya'nın sol hareketlerle olan ilgisi, Moskova'da eğitim görmesiyle de birleşince, dikkate alınması ve izlenmesi ciddi bir gerekçe oluşturmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan köklü değişiklikler karşısında her iki şahsın tutumu arasında farklılıklar bulunmaktadır. Hüseyin Cahit, *Tanin* yoluyla Cumhuriyet'in ilanı başta olmak üzere,[42] yapılan yeniliklere karşı kuşkulu bir tavır sergilerken,

---

39 Aydemir, **Suyu Aryan Adam**, s. 383.

40 Şevket Süreyya (Aydemir), "Lenin ve Leninizm," **Aydınlık**, Sayı: 20 Şubat 1924, ss. 519-523.

41 Harris, **a.g.e.**, s. 190.

42 Hüseyin Cahit'in, Ankara'da olan bitenle ilgili eleştirileri cumhuriyetin ilan edilmesinden önce başlamıştı. Lozan görüşmeleri sırasında İsmet Paşa'ya ters düşen Hüseyin Cahit, Ankara'nın başkent olmasını eleştirerek, Türkiye'deki cumhuriyete yönelişin batılı tarzda demokratik cumhuriyet ile bağdaşmadığını iddia ediyor ve tek partili yönetime tepki göstererek, Mustafa Kemal'e olan tepkisini de açıkça ortaya koyuyordu. Hüseyin Cahit'in eleştirileri cum-

komünist hareketlerle iyice içli dışlı olan Şevket Süreyya ise gerçekleştirilen yenilikleri ilericilik adına destekleyen bir çizgiyi savunmuştur. Aslında Hüseyin Cahit bu yıllarda Mustafa Kemal'in yanında yer almayan İstanbul, daha doğrusu, Bab-ı Âli Basını'nın bir parçası, hatta önde gelen bir temsilcisi olurken, Şevket Süreyya İstanbul basınının klasik yüzünü temsil eden çevrelere dahil olmamıştır.

Hüseyin Cahit, İttihatçı geleneğin bir parçası olarak görülen keskin üslubunu Cumhuriyet'in ilanından sonra da devam ettirmiş ve bu nedenle de -komünist Şevket Süreyya'dan daha önce- iktidarın gözüne batmaya başlamıştır. Hüseyin Cahit'in Cumhuriyet dönemi gazetecisi olarak ilk tutuklanması, Cumhuriyet'in ilanının üzerinden henüz iki ay bile geçmeden gerçekleşmiştir.[43] Bu ilk yargılanmadan beraat eden Hüseyin Cahit, sonraki yargılamalarda bu kadar şanslı olmayacaktır.

Hüseyin Cahit ile Şevket Süreyya'nın yaşamları ilk kez 1925 yılında kesişmiştir. Şeyh Sait İsyanı gerekçe gösterilerek çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu ve bu kanunun adıyla anılan tek partili döneme özgü uygulamalardan belki de en fazla olumsuz etkilenen basın, özellikle İstanbul'daki basın olmuştur.

Şeyh Sait İsyanı'nın Türkiye'deki iç ve dış politik dengelere ciddi yansımalarının olduğu hemen herkes tarafından bilinen ve kabul edilen bir gerçektir. İç politikadaki en önemli sonucun, Takrir-i Sükûn Kanunu'nun etkisiyle tek partili rejimin neredeyse kurumsallaşmasına yol açmış olmasıdır. Bu dönemde Meclis içi

---

huriyetin ilanından sonra da artarak devam etmiş ve muhalif olarak algılanmasına yol açmıştır.

43 Hindistan'daki Müslümanların önde gelenleri olan Emir Ali ve Ağa Han tarafından Başbakan İsmet Paşa'ya halifelik ile ilgili olarak gönderilen mektubun, başbakanın eline geçmeden İstanbul basınında yayınlanması, İstiklâl Mahkemeleri'nin kurulmasına ve bazı gazetecilerin yargılanmasına yol açmıştı. Yargılanan gazeteciler arasında Hüseyin Cahit de vardı. Hüseyin Cahit bu yargılanma sürecinden beraat ederek kurtulmuştu.

ve Meclis dışı muhalefetin üzerine gidilmiş, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatılmış ve basın susturulmuştur. İktidar tarafından üzerine gidilen gazetelerin başında *Tanin*, gazetecilerin başında ise Hüseyin Cahit gelmektedir. Şeyh Sait İsyanı nedeniyle yaptığı yayınlardan dolayı *Tanin*'in kapatılmasından hemen sonra Hüseyin Cahit yargılanmak üzere Ankara'ya getirilmiştir.[44] Yargılama sonunda süresiz sürgün cezasına çarptırılan Hüseyin Cahit, bu sürgün cezasını çekmek üzere Çorum'a gönderilmiştir.[45]

Hüseyin Cahit'in yargılanmasının devam ettiği günlerde, Şeyh Sait İsyanı'na ilk andan itibaren tepki göstermelerine rağmen, komünist hareketlerle ilgili olanlar da kendi geleceklerinden kaygı duymaya başlamışlardı. Komünistler kaygılanırken, pek de haksız değillerdi. Çünkü 12 Mart 1925'te kapatılan gazeteler arasında sol basından yayın organları da bulunuyordu.

1925 yılında gizli komünist faaliyetlerden dolayı tutuklananlar arasında Şevket Süreyya da vardır. İstiklal Mahkemesi'nde yapılan yargılama sonunda Şevket Süreyya 10 yıl kürek cezasına çaptırılmıştır.[46] 1930'larda sıkı bir polemiğe girecek olan Hüseyin Cahit ile Şevket Süreyya birkaç ay arayla aynı mahkeme tarafından yargılanmış ve farklı cezalara çarptırılmışlardır. Birbirlerinden farklı dünya görüşlerine sahip olmalarına rağmen Hüseyin Cahit ile Şevket Süreyya'nın hemen hiçbir şekilde ilgilerinin bulunmadığı Şeyh Sait İsyanı sonunda yargılanmaları ve cezalandırılmaları, Takrir-i Sükûn Dönemi'ne damgasını vuran tek parti uygulamalarının doğal bir sonucu olarak görülebilir.

Şevket Süreyya, yaklaşık bir buçuk yıl sonra Cumhuriyet Bayramı nedeniyle çıkarılan aftan yararlanmış ve tekrar özgürlü-

---

[44] Ergün Aybars, **İstiklal Mahkemeleri,** Cilt I-II, Dokuz Eylül Üniversitesi Yay., İzmir, 1988, s. 366-367. Bu yargılamalar için bkz. Bengi, **a.g.e.,** s. 217-230

[45] Aybars, **a.g.e.,** 372.

[46] Aydemir, **Suyu Arayan Adam,** s. 399; Aydemir. **Gözlem,** s. 4.

güne kavuşmuştur. Ancak Afyon Cezaevi'nde geçirdiği günler eski düşüncelerinden sıyrılmasında etkili olmuş ve kendi ifadesiyle artık *otomat* ölmüştür. Bununla birlikte henüz bu yıllarda TKP'den tümüyle kopmamıştır.

Hüseyin Cahit ise Çorum'da kaldığı süre içinde büyük sıkıntılar çekmeden yaşamıştır. Şehrin ileri gelenleri ve halktan gördüğü yardımlarla yaşamını devam ettiren Hüseyin Cahit, zaman zaman ailesini de yanına getirtmiştir. Ancak Mustafa Kemal Paşa'ya karşı planlanan İzmir Suikastı girişimi nedeniyle bir kez daha yargılanmak üzere Ankara'ya getirilmiş ve tekrar İstiklal Mahkemesi'nin önüne çıkarılmıştır.[47] Bu yargılamadan beraat eden Hüseyin Cahit, Çorum'daki sürgün yaşamına yeniden dönmüştür. Ancak İstiklal Mahkemesi'nin beraat kararı Hüseyin Cahit'in süresiz sürgün cezasının geçici sürgüne dönmesine ve bunun da üç yılı geçmeyeceğinden hareketle sürgün cezasını tamamladığına karar verilmiş ve Çorum'dan ayrılmasına izin çıkarılmıştır. 1926 yılına kadar yaklaşık bir buçuk yıl Çorum'da sürgün hayatı yaşayan Hüseyin Cahit, sürgün sonrasında bir süre gümrük komisyonculuğu yapmışsa da bunda başarılı olamamıştır.

1925 sonrası dönem, TKP için de çok önemlidir. Bu dönemde parti içinde iki ayrı görüş belirmiştir. Bir tarafta Komintern'in direktiflerine harfiyen uyulmasını isteyen ve Şefik Hüsnü'nün önderliğini yaptığı grup, diğer tarafta ise Şevket Süreyya ve Vedat Nedim'in öncülüğünü yaptığı Komintern'in aktif kontrolüne karşı çıkan bir başka grup ortaya çıkmıştır. Bu gruplar arasında çekişme devam ederken, 1927 yılında bir komünist tevkifatı daha gerçekleşmiştir. Şevket Süreyya, bu tevkifat sırasında bir kez

---

[47] Mustafa Kemal Paşa'ya İzmir'de suikast girişimiyle ilgili olarak bkz. Azmi Nihat Erman, **İzmir Suikastı ve İstiklâl Mahkemeleri**, İstanbul, 1971; Osman Selim Kocahanoğlu, **Atatürk'e Kurulan Pusu: İzmir Suikastının İçyüzü**, İstanbul, 2005; Uğur Mumcu, **Gazi Paşa'ya Suikast**, Ankara, 1997.

daha tutuklanmış ve ancak dört ay süren yargılama sonrasında beraat etmiştir.[48]

1925 ve 1927 komünist tevkifatları, gerek Şevket Süreyya açısından, gerekse Vedat Nedim açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Bu gelişmelerden sonra bu iki şahıs Komintern'in direktiflerine daha fazla direnmeye başlamışlar[49] ve ayrıca milliyetçilik ideolojisinin hala etkisinde oldukları için, bu ideolojiyi Parti'ye egemen kılmak istemişlerdir.[50] Sonuçta Parti içindeki mücadeleyi kaybetmişler ve Parti'den ihraç edilmişlerdir.[51] Şevket Süreyya ve Vedat Nedim'in ihraç edilmeselerdi bile partiden kendi istekleriyle bir gün ayrılacakları ileri sürülebilir.[52] Şevket Süreyya, Komünist Partisi ile ilgisini kestikten sonra yeni bir ideal ve hedef için Anadolu'ya bir kez daha geçmiştir.[53] 1928 yılında Şevket Süreyya yine Ankara'dadır. Ancak bu gelişiyle 1925 tevkifatı sırasındaki gelişi arasında büyük farklar vardır. 1925 yılında bir komünist tutuklu olarak getirilirken, şimdi Kemalist rejimin hizmetine girmek için gelmiştir. Aradaki bu önemli fark, Şevket Süreyya'nın kendisine de büyük haz vermektedir. Anılarında *"Bu defa Ankara'ya giderken artık serbest bir insandım. Ne polisler, ne jandarmalar,*

---

[48] Aydemir, **Suyu Arayan Adam,** s. 435; Aclan Sayılgan, **Solun 94 Yılı (1874-1965; Türkiye'de Sosyalist-Komünist Hareketleri),** Ankara, 1968, s. 191.

[49] Harris, **a.g.e.,** s. 209.

[50] Dimitır Şişmanov, **Türkiye İşçi ve Sosyalist Hareketi Kısa Tarihi (1908-1965),** İstanbul, 1978, s. 121.

[51] Şişmanov, **a.g.e.,** s. 121-122.

[52] Gerçekten de 1932 yılında TKP'nin İstanbul'da yapılacak kongresine Şevket Süreyya çağrılmışsa da, kendisinin artık Komünist Partili olmadığını ve eski kayıtlarının silinmesinin gerektiğini söyleyerek, kongreye katılmayacağını bildirmiştir. İbrahim Topçuoğlu, **Neden 2 Sosyalist Parti. 1946 TKP'nin Kuruluşu ve Mücadelesi Tarihi I,** İstanbul, 1976, s. 138. Aynı eserde Vedat Nedim'in ihraç edilmesine bu kongrede karar verildiği, ayrıca Şevket Süreyya ve Sadrettin Celal'in kayıtlarının silindiği ifade edilmektedir, Topçuoğlu, **a.g.e.,** s. 139.

[53] Aydemir, **Suyu Arayan Adam,** s. 435.

ne ellerim kelepçeli, ne omuzlarımda bir ağırlık..."[54] diyerek duyduğu memnuniyeti ifade etmektedir.

Hüseyin Cahit ise İstanbul'a dönmüştür ve gazetelerde yeniden yazmak için girişimlerde bulunmaktadır. Ancak bu girişimler sonuçsuz kalmıştır. Malta'da iken Türkçe'ye çevirdiği eserleri yayınlayarak yaşamını devam ettirmeye çalışan Hüseyin Cahit'in İstanbul'daki yaşamının bu yeni döneminin pek parlak geçtiği söylenemez. Bu arada 1930 yılında İsmet Paşa tarafından Sanayi Maadin Bankası yönetim kurulu üyeliğine getirilmiş ve kısmen de olsa rahatlamıştır.

Geçmişin komünisti, şimdinin Kemalist'i olan Şevket Süreyya, tutukluluk sonrasında Hüseyin Cahit'e göre daha şanslıdır. İktidara yanaşmasının bir sonucu olarak Ankara'da iş ve çevre bulmakta fazla zorluk çekmemiştir. Bu konuda kendisi gibi sol düşünceden Kemalizm'e sığınmış olan Ahmet Cevat (Emre) Bey'in önemli yardımlarını görmüştür.[55] Moskova'da eğitim gördüğü dönemde hocası olan Ahmet Cevat'ın sayesinde 1928 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Yüksek ve Teknik Öğretim Genel Müdür Yardımcılığına getirilmiş,[56] ardından da Ticaret Lisesi müdürü olmuştur.[57]

Şevket Süreyya'nın Ankara'da böylesi görevlere getirilmiş olması, artık kendisinin Kemalist iktidar tarafından kesin olarak bağışlandığını ve aklandığını göstermesi bakımından önemlidir. Şevket Süreyya, Ankara'daki yeni yaşamında bir yandan resmi çevrelerle ilişkiler kurarken, diğer yandan da sosyal, siyasal ve ekonomik olaylar üzerine yeni düşünceler geliştirme olanağına kavuşmuştur. 1929 yılından itibaren Türk Ocağı salonlarında, geliştirdiği görüşleri sunmaya başlamış ve verdiği konferanslarda

---

[54] Aydemir, **Suyu Arayan Adam**, s. 439.

[55] Harris, **a.g.e.**, s. 209.

[56] Aydemir, **Suyu Arayan Adam**, s. 445; Göktürk, **a.g.e.**, s. 139.

[57] Aydemir, **Gözlem**, s. 4.

özellikle sürekli devrim ve bunu gerçekleştirecek kadronun gerekliliğini işlemiştir.[58] Ona göre: *"İnkılâbın, yalnız değiştirmekle kalmayan ve hiç olmazsa inkılâpçı bir azlığın şuuruna inen bir fikir sistemine dayanması zaruri olsa gerekti. İnkılâbın ideoloji sistemi, fikir prensipleri ortaya atılmalıydı. İnkılâbın izahı olunmalıydı..."*[59]

1930 yılı çerçevesinde düşünüldüğünde Şevket Süreyya geçmişte savunduğu iktidar karşıtı sol düşünceden sıyrılarak Kemalist çizgiye gelmesinin karşılığında Ankara'da, iktidara yakın çevrelerde kendini kabul ettirirken, yaşamının hiçbir döneminde komünist olmayan ve liberal düşüncelere eğilimli bulunan Hüseyin Cahit, iktidara yanaşma konusunda tereddütlü davrandığı için Ankara'da ve iktidara yakın çevrelerde henüz tam olarak kabul görmemiştir.

Şevket Süreyya'nın Türk Ocakları'nda verdiği konferanslar, onun Ankara'da daha iyi tanınmasını ve zaten ekonomik sorunları çözmek için arayışlara yönelmiş olan iktidar tarafından onaylanmasını hızlandırmıştır. Şevket Süreyya'da beliren görüşlerin zamanla Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Vedat Nedim (Tör), İsmail Husrev (Tökin) ve Burhan Asaf (Belge) tarafından da kayda değer bulunmasıyla daha da gelişen ve biçim kazanan fikirler 1932 yılında *Kadro Hareketinin* doğmasına yol açmıştır.

Şevket Süreyya'nın büyük emek verdiği Kadro Dergisi ilk sayısını Ocak 1932'de çıkarmış ve Türk düşün hayatındaki yerini almıştır. Kadro Dergisinin yayın hayatını sürdüğü ve henüz iktidarın tepkisini çekmediği sıralarda, Hüseyin Cahit'in Sanayi ve Maadin Bankası'ndaki görevi devam etmektedir. 1932 yılı Kasım ayında toplanan Birinci Türk Dil Kurultayı'na Ruşen Eşref'in davetiyle Hüseyin Cahit de bir bildiri sunarak katılmıştır. Dilde sadeleşmeye karşı çıkan Hüseyin Cahit, bir kez daha Mustafa Kemal Paşa ile karşı karşıya gelmiş ve yine iktidarın tepkisini

---

[58] Harris, **a.g.e.**, s. 209.

[59] Aydemir, **Suyu Arayan Adam**, s. 453.

çekmiştir. Bu yıllarda Şevket Süreyya gün geçtikçe iktidara yaklaşırken, Hüseyin Cahit uzaklaşmaya başlamıştır. Hüseyin Cahit'in iktidara ters düşen tutumu Sanayi ve Maadin Bankası yönetim kurulu üyeliğinden uzaklaştırılmasına yol açmış ve ciddi bir gelir kaybına uğramasına neden olmuştur.

Hüseyin Cahit Yalçın bu tarihten sonra yeniden gazeteciliğe başlamış ve 1936 yılına değin Akşam gazetesinde başyazarlık yapmıştır. Aynı dönemde *Fikir Hareketleri*'ni de yayın hayatına sokan Hüseyin Cahit Yalçın, haftalık olarak çıkardığı bu gazetede liberal eğilimli yazılara yer vererek, 1930'lardaki ideoloji arayışlarındaki yerini almıştır. Hüseyin Cahit aynı dönemde *Yedigün* ve *Boğaziçi* dergilerinde de zaman zaman yazılar kaleme almıştır.

Şevket Süreyya Aydemir ile Hüseyin Cahit arasında cereyan eden polemikten de anlaşılacağı gibi Hüseyin Cahit, Batı kaynaklı düşüncelere daha açık bir anlayışa sahip iken Şevket Süreyya "emperyalist" yüzünü ön planda tuttuğu Batı'ya karşı her zaman daha mesafeli durmuş ve hatta kuşkuyla bakmıştır. Bu anlayış zıtlığı her iki şahsın hemen tüm eserlerine yansımıştır. Hüseyin Cahit daha *Edebiyat-ı Cedide* dönemlerinde Doğu'ya karşı Batı kültürünü savunmuş ve Batı'nın üstünlüğünü ön plana çıkarmaya çalışmıştır.[60] Bu anlayış farkları kitabın sonlarında tıpkıbasım olarak ortaya konulacak olan yazılarda çok açık bir biçimde görülmektedir.

Buna karşılık *Kadro Dergisi*'nin yayınlandığı sırada Ankara Ticaret Lisesi müdürlüğünde bulunan Şevket Süreyya Aydemir, bu görevini 1937 yılına kadar devam ettirmiştir.[61] 1937-39 yılları arasında Ankara İktisat Müdürlüğü görevinde bulunduktan sonra, önce Ticaret Vekâleti İaşe Müsteşar yardımcılığına atanan

---

[60] Seyit Kemal Karaalioğlu, **Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü**, İstanbul, 1983, s.877.

[61] Osman Nebioğlu, **Edebiyatımızda Kim Kimdir**, İstanbul, 1961-1962, s.98; Behçet Necatigil, **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, İstanbul, 1985, s. 57; Atilla Özkırımlı, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, İstanbul, s.140

Şevket Süreyya Aydemir,[62] ardından 1943 yılında İktisat Vekâleti Sanayi Tetkik Heyeti başkanlığına getirilmiştir.[63]

Hüseyin Cahit Yalçın'ın yeniden siyasete dönmesi Atatürk'ün ölümünden sonra İnönü'nün cumhurbaşkanlığı döneminde gerçekleşmiştir. İsmet İnönü döneminde Atatürk döneminde dışlanan ve siyaset dışı kalanlardan bir tür affa uğrayarak Meclis'e dönenler arasında Hüseyin Cahit Yalçın da vardır.[64] Hüseyin Cahit, V. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ara seçim sonucunda Çankırı milletvekili olarak katılmıştır. VI. Dönemde Çankırı, VII. ve VIII. dönemlerde İstanbul milletvekili olarak TBMM'de bulunan Hüseyin Cahit Yalçın, aynı yıllarda basın-yayın faaliyetlerini de devam ettirmiştir. 1938-1943 yılları arasında *Yeni Sabah*'ta dış politika üzerine yazılar yazdıktan sonra bir kez daha *Tanin*'i çıkarmış ve 1947 yılına değin bu yayın faaliyetini sürdürmüştür. Ancak *Tanin* bu tarihten sonra bir daha yayınlanmamıştır. Buna karşılık Hüseyin Cahit Yalçın'ın basın-yayın faaliyetleri devam etmiş ve 1948 yılından sonra ise sırasıyla *Ulus*, *Yeni Ulus* ve *Halkçı* gazetelerinde başyazarlık yapmıştır.[65]

---

[62] **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi,** Tarih: 28.2.1942, Sayı: 17137, Fon Kodu: 30.11.1.0, Yer No: 152.6.10

[63] **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi,** Tarih: 22.7.1943, Sayı: 2/20377, Dosya No. 170-143, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 102.57.3

[64] 1922-1923 yılları arasındaki Lozan görüşmeleri sırasındaki tutumuyla İsmet Paşa'nın tepkisini çeken Hüseyin Cahit'in, İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı yıllarında CHP'nin milletvekili olması ve iktidar yanlısı yayın organlarında yazılar yazması ilginçtir. Bu dönemde Almanya Devlet Başkanı Adolf Hitler'in 50. doğum yılı törenlerine Türkiye'yi temsilen gönderilen heyette Hüseyin Cahit Yalçın'ın da bulunması dikkat çekicidir. Diğer üyeler Ali Fuat Cebesoy, Asım Gündüz, Falih Rıfkı Atay, Necmetin Sadak, Pertev Bele'dir. **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi,** Tarih: 8.4.1939, Dosya No: 420161, Fon Kodu: 30.10.0.0, Yer No: 231.559.17

[65] Hüseyin Cahit Yalçın geriye çok sayıda kitap ve makale bırakmıştır. Çoğunluğu anı niteliği taşıyan eserlerin bazıları şunlardır: *Edebi Hatıralar(1935), Talat Paşa (1943), Seçme Makaleler (1951), Edebiyat Anıları (1975), Siyasal Anılar (1976), Malta Hatıraları (Tanin, 7 Mart 1925-13 Nisan 1925), İki Cihan Harbinde Türkiye*

Hüseyin Cahit, bir yandan milletvekilliği diğer yandan gazetecilik yaparken Şevket Süreyya Aydemir, 1947-51 yılları arasında Umum Murakebe Üyeliği yapmıştır.[66] Ancak Şevket Süreyya, DP'nin iktidara gelmesi üzerine bu görevinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Buna karşılık Hüseyin Cahit, İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı'ndan ayrılması ve DP'nin iktidara gelmesinden sonra da CHP ile olan ilişkisini kesmemiştir. 1950 yılında Kars milletvekili olarak bir kez daha TBMM'ye giden Hüseyin Cahit, yazdığı CHP yanlısı, iktidar karşıtı yazıları ile DP'lilerin tepkisini çekmiştir. *Ulus* gazetesindeki bir makalesinden dolayı TBMM'nin manevi şahsiyetine hakaret ettiği gerekçesiyle dokunulmazlığı kaldırılmış ve oldukça yaşlı olmasına karşın bir süre hapis cezası çekmiştir. Hüseyin Cahit Yalçın, 18 Ekim 1957'de hayata gözlerini yummuştur.[67]

Şevket Süreyya Aydemir ise DP'nin son döneminde, iktidarı destekleyen *Ankara Telgraf* gazetesinde imzasız yazıları yayınlamıştır.[68] Oldukça zıtlıklarla dolu bir yaşama sahip olan Şevket Süreyya'nın bu gazetedeki çalışması, 27 Mayıs 1960 tarihindeki askeri müdahale ile son bulmuştur. 1960'dan sonra edebiyat ve fikir alanlarındaki çalışmalarına ağırlık veren Şevket Süreyya, *Kadro Dergisi*'nden etkilendiği iddia edilen *Yön*'de eski düşünceleri doğrultusunda çeşitli yazılar yazmıştır. Bazı dergi ve gazetelerde son yıllarına değin yazmaya devam eden yazar, bu arada

---

(Yeni Sabah, 31 Ağustos-19 Eylül 1942, Meşrutiyet Devri ve Sonrası (Halkçı, 13 Haziran-31 Aralık 1954)

[66] A.K., "Şevket Süreyya Aydemir," **Sosyalist Kültür Ansiklopedesi.** C. VI. s. 130; Nebioğlu, **a.g.e.,** s. 98; Şükran Kurdakul, **Şairler ve Yazarlar Sözlüğü,** İstanbul, 1971, s. 7.

[67] **Ulus,** 19 Ekim 1958.

[68] Şevket Süreyya'nın bu gazetede yazmasını aynı dönemde iktidarın yayın organı olan *Zafer* gazetesinin başyazarı Burhan Asaf'ın sağlamış olabileceği akla gelmektedir.

ses getiren birçok eseri de kaleme almış ve yayınlamıştır.[69] Şevket Süreyya Aydemir, 1976 yılında, Ankara'da ölmüştür.[70]

[69] Şevket Süreyya Aydemir'in eserleri şunlardır: *İnkılâp ve Kadro (1932), Suyu Arayan Adam (1961), Tek Adam (3 cilt 1963-1965), İkinci Adam (3 cilt, 1966-1968), Menderes'in Dramı (1969), Makedonya'dan Ortaasya'ya Enver Paşa (3 cilt 1970-1972), Toprak Uyanırsa (1963), İhtilalın Mantığı (1973), Kahramanlar Doğmalıydı (1974), Kırmızı Mektuplar Son Yazılar (1979).*

[70] **Milliyet,** 26 Mart 1976.

Kadro Dergisi (1932-1935)

Şevket Süreyya (Aydemir), Vedat Nedim (Tör), Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), İsmail Husrev (Tökin) ve Burhan Asaf (Belge) önderliğinde çıkarılan Kadro Dergisi, günümüze kadar araştırma konusu olarak değer bulan kadro hareketiyle ilgili olarak gelişen bu sürecin ilk ve en önemli halkasını teşkil etmektedir.[1] 1932 yılının ilk ayında yayınladıkları "Kadro" adı verilen yayın organı ile 1935 yılının başına kadar geçen sürede, üç yıl boyunca düşüncelerini sergileme fırsatı bulan Kadrocular, iç politikada önerdikleri "devletçilik", "planlı kalkınma" ve "sınıfsız-ayrıcalıksız toplum" çözümleriyle ve dış politikada öne sürdükleri "merkez-çevre" kuramıyla özgün bir akımın temsilcileri olmuşlardır.

Kadro'nun yayımlandığı 1932-1934 yıllarının koşullarına bakıldığında; on yılını doldurmuş olan cumhuriyetin kitlelerin ekonomik ve sosyal sorunlarını çözemediği; Serbest Fırka denemesinin başarısızlığı sonucu bu sorunlar yumağının iktidar tarafından fark edildiği; tüm dünyanın 1929'da başlayan ekonomik kriz ile boğuştuğu ve dolayısıyla da Türkiye'nin, gerek cumhuriyet reji-

---

[1] Kadro Dergisi ve Kadro hareketi ile ilgili olarak geniş bilgi için bkz. Temuçin Faik Ertan, **Kadrocular ve Kadro Hareketi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994; Mustafa Türkeş, **Kadro Hareketi**, İmge Yayınevi, Ankara, 1999; İlhan Tekeli-Selim İlkin, **Kadroculari ve Kadroyu Anlamak**, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 2003.

mini güçlendirmek, gerek inkılâp ilkelerini topluma benimsetmek ve gerekse ekonomik krizin etkilerinden sıyrılmak amacıyla ekonomik sosyal ve siyasal çözümler için arayışlara yöneldiği görülmektedir.

Ancak cumhuriyetin ilk on yılına damgasını vuran beklentiler, bu beklentileri boşa çıkarak iç ve dış bunalımlar ve bu bunalımlardan kaynaklanan hayal kırıklıkları bazı aydınların çözüm arayışlarına yönelmelerine neden olmuştur. Kadro Hareketi de, işte böyle bir hayal kırıklığının ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

CHP dışında ortaya çıkarak, mevcut iktidarın dayandığı ve "Kemalizm" adı verilen "inkılâbın ideolojisini" sistematik bir şekilde geliştirme işini gönüllü olarak üstlenen Kadroculara, bu çabalarında en büyük tepki belki de CHP içinden gelmiştir. Özellikle Recep Peker ve çevresi, ideoloji oluşturma işinin partiye ait olduğunu iddia ederek Kadro'ya tepki göstermişlerdir[2]. Ayrıca sermaye çevresinin en önemli temsilcisi sayılan İş Bankası'nın önde gelenleri ve liberal-demokrat aydınlar da Kadroculara karşı çıkmışlardır[3]. Bu kesimlerin CHP ve özellikle de Atatürk nezdinde yapmış oldukları girişimlerin Kadro Hareketini zayıflattığına şüphe yoktur.

Kadrocu düşünce, kapitalizmin adaletsizliği ve eşitsizliği ile Marksizm'in bu adaletsizliği ve eşitsizliği ortadan kaldırma konusundaki yetersizliği üzerine kurulmuş ve geliştirilmiştir. Kadrocu yazarlara göre, dünyadaki tüm ulusal ve uluslararası eşitsizliklerin, bir başka deyişle iç ve dış çelişkilerin temelinde kapitalist sistem yatmaktadır. Kapitalizmi 19. ve 20. yüzyıl başlarındaki vahşi niteliği ile değerlendiren Kadrocular, 1929 yılında ortaya çıkan ekonomik bunalımın da etkisiyle, kapitalist sistemle ilgili

---

[2] Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **Zoraki Diplomat,** İletişim Yay., İstanbul, 1984, ss. 45-46.

[3] Stefanos Yerasimos, **Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye,** İstanbul, 1980, s. 685; Doğan Avcıoğlu, **Türkiye'nin Düzeni,** I. Kitap, İstanbul, 1975, s. 451.

her türlü siyasal, sosyal ve ekonomik değere tepki göstermişlerdir. Marksizm'e ise proletarya diktatörlüğünü hedeflemesi ve milli kurtuluş hareketlerine yeterince önem vermemesi nedeniyle soğuk bakmışlar ve kapitalizmden kaynaklanan sorunları çözmekte yetersiz olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Yayınlandığı dönemde ve sonraki yıllarda çeşitli kesimler tarafından oldukça sert bir şekilde Marksist olmakla suçlanan Kadrocular, zaman zaman da bunun tam aksi olarak "dönek, ajan" gibi olumsuz yakıştırmalarla karşı karşıya kalmışlardır. Marksist olarak suçlanmalarındaki temel etken Şevket Süreyya ve Vedat Nedim gibi yazarların eski Türkiye Komünist Partisi üyesi olmaları ve tarihsel materyalizmi bir yöntem olarak kullanmaları iken, TKP'den ayrılmış olmaları da dönek olarak suçlanmalarında etkili olmuştur. Oysa Kadrocular gerçekte Marksist ideolojiye tam aksi görüşler de sunmuşlardır. Bunun en çarpıcı örneği, Marksizm'in, milli kurtuluş hareketlerini, sınıf mücadelelerinin bir peyki, bir rezervi olarak görmesine şiddetle karşı çıkmalarıdır. Bu niteliğiyle Enternasyonal'e karşı da olumsuz tutum sergileyen Kadrocular, sınıfsal değil, ulusal bir ideoloji arayışı içinde olmuşlardır. Öyle ki, Kadro'ya göre temel çelişki emek - sermaye çelişkisi değil, sömürgeci ülkelerle sömürülen ülkeler arasındaki çelişkidir. Bu nedenle her şeyden evvel ezen ve ezilen uluslar arasındaki bu eşitsizliğin ortadan kalkması gerekmektedir.

Kadrocuların asıl istediği sınıfsız, ayrıcalıksız ve kaynaşmış bir toplum yaratmaktır. Bu nihai hedef göz önünde tutulduğunda, Kadro düşüncesinin, mevcut Kemalist iktidarın hedefleriyle de tamamen örtüştüğü görülmektedir. Kadro'ya göre, bu hedefe ulaşmayı sağlayacak yegâne yol ise " devletçilik"tir. Devletçilik ilkesini Atatürk gibi pragmatik ve mutedil açıdan ele almayan Kadrocular, bu ilkeyi sadece ekonomik açıdan değil, daha ileri bir şekilde yeni sosyal, ekonomik ve siyasal nizam olarak değerlendirmişlerdir. Bu yönüyle Kadrocu devletçilik, klasik devlet müdahaleciliğinden daha ileri bir düzeni hedeflemektedir. Yine Kad-

rocuların sunduğu devletçilik, Sovyet Rusya'daki gibi proletarya diktatörlüğünü sağlamlaştıracak ve İtalya'daki gibi burjuva sınıfı lehine düzenlemeler yapacak bir sistem de değildir. En açık ifadeyle Türkiye'nin içinde bulunduğu iç ve dış koşullardan doğan, kapitalizm ve sosyalizme karşı alternatif olarak geliştirilen bir sistem ve kalkınmadaki üçüncü yoldur.

Kadro'nun 1 Ocak 1932'de yayınlanan ilk sayısının, ilk sayfasında yer alan yazı, derginin niçin yayın hayatına atıldığını, yayın politikasını ve ileriye dönük hedeflerini göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca ilk sayıda ve ilk sayfada yer alan bu yazıdan hareketle Kadro'nun niteliği ile ilgili olarak yorum ve değerlendirmelerin de yapıldığı düşünülürse, söz konusu açıklamanın aynen aktarılması konuya ışık tutacaktır.

KADRO*

Türkiye, bir inkılâp hareketi içindedir. Bu inkılâp durmadı.

Bugüne kadar geçirdiğimizi hareketler, şahit olduğumuz muazzam kıyam manzaraları, onun yalnız bir safhasıdır. Bir ihtilâl geçirdik. İhtilâl inkılâbın gayesi değil, vasıtasıdır.

Bu ihtilâl safhasında dursaydık inkılâbımız âkim kalırdı. Hâlbuki o, genişliyor, derinleşiyor. O henüz son sözünü söylemiş, son eserini vermiş değildir. Tesviye edilmiş bir zemin üstünde yarınki Türk cemiyetinin, kendine has ve kendine uygun binası kurabilmek için, inkılâbımız, derinleşme ve genişleme istikametindedir.

İnkılâp bitaraf bir nizam değildir. Onun içinde yaşayanların, taraftar olsunlar veya olmasınlar, ona intibak etmeleri lazımdır. İnkılâp, ona taraftar olanların iradelerine, taraftar olmayanların iradelerinin, kayıtsız ve şartsız, bağlanması demektir.

İnkılâbın irade ve menfaati, inkılâbı duyan ve yürüten azlık, fakat şuurlu bir avangardın, azlık fakat ileri bir KADRO'nun iradesinde temsil olunur. Bu kadro, inkılâbın şeniyetinden çıkarılan ve onun seyrine uygun bir şekilde izah edildikçe şekilleşen ve nazariyeleşen prensipleri kendine şuur edinir. İnkılâbın derinleşmesi demek, her şeyden evvel, bu prensiplerin ve onların ifadesi olan inkılâp ahlak ve disiplinin, ileri kadronun dimağından genç neslin, şehir halkının ve köylünün dimağına inmesi ve yerleşmesi demektir.

Türkiye bir inkılâp içindedir. Bu inkılâp kendine prensip ve onu yaşatacaklara şuur olabilecek bütün nazarî ve fikrî unsurlara maliktir. Ancak bu nazarî ve fikrî unsurlar inkılâba İDEOLOJİ olabilecek bir fikriyat sistemi içinde terkip ve tedvin edilmiş değildir. Gerek milli mahiyeti gerek beynelmilel şümul ve tesirleri

---

* **Kadro, Aylık Fikir Mecmuası**, Sayı: 1, II. Kânun, 1932, s. 1

itibariyle, tarihin en manalı hareketlerinden biri olan inkılâbımızın, zatinde mündemiç bu ileri fikir ve prensip unsurlarını, şimdi inkılâbın seyri içinde ve onun icaplarına uygun bir şekilde izah işi, bugünkü Türk inkılâp münevverliğine düşen vazifelerin en acil ve en şereflisidir. İnkılâbımızın, her biri ayrı ayrı kıymettar ve orijinal olan bu fikir ve nazariye unsurlarını birer birer izah edildikçe, bu esaslar inkılâp nesli için kriteryumlar olacak, yeni ve standartlaşmış inkılâpçı tip böyle doğacaktır. Bu tip her nerede, her ne şerait altında olursa olsun, karşılaştığı her inkılâp sahasında, aynı hadiseyi aynı kriteryumlara vuracak, aynı ölçülerde düşünecek, aynı neticelere varacak ve inkılâbın kendisine has CİHANI TELAKKİ TARZI böyle vücut bulacaktır.

Hülâsa; Cihanın bin bir çeşit hadisata gebe olan bugünkü esrarengiz gidişi içinde, mukadderatını kendi inkılâbının mukadderatına bağlayan inkılâp neslimizin muhtaç olduğu inkılâp şevkini her zaman uyanık tutmak ve inkılâbımızın bir bakışta idrakimizi durdurur gibi görünen coşkun ve mürekkep cereyanına daima hâkim kalabilmek için, onun prensiplerini hududu muayyen kriteryumlar şeklinde bilmeye, benimsemeye ve benimsetmeye mecburuz.

KADRO, BUNUN İÇİN ÇIKIYOR.."[4]

---

[4] **Kadro, Aylık Fikir Mecmuası,** Sayı: 1, II. Kânun 1932, s. 3

Fikir Hareketleri

Fikir Hareketleri'nin ilk sayısı Cumhuriyet'in 10. yıldönümünde yayınlanmıştır. Dergi ilk sayısından son sayısına kadar Hüseyin Cahit Yalçın'ın kontrolü ve denetiminde kalmış ve yedi yıl boyunca liberal düşüncenin, bireyciliğin ve demokrasinin savunuculuğunu yapmıştır. 1933-1940 yılları arasındaki dönemde yayınlanan 364 sayı ile okuyucuya ulaşan Fikir Hareketleri bu yönüyle sıkı bir polemik yaşadığı Kadro'ya göre daha uzun soluklu olmuştur. *"Fikri, İçtimai, Edebi Haftalık Risale"* şeklinde kendini tanımlayan derginin genel yayın müdürü Hüseyin Cahit Yalçın'dır. Kadro gibi örgütlü bir aydın hareketinin sözcüsü iddiası taşımamış ve elden geldiğince günlük siyasal gelişmelerin dışında kalmaya özen göstermiştir.

Fikir Hareketleri'nin *"Fikri, İçtimai, Edebi Haftalık Risale"* niteliğinde yayın hayatına atılması ve siyasal içerikli yazılarda günlük olayların dışında kalmasında, Hüseyin Cahit'in geçmiş yıllarda yaşadığı deneyimlerin büyük etkisinin olduğu söylenebilir. Hüseyin Cahit'in Cumhuriyet'in ilanını takip eden yıllarda iktidarla ters düşmesi ve bu nedenle yargılanarak cezalandırılması, onun tek partili siyasal rejimi daha iyi algılamasına yol açmıştır. Bu nedenle basın-yayın faaliyetinin kesintiye uğramaması için iktidarın yanında olmasa bile onunla ters düşmemeye ve tek parti yönetiminin tepkisini çekmemeye öncelik vermiştir.

Fakat ne olursa olsun Hüseyin Cahit, siyasal bir varlıktır. Yaşamının büyük bir bölümünde siyasal faaliyetlerin içinde kalmaktan ve bu konudaki düşüncelerini hemen her dönemde sergilemekten çekinmemiştir. Ancak zaman Hüseyin Cahit'i törpülemiş ve siyasal düşüncelerini daha akademik seviyede ifade etmesine yol açmıştır. İşte *Fikir Hareketleri*, Hüseyin Cahit'in mevcut basın yasasına uygun olarak düşünsel, toplumsal ve edebi yazılar neşrettiği bir yayın organıdır.

Derginin yayın hayatına *"Türkiye Cumhuriyetinin Onuncu Yıldönümü"* başlıklı bir yazıyla başlaması Hüseyin Cahit'in zaman zaman karşılaştığı cumhuriyet karşıtlığı suçlamalarına bir cevap niteliğindedir. Bu hassasiyetten olsa gerek Fikir Hareketleri, demokrasilere ve özellikle de Batı demokrasilerine olumlu bağlamda yaklaşırken, otoriter ve totaliter rejimlere olan uzaklığını açıklamaktan ve tepkisini ortaya koymaktan çekinmemiştir.

Fikir Hareketleri, Hüseyin Cahit'in düşünceleri ekseninde bir dergi olmakla birlikte, sadece başyazarının yazılarıyla sınırlı kalmamıştır. Aslında derginin yazı ağırlığını çeviriler oluşturmuştur. Avrupa'da otoriter ve totaliter uygulamaların ağırlıklı olduğu bir dönemde yayın hayatına atılmış olan *Fikir Hareketleri*'nde, demokrasi yanlısı yazar, düşünür ve siyasetçilerin yazdıkları yazılar oldukça geniş bir yer tutmuştur. Daha ilk sayısında İtalya'nın eski başbakanlarından Francesko Nitti'nin Türk Devrimi'yle ilgili yazısı ile Henri Beraud'un *"Moskova'da Neler Gördüm"* başlıklı makalesi ve Anatole France'nin *"Allahlar Susamışlardı"* adlı romanının ilk tefrikası yer almıştır.

Kadro ile *Fikir Hareketleri* sayfalarında, Şevket Süreyya Aydemir ile Hüseyin Cahit Yalçın arasında cereyan eden polemiği doğrudan yansıtan yazılardan önce söz konusu dergilerin birinci sayılarının ilk sayfalarında yer alan açıklamaların aynen aktarılmasında yarar vardır. Bu metinler *Kadro* ve *Fikir Hareketleri* dergi-

lerinin hedeflerinin ve beklentilerinin anlaşılması açısından önemlidir.

Fikir Hareketleri'nin ilk sayısının ilk makalesi olan ve başlığına bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 10. yıldönümüyle ilgili olduğu izlenimi yaratan yazı aslında derginin ve doğal olarak da Hüseyin Cahit'in dünya görüşünü yansıtması açısından önemlidir. Bu makale aynen şöyledir:

Türkiye Cumhuriyetinin Onuncu Yıldönümü*

Bugün Türk Cumhuriyetinin onuncu yıldönümü... Cumhuriyet ilan edildi edileli on sene mi oluyor? Elektrik ziyası, telli ve telsiz telefon gibi ilmin büyük keşiflerinin tatbikatı da memleketimizde çok eski değildir. Fakat bunlara o kadar alıştık ki çocukluğumuzda sönük petrol lambalarıyla yaşamış olduğumuza, telefonsuz hayat sürdüğümüze inanmak istemiyoruz. Bunlar olmadan nasıl yaşanırdı? Diye hayretlere düşüyor ve mahrumiyet içinde geçmiş zamanlara acıyoruz.

Cumhuriyete karşı da tıpkı aynı his altındayız. Nasıl olmuş ta uzun zamanlar cumhuriyetsiz yaşanmış, cumhuriyetten başka bir rejim altında yaşamağa nasıl tahammül etmişiz? diye düşünüyoruz.

Cumhuriyet rejimi, insanlığını duyan, şahsiyet sahibi bir ferdin ruhi, hissi, maddi ihtiyaçlarına o kadar uygun, o kadar tabii bir idare şeklidir ki bir kere ona kavuşan bir milletin artık başka bir siyasi şekle kolay kolay tahammül edebilmesinin imkânı yoktur.

Hükümdarlık idaresinin tazammun ettiği mana iyice düşünülecek olursa buna karşı insanlık haysiyetinin en derin noktalarından kabaran ve gittikçe coşan bir nefret ve isyan hissi karşısın-

---

* Hüseyin Cahit, *"Türkiye Cumhuriyetinin Onuncu Yıldönümü"*, **Fikir Hareketleri**, Sayı: 1, 29 Teşrinievvel 1933, s. 1-3

da kalmamak kabil değildir. Hükümdarlık rejimi insanlık bakımından tabiat hilâfı bir idaredir, fikrî terakki, ahlakî mükemmeliyet namına bir cürümdür.

Bir adam çıkacak, Allah'ın kendisine lütuf ve ihsan ettiği bir hak namına milyonlarca halk üzerine istediği gibi hüküm ve tasarruf etmek iddiasına kalacak. Öyle bir idare altında yaşayacağız ki bütün hak mefhumu tek bir adamın keyfinden ibarettir. Bir hepimiz bir köle mevkiinde kalacağız.

Hükümdar denilen kimse bütün çılgınlıkları, azgınlıkları, şahsî düşünüşleri ile başlar üstünde taşınacak, karşısında secdelere yatılacak. O artık alelâde fanî bir insan değil, insanların üstünde bir mabut, Allah'ın yeryüzünde gölgesi!

Fikri biraz aydınlanmış, kendi kendisine düşünmeğe alışmış bir adamın böyle bir rejime katlanmasına ihtimal olur mu? Vakıa bugün Avrupada hâlâ bazı krallıklar görüyoruz. Bazılarının, İngiltere gibi, gayet muhteşem debdebeli bir görünüş var. Fakat İngiltere krallığının bugün hakikatte cumhuriyet rejiminden hiçbir farkı yoktur. Krallık yalnız isimdedir. Bütün dominyonlar cumhuriyetlerden ibarettir. Kral orada birbirlerine binlerce kilometrelik mesafelerle ayrılmış bu muhtelif parçaları bir noktada toplamağa hizmet eden bir rabıtadan, bir timsalden ibaret kalıyor.

Dünya milletlerin hürriyetine doğru yürüyor. Büyük harpte yıkılan hükümetler, dünyanın en kudretli en muazzam zannolunan mutlak hükümdarlıkları idi. Bugün Çarlar Rusyasının, Hohenzolernler ve Habsburglar imparatorluklarının, Osmanlı padişahlığının yalnız tarihte isimleri kaldı. Cinayetler, çılgınlıklar ve idaresizliklerle dolu fena bir hatıra.

Bu müthiş yıkılmalarının içinden yeni yeni milletler ve hükümetler hürriyet sahasına çıktılar. Genç Türk Cumhuriyeti de harp sonunda hayata kavuşan bu yeni demokrasilerin biridir.

Fakat bizi ötekilerden ayıran büyük bir mümeyiz sıfat vardır. Yeni hükümetlerin çoğu galip devletlerin siyaset mahsulleridir.

Biz büyük bir şefin sevk ve idaresi altında, bütün bir milletin azim ve şuur ile sarfettiği bir gayret mahsulü olarak, Avrupa'nın zalim ve ahlaksız siyasetiyle çarpışa çarpışa, kadınlarımız ve çocuklarımızla beraber kanımızı dökerek hayat hakkını kazandık. Biz, yaşama kabiliyetini haiz olarak tabii surette dünyaya gelmiş bir cumhuriyetiz. Biz keyif ve heves mahsulü, sun'î bir tertip ve teşekkül değiliz.

Hakikaten bugün Türkiye Cumhuriyetinin içtima, siyasi ve iktisadi sahadaki çalışması ve illeri tutum tarzı eski Osmanlı İmparatorluğunun idare şekli, düşünüş ve hissediş tarzı ile mukayese edilecek olursa arada derin ve cezri bir fark bulunduğu derhal göze çarpar.

Bugün Türkiye, adeta bit tılsım tesiriyle, yeni ve bilhassa tazedir. Yalnız yıkılmak üzere bulunan köhne varlığını şaşkın ve aciz bir vaziyette müdafaadan, daha doğrusu can çekişme devresini mümkün olduğu kadar uzatmaktan başka bir şey düşünemeyen perişan, bunalmış, kalmış, kapitülasyon bağlarıyla tabii hayat ve istiklalinden uzaklaşmış bir Babıâli ile bugünkü siyasi ve içtimai sahadaki hürriyetimiz kıyas kabul eder mi?

Görülüyor ki Türkiyede hakikaten değişen bir şey vardır. Bu yalnız bir etiket farkı değil, milletin ruhunda yeni bir hareket zembereği canlanmasıdır, bir milletin benliğini anlaması, hak ve hürriyet sahasına doğmasıdır.

Eğer böyle olmasaydı on sene içinde gördüğümüz muazzam ve hakiki inkılâplar kabil değil hakikat ve fiiliyat sahasına çıkmazdı. Mazi bütün fena cihetlerinde, hayata, hürriyete ve insanlığa engel olan taraflarında büyük bir azim ve himmet darbesiyle süprüldü, gitti. Devlet ile din işlerinin ayrılması ve bir heyulâdan ibaret olan manasız hilafet müessesesine nihayet verilmesi, kadınların serbestîsi, yeni alfabenin kabulü bir milletin hayatında asır-

ları şeref ve iftihar ile doldurmağa kifayet edecek, derin bir hayranlık içinde seyredilecek işlerdendir.

İnkılâbımızdan bahseden bazı Avrupa mütefekkir ve siyasileri esaslı bir noktada aldanıyorlar. Mütaleasını aşağıdaki sahifelerde aynen neşrettiğimiz eski İtalya Başvekili M. Nitti bazı ıslahatımızın pek acele olduğunu, bazılarının pek cezri bulunduğunu söylüyor.

Eski İtalya Hariciye Nazırı Kont Sforza da tarihin cereyanını tacil etmek kolay olduğunu zannetmekle yanıldığımıza zahip oluyor.

M. Cambo inkılâbımızın temin ettiği neticelerin sürekli olup olmayacağında tereddüde düşüyor.

Türk inkılâbının büyüklüğüne karşı hürmet hislerini saklamayan bu muhterem zatları tereddüde sevk eden sebep inkılâbın uzun bir mazisi olduğunu göz önünden uzak tutmalıdır. Türk inkılâbı herhangi bir şark memleketinde herhangi muvazenesiz bir inkılâpçının hayat ve kabiliyet imkânlarını düşünmeyerek kurmağa çalıştığı bir hayal binası, bir **utopie** değildir. Biz bugünkü neticeye varmak için bir asırdan ziyade bir müddettir çalışıyoruz, kurbanlar veriyoruz. Türkiye Cumhuriyeti kış bahçelerinin yapma havası içinde zorla açtırılmış mevsimsiz, soluk bir çiçek değildir. Haşmetiyle ortalığı kaplayan canlı bir şe'niyettir.

Son padişah ve halifenin hıyaneti yüzünden müttefik düşmanla karşısında kendi başına kalan millet vatan müdafaasında yalnız kendi varlığına ve kuvvetine güvenerek senelerce çarpıştı, evlatlarının dökülen kanı içinde cumhuriyet terbiyesini aldı ve cumhuriyet idaresini resmen ilan etmeden fiilen senelerce tatbik etti. Onun içindir ki hükümdarlık rejiminden cumhuriyet rejimine geçiş millet için zarurî, pek tabii, pek sade bir iş oldu. Ruhlarda zaten hazırlanmış olan içtimaî ve fikrî ıslahat da bu siyasî inkılâbı müteakip birbiri ardınca fiiliyat sahasına çıktı. Uzun bir hürriyet aşkı ile çırpınmamış, uzun bir halâs iştiyakı ile yeni şekillere

ve yeni hayata doğru içinde hamleler hissetmemiş bir millete böyle bir inkılâba imkân olabilir miydi?

Onun için tarihin cereyanını tacil etmeğe kalkmamızdan bahse mahal yoktur. Tarihin bir asırlık cereyanı kâh belli, kâh gizli, kâh uyuşuk, kâh ateşli, bu neticeyi hazırlıyordu.

Neticenin sürekli olup olmayacağında tereddüt eden M. Cambo Türk heyet-i içtimaiyasının bünyesini iyi tetkik etmiş olsaydı bu tereddüdünü izale edecek hakikatleri takdirde gecikmezdi.

Bir memlekette demokrasinin, hürriyetin ve cumhuriyetin yaşayabilmesi için en büyük müdekkikler başlıca iki şarttan bahsediyorlar.

Bunlardan birisi, demokrasinin kanunlarla değil, ahlak ve âdatta bulunması lüzumudur.

"Demokraside kanunların kıymeti ahlak ve âdata bağlıdır."[*]

"Bir memleket, kanunlarına rağmen, demokrasi ahlak ve âdatına malik değilse, o memleket demokratik olamaz. Ahlak ve âdat ancak yavaş yavaş teşekkül eder. Bir ihtilal, çökmeğe yüz tutmuş eski bir siyasi binayı sarsabilir. Fakat itiyatlar yaratmaz. İşte bunun içindir ki ihtilallerin arkasından daima aksülâmeller gelir. Çünkü eski mukavemet kuvvetleri ortadan kaldırılmamıştır."[**]

Bu şart Türkiye'de tamamıyla mevcuttur. Türk cemiyetinin bünyesi demokrasi hissiyatına, itiyadatına dayanır. Türkiye'de hiçbir zaman bir asalet sınıfı olmadı ve bir sınıf hâkimiyeti görülmedi. Türkiye'de her fert kendisini diğeri ile müsavi hisseder. Asalet fikri batılları sevkile Avrupa heyeti içtimaiyelerinde sınıflar arasında görülmüş olan fikir, his ve yaşayış farklarını biz de-

---

[*] Joseph Laurent, Nancy Üniversitesi Edebiyat Fakültesi duvayeni

[**] Francesco Nitti, Eski İtalya başvekili

Şevket Süreyya Hüseyin Cahit Polemiği

Şevket Süreyya ile Hüseyin Cahit arasındaki, daha doğru bir ifadeyle Kadro ile Fikir Hareketleri arasındaki polemik, daha Fikir Hareketleri'nin birinci sayısında Hüseyin Cahit'in kaleme almış olduğu "Matbuat Hayatı" başlıklı yazı ile başlamıştır. Bu yazıda "matbuat hayatı"nın eskiye nazaran canlandığını ve bunun bir övünç kaynağı olduğunu dile getiren Hüseyin Cahit, Kadro'ya ve Şevket Süreyya'ya ayrı bir yer ayırmıştır. Bu yazı aynen şöyledir:

rin hayretlerle karşılarız. Padişahlık kalkınca bütün Türkiye demokrasi ahlak ve âdatı içinde yekpare bir şekil arz etti. Bizde çok eski asırlardan beri teşekkül etmiş demokratik ahlak ve âdatın mevcudiyeti yüzündendir ki inkılâp pek tabiî geldi ve hiçbir ciddi aksülâmel tehlikesine maruz bulunmadı.

Demokrasinin ve hürriyetin teessüsü ve yaşaması için ileri sürülen şartların ikincisi bir orta sınıfın mevcudiyetidir. Ta Yunanistan'dan başlayarak zamanımızın muhtelif milletlerine mensup bütün içtimaiyatçıları bu şart üzerinde ısrar etmişlerdir.

Aristote'a göre, orta sınıfa mensup kimseler tarafından idare edilen bir cumhuriyet istikrara doğru daha emin bir surette yürür. Bütün hükümetler içinde devam ihtimali en çok bundadır.[***]

"Orta sınıfın bulunmadığı yerlerde yüksek sınıf tehlikededir. Harpten evvel büyük çiftlik sahiplerinin çok olduğu memleketlerin mukadderatı buna delildir. O memleketlerde 1918'den sonra fertlerin mülkiyet hakkı ancak cezri müsadereleri tazammun eden zirai ıslahat sayesinde kurtarılabilmiştir."[*****]

"Her heyeti içtimaiyede, vazifesini idrak etmiş, içtimai sulh ve sükuna alâkadar ve merbut, bir tabir ile, burjuva denilen orta sınıftır.

Orta sınıf bir heyeti içtimaiyanın müvazenesinin esaslı ve zarûri bir unsurudur.[******]

Fransa'da, İngiltere'de, Amerika'da ve Belçika'da, ilh. bir taraftan diktatörlükler, diğer taraftan bolşevik tipinde inkılâplar doğuran büyük harbin felaketlerinden sonra demokrasiler hiç olmazsa kısmen mukavemet gösterebilirlerse ve militarizm, irtica ve cebri şiddet cereyanlarına rağmen mevkilerini sağlam-

---

[***] Nitti, **Demokractie.**

[****] M. J. Bonn, **La Destinée du capitalisme allemand.**

[*****] Lanrent, **La Gréce antique.**

laştırabilirlerse bu, orta sınıfların büyük bir inkişaf seviyesine vâsıl olmuş olmalarındandır. Rusya'daki gibi orta sınıfın ehemmiyetsiz. İtalya'da ve bilhassa Macaristan'da, İspanya'daki sanayici orta sınıfın yeni teşekkül etmiş olduğu yerlerde irtica kolayca galebe çalmıştır.[*****]

Bugün nerede küçük arazi sahiplerinden, küçük tacirlerden, esnaftan, küçük dükkâncılardan ve az irat sahiplerinde, heyeti umumiyeleriyle çok sıkıntı çekmeyen ve kolayca patron değiştirebilen amelelerden mürekkep kalabalık bir sınıf mevcut ise hakiki demokrasi ancak orada bulunabilir.[******]

Türk Cumhuriyetinin içtimaiyat sahasında hakiki kuvveti de işte bu orta sınıftadır. Bugün Türkiye'de etrafına kin ve nefret hissi dağıtacak bir mütehakkim çok zenginler sınıfı yoktur. Eski Avrupa'nın sefil amele hayatını süren ve bir nevi intikam hissiyle tutuşan yoksullar sınıfına da tesadüf edilemez. Türk heyeti içtimaiyasının bünyesindeki esaslı nesci bu pek kalabalık orta sınıf teşkil eder.

Tam Türkiye için konulmuş denilebilecek olan bu iki şartı haiz bulunan memleketimizin istikbalini biz büyük bir ümit, sönmeyen bir şevk ve heyecan ile karşılarız.

[*****] Nitti, aynı eser.
[******] Nitti, aynı eser.

Matbuat Hayatı*

Matbuat hayatımızın durgunluğundan bahsederiz, şikâyet ederiz. Fakat, otuz senelik bir fasıladan sonra, şu sütunlarda matbuat hayatımıza tekrar göz gezdirmeğe başladığım şu dakikada ben memleketimizde fikir sahasında görülen faaliyete hayran kaldığımı büyük bir zevk ile ilan etmek isterim. İşte pek ciddi emeklerin mahsulü olan fikir risaleleri: Ülkü, Türkiye Milli Mecmuası, Kadro, Fikirler, Kooperatif, Varlık, Birlik, Mektebi Mülkiye Mecmuası, Galatasaray Mecmuası. Bunlara bizim emektar Servetifünun'u ve hususi mevzularla meşgul olan daha birçok risaleyi ilave edersek vasıl olduğumuz yekûn karşısında, eskiye kıyas edince, hakikaten iftihar duymak icap eder. Türkiye hiçbir zaman böyle bir inkişafa nail olmamıştır. Memleket bu risaleleri yaşatabilirse, matbuat hayatımızda durgunluktan değil, hareketten bahsetmeğe hak kazanmış oluruz.

Kadro: Kadro'da Şevket Süreyya Bey pek alâkayı davet eden Türk nasyonalizimi ve Türk inkılâbı bahsini tetkik ediyor; muarrızlarına cevap veriyor. Şevket Süreyya Bey, muarrızlarını iki kısma ayırıyor:

1-İnkılâbımız tamamdır, esasları izah edilmiştir, söylenecek bir söz kalmamıştır, diyenler;

2-İnkılâbımız Avrupa'da görülen muhtelif inkılâplara az çok benzer, binaenaleyh esaslarını onlara göre izah edip geçelim diyenler. Buna mukabil Şevket Süreyya Bey şu fikri müdafaa ediyor.:

İnkılâbımız hususî bir tarih seyrinin mahsulüdür. Zarurî surette tekevvün etmiş nev'i şahsına mahsus bir hadisedir; bütün prensipleri kendisine hastır. Benzer göründüğü diğer inkılâp

---

* Hüseyin Cahit, *"Matbuat Hayatı"*, **Fikir Hareketleri,** Sayı: 1, 29 Teşrinievvel, 1933, s. 18-19.

hadiselerinden *cevher* itibarıyla ayrıdır. Başlamıştır, bitmiştir. O, ne demokrasinin, ne sosyalizmin, ne faşizmin, ne diğer herhangi bir yabancı cemiyet nizamının eşi, devamı yahut kopyası değildir.

Pek ehemmiyetli olan bu bahiste, yanlış anlaşmalara düşmeden ciddi surette devam edebilmek için, zannediyorum ki, bir iki noktanın aydınlatılmasına ihtiyaç vardır. Evvelâ, inkılâbımızın mahiyeti şudur diyebilecek bir kalem, Türk inkılâbının tekevvününde, seyrinde oynadığı rol ile büyük salâhiyet kesbetmiş olmak icap eder. Bu izahatı inkılâbı yapanlardan, elân inkılâbı idare edenlerden dinlemek bizi daha ziyade tatmin edebilir ve inkılâbın seyri, hedefi, mahiyeti hakkında bize daha doyurucu bir fikir verir. Kendimi inkılâp ordusunun ancak hakir ve gönüllü bir neferi saydığım için inkılâp namına söz söylemek gibi muazzam bir yükün ezici haşmetini yüklenmeğe kalkmıya aklıma getiremem. Bizler ancak hadiseler karşısında, objektif mütalealar yürütecek bir mevkideyiz. Çıkaracağımız neticeler "Benim anladığıma göre..." tabirinin hududundan dışarıya geçemezler. Bizim anladığımızdan başka türlü anlıyanların inkılâp harici telâkki edilmelerine hak verdiremezler. Şevket Süreyya Bey'in vaziyetini bilmiyorum. Fakat söz söyleyişinde, hükümlerinde öyle bir kat'iyet var ki mütaleaları kabul edilmezse inkılâba hürmetsizlik edilmiş, aleyhdarlık gösterilmiş olacaklarmış gibi bir his hâsıl oluyor. Şevket Süreyya Beyde böyle bir salâhiyet varsa her şeyden evvel bunun bilinmesi pek faydalı olur. Çünkü artık başka türlü bir mütalea yürütmeğe hacet kalmaz. Eğer kendisinde bu salâhiyet yoksa ifade tarzı biraz değişmek, "nas" edası yerine münakaşa kabul eden beşeri bir yumuşaklık gelmek icap eder.

Sonra "inkılâp" kelimesiyle kastedilen mâna tasrih edilmek lâzımdır. Bana öyle geliyor ki münakaşanın büyük kısmı bu kelimenin taraflarca başka başka anlaşılmasından çıkıyor. Verilecek mânaya göre, bir inkılâp bitmiş de olabilir, devam da edebilir.

İnkılâp denilince ne ifade edilmek istenildiği tespit olunmadan böyle mübahase etmekte hiçbir fayda göremem.

Umumi telâkkiye göre, inkılâp anî, şedit bir taraftan yıkıcı, bir taraftan yapıcı bir hareket, bir değişikliktir; uzun sürmemek kelimenin manasında mündemiçtir. "Daimi İnkılâp" tabirini ortaya azgın bolşevik Trotzky attı ve hayretlerle karşılandı. Çok uzun sürecek olursa buna *İnkılâp* değil *Tekâmül* diyorlar. Daimi harekete gelince, her hey'eti içtimaiye daimi bir hareket içindedir. Fakat inkılâp kelimesine başka türlü bir mana verilecek olursa, o zaman inkılâp bitmemiş de olabilir, daima yürüyor ve yürüyecek de olabilir. Etrafımızdaki muhtelif milletlerde içtimaî ve siyasî tekâmül durmuştur, bugünkü şekiller ebedidir fikrini müdafaa edebilecek bir kimse tasavvur edemiyorum. Bundan dolayıdır ki bu münakaşanın büyük bir kısmı inkılâp kelimesinin açık bir tarifi neticesinde ortadan kalkar fikrindeyim.

İnkılâbımızın mahiyeti hakkında Şevket Süreyya Beyin müdafaa ettiği fikre gelince, tereddüt etmeden teslim olunur ki inkılâbımız kendini doğuran hususî bir tarih seyrinin mahsulüdür. Fakat yalnız bizim inkılâbımız değil, her memleketin inkılâbı böyledir, kendi mazisinin ve halinin mahsulüdür. Taklit inkılâp olmaz, taklit siyasî hareketlere inkılâp denilemez. (Bakınız, bahis gene inkılâbın tarifine dokundu). Bu pek tabii nokta üzerinde ısrara mahal yoktur. Şevket Süreyya Bey inkılâbımız için "nevi şahsına mahsus bir hadisedir, bütün prensipleri kendisine hastır, zahiren benzer göründüğü diğer inkılâp hadiselerinden cevher itibarile ayrıdır" dediği zaman burada tevakkufa lüzum görüyorum. Zihnimde bir hatıra canlanıyor. Saltanat kaldırılıp da Büyük Millet Meclisi milletin hakimiyeti namına memleketi idare etmeğe başlayınca ben yeni rejimi "Cumhuriyet" vasfı altında alkışlamağa başlamıştım. O zaman yeni rejim namına söz söylemeğe selahiyettar zannolunabilecek bir zat, yeni idarenin cumhuriyet olmadığına dair benimle muannidane münakaşa etti, bu yalnız

bize mahsusu bir idaredir diyip durdu. Ne gibi bir mantıka tabi olduğunu bir türlü anlıyamamıştım.

Şimdi de Şevket Süreyya Beyden inkılâbımızın nevi şahsına mahsus bir hadise olduğunu işitince aynı mübahaseyi hatırladım. İnsanların gerek şahsî hayatlarında, gerek cemiyet hayatlarında bir takım çerçeveler, esaslı umumî fikirler vardır ki her hadise onların içinden yer alır, tasnif olunur. Onun için, nev'i şahsına mahsus bir inkılâp hâdisesi yoktur. Herhangi içtimaî ve siyasî bir inkılâp mutlaka tasnif olunabilir.. Fakat şekli itibarile diğerlerinden ayrılması zaruridir. Bugün, meselâ, demokrasi diyoruz. Bu umumi tabir altında, bu umumi çerçeve içinde toplandığınız hadiseler her memlekette aynı şekiller mi arz ediyorlar? Amerikada, İngilterede, Fransadaki demokrasi ile Balkanlardaki demokrasi bir midir? Hatta Amerika ve İngiltere demokrasileri birbirlerine benzer mi? Sosyalizm diyoruz. Sosyalizm her memlekette aynı manzara mı gösteriyor? Binaenaleyh, bizim inkılâbımız hakkında da bu bizim memleketimizin tarihi seyrinin millî bir mahsulüdür ve tabi olduğumuz teşkilâtı esasiyeye nazaran hiç şüphesiz bir demokrasi inkılâbıdır denebilir. Demokrasi inkılâbı demekle, mutlaka filân ve ya filân memleketteki demokrasinin aynı olmak lâzım gelecek değildir. Her memleket kendi hayatının şartlarına göre buna bir şekil verir. Bizde de pek tabiî olarak, diğerlerinde kendini ayıracak hususi vasıflar ve şekiller alacaktır. Fakat bugün mahiyeti demokrasidir.

Şevket Süreyya Beyin yazılarında, birbiriyle telîf edemediğim iki zıt fikir gördüm. Bir taraftan bizim inkılâbımızı "nev'i şahsına mahsus bir hâdise" telâkki ediyor ve sırf Türklüğe ait olduğunu, Türk tarihinin hususî seyrinin mahsulü bulunduğunu söylüyor. Diğer taraftan da cihan içinde istikbale şamil bir hareketin "öncüsü" olduğunu temin ediyor. "Nev-i şahsına münhasır bir hadise" hiç başka bir hâdiselere örnek teşkil edebilir, önayak olabilir mi? Taklit kabul eder mi? Böyle bir şey kabil olabilmek için, o hadise zuhur ettiği cemiyetin hudutlarını aşabilecek bir mahiyeti haiz

bulunmalıdır. Bu da "nev'i şahsa münhasır" kalmamak demektir. Başkalarını taklit etmediğimizi iddia ederken, inkılâbımızın tarihimizden doğduğunu pek haklı olarak hatırlamak, fakat sonra da başkalarına bizim nümune olacağımızı düşünmek ilk sözlerimizdeki kuvveti kaybettiren bir dalgınlık teşkil eder.

Kadroculaların ve özellikle de basın-yayın konusuyla ilgilenen Şevket Süreyya'nın bu yazıya hemen cevap verdikleri söylenemez. Ancak altı ay kadar sonra Kadro'da "Kronikler" başlıklı yazıda Hüseyin Cahit'in Fikir Hareketleri dergisi ile ilgili kısa bir açıklama yayınlanmıştır. Bu yazıda hem Fikir Hareketleri hem de Yeni Adam üzerine görüşler ortaya konulmuştur. Bu yazı da doğrudan Fikir Hareketleri hedef alınmamıştır. Ancak iki ay sonra yayınlanan "Biz Avrupa'nın Hayranı Değil, Mirasçısıyız!" başlıklı yazı, Şevket Süreyya ile Hüseyin Cahit arasında giderek sertleşecek olan bir polemiğin doğmasında doğrudan rol oynamıştır.

Kronik

Mecmualarımız*

Hüseyin Cahit Beyin *"Fikir Hareketleri"*ne gelince hemen söyleyelim ki, *"Yeni Adam"* çıktıktan sonra, doğrusu, buna artık lüzum kalmamıştır. Bu da demokrattır; bu da muhtelif lisanlardan tercümelerle çıkıyor; burada da, öbüründe olduğu gibi bir derin Avrupa hayranlığı hüküm sürüyor. Onun için, herkesin aklına gelebilir ki, bu iki mecmua bir başlık altında birleşsin. O vakit, hem demokrasi cephesi takviye edilmiş, hem de meydana biraz daha sarahat gelmiş olur. Fakat, bu takdirde bizce ne *"Yeni Adam"*dan, ne *"Fikir Hareketleri"*nden eser kalabilir. Çünkü demokratlık bugünün telâkkilerine göre artık Yeni Adam'ı müstakil bir sıfat olarak tarife kâfi değildir. Hüseyin Cahit Bey'in mecmuası ise çok statik bir şey olduğu için "hareket" vasfını adeta istirkap etmiş gibi görünüyor. Biz, bu iki eş mecmuanın birleştikleri takdirde alabilecekleri ismin olsa olsa *"Hür Adamlar"* olabileceğini düşünüyoruz.

---

* "Kronik. Mecmualarımız", **Kadro, Aylık Fikir Mecmuası**, sayı 27, Mart 1934, s. 52-53.

Polemik

Biz Avrupa'nın Hayranı Değil, Mirasçısıyız![*]

Hüseyin Cahit Bey "Fikir Hareketleri" ile yeniden matbuat hayatına döndü. Filkakika bir bakışta bu *dönüş*, evvelâ bizzat Hüseyin Cahit Bey için tatmin edici mahiyette görünmeyebilir! Fakat biz bu kanaatte değiliz ve derhal şunu kaydetmek isteriz ki, bize göre *Fikir Hareketleri*, Hüseyin Cahit Beyin fikri hayatının en uygun bir devamı ve –hatta denebilir ki- bu hayatın en üstün eserdir. Yani –edebiyatçı Hüseyin Cahit Bey'i edebiyat tarihine bırakalım, fakat- fikirci Hüseyin Cahit Bey için *Fikir Hareketleri* kendisinin bütün telâkki cihazını, bütün idrak ufkunu en iyi aksettiren tam ve karakteristik bir şeydir.

Hatta bir az dikkat olunursa görülür ki, yalnız nakilci ve tercümesi bir fikrî temele dayanan, zahiren Avrupaî ve fakat hakikatta *müstaar* şahsiyet hemen bütün Meşrutiyet münevverliğinin bariz karakteridir.[1] Hattâ bunun böyle olduğunu işaret etmek, ne Hüseyin Cahit Beye, ne Meşrutiyet münevverliğine karşı bir tehzil manası da ifade etmez. Çünkü her telâkkiyi bir devrin şartlarile muhakeme etmeğe mecburuz. Bu itibarla Hüseyin Cahit Bey'in de herhangi bir yazısını, yahut herhangi bir fikri vaziyetini tahlil ederken kendisinin şahsını değil, daha ziyade, temsil ettiği fikri karakteri ele almak bittabi en doğru yoldur. Zira Hüseyin Cahit Bey, meselâ bugünkü Türkiye'nin, yahut bugünkü dünya gidişinin şu veya bu meselelerini aksettiren bir fikir faaliyetinin değil, sadece kendi devrinin ve kendi zümresinin mümessilidir.

---

[*] Şevket Süreyya, **Kadro**, Sayı 29, Mayıs 1934, s. 43-46.

[1] Harpten evvel Türk Milliyetçiliğinin doğuşunda ve yeni neslin milli seciyesinin teşekkülünde öncülük yapan münevver şahsiyetleri burada istisna etmek ve onları ayrıca ve hürmetle anmak borcumuzdur. Bunlar filvaki içtimaî telâkki itibarile Avrupanın hakim fikri sisteminin haricine çıkamamışlar, fakat bu telâkkilerini milli bir mefkûrecilik unsuru olacak şekilde terkip etmek suretile ileri bir hareketin mümessilleri olmuşlardır.

O devir ki, kısaca, biz ismine *Harp Öncesi* diyoruz ve o zümre ki harp öncesi Türkiyesinde sadece kör bir Avrupa hayranlığından, körü körüne bir Avrupaya intibak kaygusundan başka bir şey gütmemiştir.

Harp öncesi dünyasında Avrupa, hakikaten alemşümul bir üstünlüğün, erişilmesi kabil olabilen en yüce noktasına kadar varmıştı. Avrupanın bütün cihan üstündeki iktisadî ve siyasî hâkimiyeti, onun yine bütün cihana şamil fikrî tahakkümü ile tamamlanmıştı. Bu fikrî tahakküm karşısında baş eğen memleketlerin[2] okur yazarları için Avrupanın her fikrî telâkkisine aynen mutavaat etmek ileriliğin, terakki taraftarlığının tabiî bir zarureti olmuştu. Esasen harp öncesi devrinde bu gibi memleketlerde Avrupa aleyhtarlığı zaman zaman kara irticaın bayrağına yazdığı bir gerilik ve iptidailik hareketinden başka bir şey olmazdı.

Fakat şimdi yaşadığımız devir artık harp öncesi devri değildir ve bugünkü Avrupa artık, bütün cihana yayılmış mutlak bir siyasî ve iktisadî hâkimiyet üstünde mutlak bir fikrî hegemonyayı temsil eden harp öncesi Avrupası sayılamaz. Bugün artık Avrupanın siyasî ve iktisadî kudreti gibi, en bariz Fransız ihtilâlinden biri bütün cihana yaydığı cemiyet görüşü de taarruza uğramış ve sarsılmaya başlamıştır. Ve düne kadar Avrupanın fikrî tahakkümüne boyun eğen geri memleketlerin yeni yetişen nesilleri bir taraftan Avrupanın siyasî ve iktisadî hükümranlığına diğer taraftan da bu hükümranlığın üstünde yaşıyan fikrî hegemonyasına karşı tam bir mücadeleye girişmişlerdir.[3]

Yeni nesillerin bu mücadelesi iki taraflı bir mücadele olacaktır. Bir taraftan bu mücadele, dünkü müstemleke ve yarı müstemlekelerin yeni doğan inkılâpçı nesli ile dünün taarruz edilemez sanılan Avrupalı efendileri arasında cereyan edecektir. Diğer

---

2 Ki Türkiye bunlardan biri idi.

3 Kadronun bu sayısının başyazısını teşkil eden konferansınızda da bu noktaya temas edilmiştir.

taraftan da aynı nesil, bizzat kendi kanından olan, fakat bütün fikrî nesci Avrupanın her sahada üstünlüğünü mutlak ve cemiyet hükümlerini aynen hakikat saymıya alışan eski münevver nesle karşı bir şahsiyetleşme mücadelesi yapacaktır. Bu mücadelede eski neslin şıarı iki kelime ile hulâsa edilebilir: Avrupa hayranlığı! Yeni neslin şıarı da gayet basittir: Cemiyeti telâkki tarzında şahsiyetleşme!

"Fikir Hareketleri" mecmuasının 27 inci sayısında Hüseyin Cahit Bey'in bir yazısını "Avrupa'ya hayranlık" başlığını taşır. Bu yazı Kadro'ya bir cevaptır. Hüseyin Cahit Bey bu yazısında, bütün hayatına hâkim olan "garplılaşma" cehdini işaret ederek "Avrupaya hayranım ve isterim ki, bu his, bütün gençlerde, bütün memlekette taammüm eylesin" diyor. Hulâsa ve ilave ediyor:

"Avrupa deyince tek bir mefhum anlaşılmaz. Bir zevk ve safa veya siyaset Avrupası var ki, benim hayranlığım bunlara değildir. Bir de bir ilim ve medeniyet Avrupası var ki, ben asıl buna hayranım." "Ben öyle ümit ederim ki, *Kadro*'da tasrih ettiğim şu manadaki Avrupaya hayran olmak icap eder."

Hüseyin Cahit Bey'in bu tasrihleri faideli olmakla beraber hiçbir zaman kâfi değildir. hiç şüphe yok ki, bir üstün Avrupa vardır. Fakat bu üstün Avrupa ta merkantilizm devrinden beri kendi haricini soyan ve bilhassa makinalı sanayiin mahdut birkaç memleketin inhisarı altında temerküzünden sonra bu soyguculuğunu maskeli, fakat vahşi bir siyasî ve iktisadî istismar sistemine kalbeden Avrupadır. Bu sisteme karşı bizim ancak kinimiz ve gayzımız vardır. Fakat bir de içtimaî fikirler Avrupası vardır ki, ona karşı da bizden hiçbir zaman mutlak bir mutavaat ve hayranlık istenemez. Bir içtimaî fikirler Avrupası ki, fikri mesnetleri ya Fransız ihtilalinin, ya onun bir reaksiyonu olan ilmî sosyalizmin doktrinleridir. O doktrinler ki, millet içinde sınıfların sınıflara tahakkümünden ve bazan maskeli, bazan maskesiz bir sınıf mücadelesinden başka bir şey anlatmaz. Meselâ bir Fransız ihtilâli ki,

"akl"ın, ahenk"in zaferi namına işe başlamış ve insaniyete, ya sınıfların sınıflar, ya milletlerin milletler üstünde tahakkümü mücadelesinden başka bir şey vermemiştir.

Hayır! Hüseyin Cahit Beyin Avrupayı tasrih ederken vuzuhu daha ileriye de götürmesi lâzımdır. Biz Avrupanın ne iktisadî, ne siyasî, ne ahlâkî bünyesinin, hattâ ne de fikirler manzumesinin hayranı ve takipçisi olamayız. Biz Avrupanın sadece tekniğinin ve ilim metodunun hayranıyız[3] hattâ –daha doğrusu- hayranı da değil mirasçısıyız! Metot ve teknik ise tarihin her çağında bir medeniyetten, diğer medeniyete miras olarak intikal etmiş ve bu metodu ve tekniği tevarüs eden medeniyet kendinden evvelki medeniyetin her zaman zıddı ve düşmanı olmuştur.

Hattâ bu tevarüs işinde şimdi bizim ve bize benzer memleketlerin Avrupaya bir teşekkür borcu duyması da varit değildir.

Çünkü Avrupanın yarattığı bu yüksek teknik ve yüksek metot, münhasıran onun elinde toplanan teknik ve sermaye inhisarının (yani emperyalizmin) bir eserdir. Bu yüksek teknik ve sermaye ise her şeyden evvel bizim, yani asırlardan beri müstemleke veya yarı müstemlekeleştirilen geri memleketlerin ödediği *fazla kıymetlerle* beslenmiş ve üretilmiştir.

Hüseyin Cahit Bey bizzat Kadro'nun da kendi ilmî malzemesini Avrupadan almış olduğunu işaret ederek:

"Kadro'nun tarihte maddiyetçilik müdafii değil midir? Bu mezhebi kendisi mi çıkarmıştır?" diyor.

Aşikâr bir şeydir ki tarihî maddiyetçilik Avrupaî bir mahsuldür. Fakat bu mahsul ilimde sadece bir metottan başka bir şey değildir. eğer biz tarihî maddiyetçiliğin muasır Avrupa nizamını mütaleaya tatbiki demek olan "ilmî sosyalizm"i de aynen alsak ve bunun hükümlerini bugünkü Türk cemiyeti için de aynen varit telâkki etseydik o zaman bizden evvelki neslin, yahut o nes-

le mensup muarızlarımızın hatasını aynen tekrar etmiş olur ve milli bünyeyi tahlilde hiçbir zaman şahsiyetleşemezdik. Çünkü malûmdur ki, Hüseyin Cahit Beyin de dahil bütün o neslin münevverleri için Avrupa ancak kül halinde alınan bir şeydi.[4]

Mamafih Hüseyin Cahit Bey Kadronun tarihî maddiyetçilik metodundan istifadesini yalnız bir ilmî teknik meselesi olarak almıyor ve *tarihî maddiyetçilik* kelimeleri Hüseyin Cahit Bey'i de o nesle mensup bütün diğer muarızlarımız gibi aynı çıkmaza sürüklüyor. Öyle ya, mademki Kadro tarihin materyalist telâkkisine taraftardır, o halde neye komünist olmasın! Ondan sonrası malûm: Hüseyin Cahit Bey de tıpkı kendi nesline mensup diğer muarızlarımız gibi Kadroya karşı millî hâkimiyeti müdafaa ediyor, proletarya diktatorasının aleyhinde bulunuyor, ferdin hakkı, hürriyet mefhumu, hulâsa her zaman muarızımızın lâf olsun, kolaylık olsun diye sapıverdiği harcıâlem itham veya telmih yollarına kendini kapıp koyuveriyor. Fakat muaarrızımızın bu bizim olmıyan, bize ait olmıyan ve bizimle alâkası bulunmıyan şeylerle bizleri itham etmek yolarına sapması ile beraber, iki tarafın aynı zemin üstünde karşılaşmak imkânı tabiatile bitiyor. Bu defa da böyle olmuştur., her zaman olduğu gibi.

Biz tarihî maddiyetçiliği hiçbir zaman meselâ Türk inkılâbı hakkında hazır bir hüküm gibi almadık, fakat Hüseyin Cahit Beyin mecmuasında Türk inkılâbı da, siyaseti ve fikri bizzat kendi memleketinde bile iflâs etmiş ve oradan çıkarılmış bir İtalya'nın, (Fr. Nitti) kalemile anlatılır.

Filhakika "Fikir · Hareketleri" muayyen bir içtimaî mektebi temsil ve müdafaa etmediği ve bütün cedhi Avrupanın fikrî ser-

---

[4] Bittabi izaha hacet yoktur ki, Avrupa'ya talebe gönderir veya Avrupa'dan profesör getirirken de bu mübadeleden beklediğimiz kısaca Avrupa'nın teknik ve metoduna tevarüs ve temellük etmektir. Yoksa bize, metodu ve tekniği değil de meselâ içtimaî rejimi getirmek isteyecek bir talebe veya profesör, Türkiye'nin milli dilekleri karşısında ne kadar hazin, hatta gülünç bir vaziyete düşer.

mayesinden mümkün olduğu kadar fazla miktarını memleketimize nakletmek olduğunu söyler. Filhakika Avrupanın metoduna teknik bakımından fikir ve ilim malzemesine muhtacız. Fakat şu aşikâr ki, inkılâp içinde bir Türkiye'nin yolunu aydınlatmak veya genç nesline sermaye olmak için bir Fr. Nitti'nin veya bir Comte Sforza'nın verebileceği hiçbir şey yoktur. Binaenaleyh "Fikir Hareketleri"nin muayyen bir içtimaî mesleği müdafaa etmediği iddiası da bittabi şayanı kabul değildir. Çünkü Hüseyin Cahit Bey de hatta tercüme için intihap olunan şahsiyetler de, telâkkileri birbirinin ayni olan ve ayni içtimaî mesleği temsil eden ayni cinsten şahsiyetlerdir. Bu içtimaî mesleğe siyaset sahasında kısaca liberal demokrasi ve iktisadî sahada liberalizm derler ki her ikisi de yeni Türkiye'nin gerek fırka prensipleri, gerek devlet telâkkileri bakımından merduttur. Acaba "Fikir Hareketleri" yeni Türkiye'ye, yeni Türkiye'nin rejim ve devlet telâkkileri için daha uygun hiçbir fikrî malzeme nakledemez mi? İsmi Fikir Hareketleri olan bir mecmuanın, fikirlerin en hareketli devri olan bir inkılâp safhasında bir memleket gençliğine verebileceği şey ancak eklektizm, yahut daha doğrusu yalnız mesleksizlik ve hedefsizlik mi olmalıdır?

Hüseyin Cahit, Şevket Süreyya'nın Kadro'nun 27. sayısında yayınlanan yazısına cevap vermekte gecikmemiştir. Hemen Haziran ayında yayınlanan sayıda Şevket Süreyya'ya yaşının ve yaşadıklarının da verdiği güvenle sert bir cevap yazmıştır. Şevket Süreyya ve diğer Kadroculara küçümseyen Hüseyin Cahit'in görüşlerini yansıttığı makale aynen şöyledir:

MATBUAT HAYATI*

Avrupa'nın Mirasçıları:

Avrupa ölmüş, mirasçıları geçmiş. Bunlar, Avrupa'nın tekniğini ve metodunu ellerine almışlar. Avrupa medeniyetine zıt ve düşman bir medeniyet kurmuşlar yahut kurmak üzere imişler. Bu mirasçılar kim, mi? *Kadro* mecmuasını çıkaran arkadaşlar ve onların namına söz söyleyen Şevket Süreyya Bey.

Şaka etmiyorum, bu tamamen kendilerinin iddiası.*

Şimdi şu ölmüş olan Avrupa'nın bir darbı meselini hatırlıyorum: Ayıyı vurmadan postu satılmaz derler. Miras paylaşma telâşı içinde bu ehemmiyetsiz söz göze çarpmamış demek. Atalarımız da çayı görmeden paçalarını sıvayanlarla eğlenirlerdi. Bu da akıldan çıkmış olacak.

Avrupa medeniyetinin varisleriyiz diye büyük bir gurur ile ortaya atılırız da elimizdeki sermaye iyi anlaşılamamış bir Marx'cılığın sadece bir "tarihi maddiyetçilik" metoduna inhisar ederse halimizi görenler bize acır. Miras diye gûya kavuşulmuş bu hazine, eski bir ıstılah ile, adi bir "lûkata"dan ibarettir. Kimsenin artık yüzüne bakmadığı, ilmî kıymetten mahrum, köhne eserler müzesine çekilmiş, eksik ve kusurlu bir telâkki. Yirminci asırda Amerikayı keşfetmek kabilinden bir iddia ile biz buna sarılmışız ve yepyeni bir şey sandığımız, bu metot ile memleketimizi kurtaracağımızı, yeni bir medeniyet kuracağımızı hülyaya kalkmışız!

Biraz yavaş, dostlarım. Hele Avrupa bir ölsün, onun çok daha kıymetli miraslarını buluruz. Fakat kendimizi ilmî bir kafa ile techiz ederek bütün medenî insanlar gibi çalışabilmek ve memleketimizi ileriletmek için Avrupanın ölmesini beklemeğe hacet yoktur, vaktimiz de yoktur. Onun tekniğini, metodunu, ilmini

---

* Hüseyin Cahit, **Fikir Hareketleri**, Sayı: 35, 21 Haziran 1934.

* Kadro, No: 29, Mayıs, 1934.

bugün de alabiliriz. Yalnız şu bulutlu hulyaları ve bir mana ifade etmiyen tuhaf iddiaları bir tarafa bırakalım. Çünkü, bunlar o mahut "tarihî maddiyetçilik" metoduna bile sığmaz.

Memleketimizin fikir hayatı namına faydalı telâkki ettiğim için, Şevket Süreyya Beyin *Kadro'da Fikir Hareketleri'ne* karşı açtığı münakaşa üzerine biraz duracağım. Mesele yalnız iki tarafın şahıslarını alâkadar eder bir mahiyette olsa idi, cevap vermeğe lüzum yoktu. Fakat bugün fikir sahamızda bunu hakikaten aydınlatılmağa muhtaç, umumi mahiyette bir mesele gibi görüyorum.

Şevket Süreyya Bey'in mütalâasını şu suretle hulâsa edebiliriz:

İki türlü Avrupa vardır:

1-Harpten önceki Avrupa

2-Harpten sonraki Avrupa

Harpten önceki Avrupa hakikaten âlemşümul bir üstünlüğe malikti. Bu, fikrî bir tahakküm ile tamamlamıştı. Bu fikrî tahakküm karşısında boyun eğen memleketlerin – ki bunların arasında Türkiye de dahildir- okur yazarları için Avrupanın her fikrî telâkkisine aynen mutavaaat etmek terakki taraftarlığının tabiî bir zarureti olmuştu.

Bizde bir zümre vardır ki harp öncesi devrinin fikrinin aksettirir. O zümre sadece körü körüne bir Avrupa hayranlığı güder, körü körüne bir Avrupa intibak kaygusundan başka bir şey düşünmez.

Harpten sonraki Avrupada mutlak bir siyasî ve iktisadî hâkimiyet üstünde mutlak bir fikir hegemonyası yoktur. Fransız ihtilâlinden beri bütün cihana yayılmış cemiyet görüşü de taarruza uğramıştır. Düne kadar Avrupanın fikrî hegemonyasına boyun eğen memleketlerin yeni yetişen nesilleri Avrupanın fikrî hegemonyasına karşı tam bir mücadeleye girişmişlerdir.

Şimdi Türkiye'de yeni bir nesil yetişmiştir. Bu nesil iki taraflı bir mücadele içindedir. Bir taraftan Avrupalı efendilere karşı, diğer taraftan da eski münevverliğe karşı bir şahsiyetleşine mücadelesi. Eski zümre Avrupaya hayrandır. Yeni zümre Avrupanın mirasçısıdır.

Şevket Süreyya beyin fikirlerini işte sadakatle hulâsa ettim.

Ben, Şevket Süreyya beyin bu tasniflerini pek basit ve iptidaî, hükümlerini pek sathî ve aculâne buluyorum. Hiçbir zümre ve heyet namına söz söylemeğe kendimde hak ve salâhiyet görmediğim için, mütalâalarımın yalnız beni takyit edebileceğini de tasrih etmek isterim.

Bu memlekette körü körüne bir Avrupa hayranlığı güder münevver bir zümre bilmiyorum. Her halde böyle çocukça sathîliklere düşmüş kimseler varsa onların içinde ben yoğum. Geçende de söylediğim gibi, yalnız ilim ve medeniyet Avrupasına hayranım: bugünkü inkılâp Türkiyesinin beslediği "Avrupalılaşmak" emelinden çıkan mana ile.

Avrupalılaşmak demek kendi şahsiyetlerimizden vazgeçerek, kendi benliğimizi unutarak bir maymun mukallitliği ile yalnız zavahiri kabul etmek değildir. Avrupayı hakikaten anlayabilmiş bir münevverin böyle bir şey aklından bile geçmez. Onu hakikî surette fikri tenevvür etmemiş gafiller ve cahiller düşünebilir. Zaten böyle bir mukallitliği en evvel Avrupanın ilmi ret ve takbih eder. Avrupa tabiri, fikriyat sahasında, bir tecritten ibarettir. Bu bir heyeti mecmuadır. Bugün Avrupa medeniyeti tabiri içinde dahil gördüğümüz bir Fransız, bir İngiliz, bir Alman birbirlerinin körkörüne mukallidi midirler? Hepsi milliyetlerini, ananelerini, hususiyetlerini, şahsiyetlerini muhafaza ediyorlar. Fakat müşterek bir noktaları var ki işte o müşterek noktalar bir "Avrupa medeniyeti" tabiri içinde tecrit ve telhis olunuyor. Avrupalılaşmak tabirinden benim anladığım mana bu müşterek vasıflara yükselmektir. Elimden geldiği kadar sarfettiğim gayret,

bütün hayatım bu müşterek Avrupa medeniyeti içine vatanımın girmesine hisseme düşen hizmeti ifa etmek içindir. Bu ilim, teknik ve metot Avrupasından başka nasıl bir nasyonalist ve emperyalist, nasıl istismarcı ve insafsız Avrupa mevcut olduğunu ben de bilirim. Şimdiye kadar çıkan *Fikir Hareketleri*'ne şöyle bir göz gezdiriniz Avrupa'nın nasyonalizm dalaletlerini, emperyalist hırslarını gene Avrupa'nın en salahiyettar kalemleri tarafından şerh ve takbih edecek yazılar dolu değil mi? Demek ki Avrupaya körkörüne bir hayranlıktan çok uzağım.

Fakat bizde öteden beri bir de Avrupa düşmanlığı vardır ki kaynaklarını kara cehaletten, taassuptan alır. Bu memleketin mutlakıyet sonlarına kadar düştüğü zelil vaziyetten onur ve irfan düşmanlığı mes'uldür. Şimdi bu şekilde Avrupa düşmanlığı ortadan kalktı. Fakat yerini başka şekilde bir düşmanlık tuttu. Bu, milli gurur zavahiri altına saklanıyor. İzzetinefsimizi pohhohlıyacak bir lisan kullanıyor ve gene Avrupadan öğrenmiş olduğu yarım yamalak felsefî, iktisadî, içtimaî tabirler ile bir Avrupalı cilâsı arzediyor. Her şeyi bilmek iddiasile ortaya atılıyor, kar helvası icatlarına kalkıyor. Hakikatta bunun da kaynakları bilmemezliktir, okunmuş bazı Avrupa eserlerini hazım etmemezliktir. Yalnız Tartarin tipini iyi temessül etmiştir. Bunlar Avrupa medeniyetinin varisleri değil, bizdeki o eski kara kuvvet zihniyetinin varisleridir. Kadro'yu bu türlü Avrupa düşmanlığına uzaktan bile olsa meyleder gibi görmek beni cidden müteellim eder. Çünkü, kanaatlerimiz uymamakla beraber, çalışma azimlerine ve gençlik galeyanlarına ilk günden beri muhabbet beslediğim bu gençlerin ilme yakışacak bir tevazu ruhile çalıştıklarını görmek kalbe daha emniyet ve ferahı verir.

Harp sonrası Avrupasına gelince, Şevket Süreyya beyin bunu tasvir tarzı hakikate pek dar bir cepheden, eksik bir surette bakmak mahsulüdür. İyi tebellür etmiş bir kanaati pek ifade edemiyor. Avrupanın şimdi mutlak bir fikrî hegemonyası yokmuş. Düne kadar Avrupanın fikrî hegemonyasına boyun eğmiş mem-

leketlerin yeni yetişen nesilleri şimdi o hegemonyaya karşı tam bir mücadeleye girişmişler!

Bir takım mücerret tabirleri ortaya atıp boş yere muttasıl çene çalmak hiçbir fayda temin etmez. Fikrî hegemonya ne demek? Fikrî hegemonyaya karşı mücadele nedir? Ve niçin? İlimde, felsefede, içtimaiyatta çalışma manası kastolunuyorsa bunun için harp öncesini harp sonunu beklemeğe hacet mi var? Hasılı, öyle bir takım mefhumlar, fikirler ve kanaatler ki Türkçede bunu ancak "çorba" tabiriyle ifade edebiliriz.

Şevket Süreyya Bey bu savaş karşısında *Fikir Hareketlerini* şu suretle muaheze ediyor:

"Acaba *Fikir Hareketleri* yeni Türkiye, yeni Türkiyenin rejim ve devlet telâkkileri için daha uygun hiçbir fikrî malzeme nakledemez mi? İsmi *Fikir Hareketleri* olan bir mecmuanın fikirleri en hareketli devri olan bir inkılâp safhasında bir memleket gençliğine verebileceği şey ancak eklektizm yahut daha doğrusu yalnız mesleksizlik ve hedefsizlik mi olmalıdır?"

Fikir Hareketleri tarafından Avrupa'dan nakledilip Kadro tarafından beğenilmiyen fikir ve ilim malzemesi bugün Türk üniversitesine getirilen Avrupalı yüksek profesörlerin Türk gençliğine verdikleri derslerle muvazi ve onlara uygun bir malzemedir. *Fikir Hareketleri*'nin tutmuş olduğu yolun Avrupa'dan gelen profesörler tarafından tasdik ve teyit edilmiş olması bence kâfi bir manevî mükâfat ve vicdan hazzı teşkil eder. Bu malzeme benim değildir. Maatteessüf olmaz da. Ben yalnız, bugünün muhtelif cereyanları arasında hiç olmazsa berrak bir görüş peyda etmiş ve bugünün ilmine, ciddiyetine uygun malzemeyi seçmiş olmakla iftihar ederim. İlim ve metot meselesinde *Kadro* saflarında bulunmaktan ise üniversitemizin Avrupalı profesörlerinin arkasında bulunmayı müreccah görürüm. Kâşiflik, âlimlik, Avrupa medeniyetine varislik iddiasında değilim. Sadece, memleketin gençliğine hür bir vicdan, hür bir tenkit ruhu ile bir hürriyet aşkı ge-

tirmek ve bu yolda mevcut cereyan ve temayülleri kuvvetlendirmek için zişuur bir hamallık yapıyorum, eser taşıyorum. Öğrenmek isteyenlere öğrenmek vasıtaları arzediyorum. Hazır, basmakalıp düstur ve kanaatlerin değil, şahsî tetkik ve tetebbü üzerine peyda edilmiş esaslı ve etraflı kanaat ve imanların teessüsüne yol hazırlıyorum.

Bugün millî hâkimiyet prensiplerinden ve felsefesinden başka Türk gençliğine ne tavsiye edebilirim? Evet, millî hâkimiyet rejimi bir buhran içindedir. Kusurlu tarafları göze çarpmıştır. Bunları biliyor muyum? Yoksa saklıyor muyum? *Fikir Hareketlerinin* neşriyatı her hakikati olduğu gibi teşrihe çalıştığının şahididir.

Fakat bugün millî hâkimiyet rejimi bir buhran geçirmekle beraber, daha iyi başka rejim ve prensip vazedilmemiştir. Yeni cereyanlar, yeni fikirler ve meslekler denilen şeyler nelerdir? Göstersenize!

Harp sonu rejimi olarak ortada bir bolşeviklik görüyoruz, bir de faşistlik, bunlar mı yeni? Komünistlik dünya kadar eski. Faşistlik de ayrı şey. Çünkü bir adamın şahsî istibdadına bir felsefî külâh geçirmek için icat edilmiş hokkabazlıktan başka bir şey değil. Keyfî bir tahakküm ve istibdat ise ne şekilde olursa olsun, çok eskidir.

Bu uşaklıkları Türk gençliğine tavsiye etmediğim bir kabahat mı oluyor?

Fikir Hareketleri Şevket Süreyya Beyin zannettiği gibi *eklektik, mesleksiz* ve *hedefsiz* değildir. *Fikir Hareketleri* millî hâkimiyet taraftarıdır, hür rejim taraftarıdır. Bütün prensipler ve rejimler memleketlere göre, tatbikatta az çok değişir. Bugün sosyalizm muhtelif Avrupa memleketlerinde hep ayni şekilde midir? Binaenaleyh, millî hâkimiyet prensibinin mutlaka filân memlekette tatbik edilen şeklinin Türkiyeye aynen alınması iddiasının en evvel ben muarızıyım. Ortada körkörüne hayranlık ve taklitçilik azmi yok.

Yalnız bir prensip ve felsefe kabul etmek meselesi var. Millî hâkimiyet taraftarı ve liberal olmak mutlak iktisadî liberalizmi ya ilk klâsikler şeklinde ya sonraki müfrit şeklinde kabul etmeyi tazammun etmez. Siyasî liberalizm ile iktisadî liberalizm ayrılabilir, ayrıdır. Nasıl ki *Fikir Hareketleri* de bunu ayırmıştır ve bugün bizdeki, iktisadî vaziyete göre bir zaruret şeklinde, devlet iktisadiyatını kabul etmiştir.

Asıl eklektik olan Kadro'dur. Çünkü son iddiasıyla anlaşılıyor ki Marx'tan yalnız "tarihi maddiyetçilik" metodunu almış! Ya iktisadıyatını? Marx'ın bir de "Determinizm"i vardır, buna göre bir tarih telâkkisi vardır, sınıf mücadeleleri vardır ve ilâh. Demek bunları bırakmış. Başka felsefelerden almış. Bu *eklektizm* değil de nedir? Ve böyle yapmak hedefsizlik ve mesleksizlik ise bu kusur hangimizdedir? Zaten Marx'ın kendisi bile ortaya koyduğu bu tarihî maddiyetçiliği bir taraftan Hegel'in ve diğer taraftan Feurbach'ın fikirlerini toplıyarak ve karıştırarak ortaya atmış değil midir? Bütün bunları sırası geldikçe –ki yaklaşıyor- *Fikir Hareketleri* birer birer izah edecektir. Binaenaleyh, ne lüzumu var, birbirimizi ayıplayalım? Memlekete hizmet yolunu kimse inhisar altına alamaz ya. Kendimiz çarpışacağımıza, fikirler ve hakikatler çarpışsınlar. Ben yoluma devam ediyorum.

Hüseyin Cahit

Hüseyin Cahit, Kadro ile ilgili eleştirilerini Fikir Hareketleri'nin bir sonraki sayısında da devam ettirmiştir. Kadrocuların Türk İnkılâbının ideolojisini yapmak iddialarına tepki gösteren Hüseyin Cahit'in bu yazısı, zaten polemikten hiç çekinmeyen ve bu konuda oldukça yetenekli olan Şevket Süreyya'nın üslubunu sertleştirmesine yol açmıştır. Hüseyin Cahit'in yazısı ve Şevket Süreyya'nın buna cevabı aynen şöyledir:

Matbuat Hayatı*

Tenvire Muhtaç İki Nokta

Türk inkılâbının ideolojisi... Türk münevverlerini pek cezbedecek bir mevzu. Bir tarafta *Kadro,* Türk inkılâbının mahiyeti ve dayandığı felsefe temeli, sanki Gayp hazinesinden istihraç edilecek esrarlı ve pek karışık bir hakikat imiş gibi, bütün gayretini sarfederek, *tarihi maddiyetçilik* metodu ile buna bir şekil ve mahiyet vermeğe uğraşıyor. Diğer tarafta, her inkılâpta görülen bir takım *arriviste* şarlatanlar, kendilerine bir paye vermek için, inkılâp namına söz söylemek salâhiyetini haiz imişler gibi, ortaya atılıyorlar ve inkılâbı el çabukluğuna getirmek, benimsemek istiyorlar.

Halbuki Türk inkılâbı büyük, objektif bir hakikattır. İnkılâp şeflerinin sözleri, inkılâbın fikrî ve siyasî abideleri meydandadır. Bunlar tavil götürmez, inkâr kabul etmez bir vuzuh ve katiyet ile ortada dururken Türk inkılâbını millî hâkimiyet prensibinden ayırarak faşistliğe yahut devlet sosyalistliğine, hatta daha ileriye doğru götürmeğe çalışmak ve öyle göstermek fazla bir cür'etkârlık olur.

Maamafih, bu şartlatanlık biraz hünerli surette yapılmak isteniyor. Evvelâ, her propagandada olduğu gibi, öyle kelimeler kullanılıyor ki bunlar tahtışuurumuz üzerinde tesir yaparak takip edilen maksat lehinde ruhumuzda iyi bir manevî muhit yaratmak gayesine matufturlar. Meselâ, pek hassas ve uyanık olan milliyet hisslerimizi gıcıklamak yolu... Herkesten üstün olmak için kimseye benzememek arzuları... Yeni ve yüksek bir şey yapmak, bütün cihana örnek ve önayak olmak iddiaları... Mukallitlikten ve bilhassa 1789 Fransız inkılâbını ve onun mahsulü olan Fransız demokrasisini taklit küçüklüğüne düşmekten nefret...

---

* Hüseyin Cahit, **Fikir Hareketleri**, Sayı: 37, 5 Temmuz 1934.

İşte bütün bu tekerlemelerle zemin hazırlandıktan sonra, Türk inkılâbını millî hâkimiyet prensip ve felsefesinden alıp başka emellere hizmetkâr yapmak yolunda birçok gayretlere şahit oluyoruz.

Türk heyeti içtimaiyesini nihayet benliğine ve hürriyetine kavuşturan ve artık millî bir temel üzerinde istiklâlini temin eden büyük inkılâbımızı, bu inkılâbın ziibdesi bulunan millî hâkimiyet prensibini sağdan soldan gelen, gizli ve açık, ahmakça ve kurnazca, hücumlara karşı korumak vatandaşlık vazifesini anlamış her Türk için en büyük bir vecibedir. Bunun Türk inkılâbının kendisi de bir vazife biliyor. Son neşrolunan kanun bu bapta bütün tereddütleri ve münakaşaları kesecek kadar kat'î ve açıktır.

1934 Mayısının beşinde Büyük Millet Meclisince matbuat umum müdürlüğü teşkilâtına ve vazifelerine dair kabul edilen 2444 numaralı kanunun birinci maddesi dahiliye vekâletine bağlı matbuat umum müdürlüğünün vazifelerinin sayarken C fıkrasında şöyle diyor:

"Memleketimiz içinde milliyet ve demokrasi esaslarına mugayir fikir cereyanlarının yayılmasına *mani olmak* için tedbirler almak, bu gibi cereyanlar ile neşriyat vasıtasile mücadele etmek;"

İşte Türk Cumhuriyeti, dün yaptığı kanun ile memlekette demokrasi esaslarına mugayir fikir cereyanlarına karşı *neşriyat* vasıtasile mücadeleyi bir vazife bildiğini bize göstermiştir. Çok dikkat edilecek bir noktadır ki Türk Cumhuriyeti bu mücadeleyi "neşriyat" vasıtasile yapmak yolunu takip ediyor, yumruk vasıtasıyla değil.

Türk inkılâbını, ağız kalabalığı içinde, zulüm ve istibdat sahasına, keyfi ve mutlak bir idareye doğru götürmek için çalışanlar maksatlarına muvaffak olsalardı, yahut onların dediği gibi, Türk inkılâbı bir demokrasi olmasa idi bu mücadele "neşriyat" vasıtasile yapılmazdı. Moskova ve Roma gözümüzün önünde

duruyor. Oralarda fikir mücadelesi yoktur, fikir yoktur. Yalnız müthiş ve kat'i bir zulüm ve tazyik vardır, vicdan ve fikir hürriyetini boğan, fikri ortadan kaldıran, yalnız keyif ve istibdadı hükümran kılan bir rejim...

Bugün Türkiye'de işte demokrasi aleyhinde yazı yazılabiliyor. Fakat ne faşistlikte, ne bolşeviklikte faşizm ve komünizm aleyhinde yazı yazmak değil bir tek lakırdı söylemek bile imkân haricindedir. Demokrasi lehinde başka hiçbir mülâhaza mevcut olmasa bile yalnız şu fark bizi demokrasiye bütün varlığımızla sarılmağa sevk eden bir âmil hizmetini görebilir.

Demokrasi hür tenkit, hür fikir ve hür vicdan temelleri üzerinde durur. Onun için, demokrasi aleyhinde bulunulmasını, neşriyat yapılmasını pek sükûnetle ve pek tabiî suretle karşılarız. İlim ve nazariye sahasında kalan her kanaat hürmet görmelidir. *Fikir Hareketleri* demokrasi prensiplerinin aleyhinde bulunulmasına hayret etmez. Yalnız bizim karşımızdakilerden istediğimiz şey açık ve samimî olmaktır. Türk inkılâbının evlatları mıyız? Demokrasi prensibini takip edeceğiz. Fakat bir taraftan Türk inkılâbına taraftar görünmek, hatta Türk inkılâbı namına söz söylemek salâhiyetini haiz imiş gibi azamet satmak, diğer taraftan da demokrasiyi bir tarafa atarak sağ ve sol istibdat şekillerine doğru yürümek: işte bu olmaz. İkisinden birini tercih etmeli, mantıkî olmalı, samimî olmalı. Bu şart ile, dediğim gibi, her kanaat hürmete şayandır ve üzerinde münakaşa yürütülmeğe lâyıktır.

Demokrasiyi sevmîyenler, bütün hayatını demokrasi prensipleri lehinde bir mücadele içinde geçiren İtalya'nın eski başvekili muhterem hoca mösyö Nitti'nin yazılarından da hoşlanmıyorlar. Bu pek tabiîdir. Çünkü mösyö Nitti ilerlemiş yaşına rağmen, hâlâ pek çok gençleri bile imrendirecek bir azim ve galeyan ile hakikat bildiği bir meslek uğrunda mücadeleden vazgeçmemiştir.

Yalnız, bizde mösyö Nitti'ye hücum edenler, maatteessüf, onunla hem âyar olmak şöyle dursun, yazdıklarını bile zor

kavrıyabilecek bir iktidarda oldukları için, söyleye söyleye "memleketinde bile barınamamış, mensup olduğu cemiyet tarafından harice atılmış bir adamın sözlerinde ne kıymet olur?" tarzında itirazlarda bulunuyorlar. Bu şekilde hücuma *Kadro* sütunlarında bile tesadüf etmek beni çok hayrete düşürdü. Mösyö Nitti hakkında Şevket Süreyya Bey de: "Siyaseti ve fikri bizzat kendi memleketinde bile iflâs etmiş ve oradan çıkarılmış bir İtalyan" diyerek bu muhterem ve yüksek simayı alçaltacağını zannediyor.*

Şüphesiz, bu bir dikkatsizlik eseri olacaktır. İlmî bir metot ile çalışmak emelini ve Avrupanın varisi olmak iddiasını takip eden bir kalem sahibinden böyle bir hükmün sadır olması başka türlü akla sığmaz.

Mösyö Nitti için İtalya'dan çıkmak ve çıkarılmak utanılması lâzım gelen, bir insanı küçük düşüren bir vaka değil, bir seciye istiklâli, bir hür vicdan tasdiknamesi, bir fedakârlık hüccetidir. Mösyö Nitti keyf ve istibdada uşaklık etmemek için, Mussolini'nin dalkavukları arasında bulunmamak için İtalya'dan uzaklaşmıştır. Siyasî bir adamın memleketinden uzak yaşamak mecburiyetinde kalması ilk defa olarak mösyö Nitti'nin görülmüyor. Ondan çok evvel de hürriyet mücahitleri, zaman zaman, memleketlerini terkederek hür diyarlara iltica etmek ıztırarında kalmışlardır.

Abdülhamit idaresi zamanında da memlekette yaşamıyarak Parise, Londraya çekilinceye Türkler vardı. Biz bunları mı hakir göreceğiz, Abdülhamiti mi?

Karl Marx ve Lenine kendi memleketlerinde yaşayabildiler mi? Marx Londraya çekilinceye kadar bin türlü tazyıklara maruz kaldı. Lenine çarlık Rusyasının zulmünden ancak İsviçrede rahat nefes alabildi. Şevket Süreyya Bey aynı mantığı takip ederek, Marxı ve Lenine tezyif edecek, müstebit Prusya'yı ve kanlı çarlık

---

* Kadro, 5, 29 Mayıs 1934.

iradesini mi haklı ve yüksek görecektir? Ben bu fikirde değilim. Memleketi terketmiş yahut memleketinden çıkarılmış bir siyasî adam hakkında bir fikir edinmek için memlekette hüküm süren rejime bakarım. Bir demokrasi, bir hürriyet rejimi içinde yaşayamıyarak harice çıkanları başka türlü telâkki ederim, bir istibdat rejimile uzlaşamıyarak hariçte mücadeleye girişenleri başka türlü telâkki ederim.

Mösyö Nitti'nin siyaseti ve fikri İtalyada "iflâs" etmekle bu siyasetin fena mı olması icap eder? Bu gibi meseleleri bu kadar basit, sathî ve iptidaî bir avam görüşile halletmeğe kalkmak "tarihî maddiyetçilik" metodu icabından mıdır? Bir memlekette muvakkat bir zaman için kör kuvvet ve mutlakıyet rejiminin galebe çalması hürriyet ve halk hâkimiyeti rejiminin "iflas" etmiş olması manasını mı ifade eder? Daima müphem iki manalı ve bulutlu tabirler... "İflâs etmek" ...., evet, İtalyada demokrasi rejimi *bugün* "iflâs etmiştir", yani Mussolini'nin keyfi ve yumruğu altında demokrasi rejimi kalkmıştır. Fakat bunun manası ve delâleti, Şevket Süreyya Beyin anlatmak istediği manada bir "iflâs" mıdır? Bir prensip ve felsefenin kıymet ve ya kıymetsizliği hükümet darbelerile, emrivakilerle mi ispat edilir? Şimdiye kadar yumruk neyi ispat etmiştir ve felsefe ve nazariyat sahasında ne kıymet kazanmıştır? Şevket Süreyya Beyin sözlerinde mana bulunduğu kabul edilse sanki İtalyada ilmî ve felsefî bir münakaşa cereyan etmiş, büyün fikir ve rey sahipleri mütalâalarını söylemiş, nihayet ekseriyet ve ya ittifak ile demokrasi rejimi cerhedilerek, faşizm rejimi daha makul ve musip görülmüş zannolunacak! Böyle olmayıp da faşizm bir hükûmet darbesi, bir suriş neticesi iktidarı ele geçirmişse bunu felsefî ve amelî bir galebe tarzında göstermeğe ve faşizm aleyhtarı bulunan Mösyö Nitti'yi bundan dolayı değersiz bulmağa ciddiyet müsaade eder mi?

Hüseyin Cahit

Polemik

Hüseyin Cahit Bey'in Hazin Tarafı*

Bazı mevzulara bazı kalemlere hezel ve mizah yaraşır. Fakat yine bazı mevzular vardır ki onların hezelle ve mizahla hiç alâkası yoktur. Böyle mevzularda, ciddi bir kalem sahibinin, her şeyden sarfı nazar evvelâ üslup hafifliğinden alâkasını kesmesi lâzımdır. Çünkü kalem ve üslûp hafifliği nihayet ruhî bir haletin olduğu gibi yazıya aksetmesinden başka bir şey değildir. İşte bizimle Hüseyin Cahit Bey arasındaki münakaşalı mevzu, o münakaşayı kabul edenler için evvelâ bu ruh disiplinini, bu fikir ve üslûp ciddiyetini isteyen böyle bir mevzudur.

Halbuki Hüseyin Cahit Bey'in şu satırlarını okuyalım:

"Avrupa ölmüş. Yerine mirasçılar geçmiş. Bunlar Avrupanın tekniğini ve metodunu ellerine almışlar. Avrupa medeniyetine zıd ve düşman bir medeniyet kurmuşlar. Yahut ta kurmak üzere imişler. Bu mirasçılar kim mi? Kadro mecmuasını çıkaranlar ve onların namına söz söyliyen Şevket Süreyya Bey?"[1]

Hakikatte ise bizim tarafımızdan dava hiç de böyle değildir. Evvelâ Avrupanın mirasına konması mevzuu bahsolan Kadro veya Şevket Süreyya Bey değildir, Milli kurtuluş hareketleridir. Yani bilhassa harpten sonra inkişaf eden ve her tarafta milletlerin asırlık müstemleke ve yarı müstemleke esaretinden kurtulup siyasî ve iktisadî istiklâle kavuşmalarını hedef tutan milli istiklâl mücadelelerdir. "Biz Avrupanın hayranı değil mirasçısıyız" derken bu cümlede ifade olunan zihniyet, esasen evvelki yazımızda sarahatle tahlil olunduğu gibi bundan ibarettir. Saniyen paylaşılması mevzuu bahsolan miras da Avrupanın bizzat metodundan ve tekniğinden başka bir şey değildir ki bunda da hâdisata aykırı olan bir şey yoktur. Çünkü bizim gibi memleketlerin asırlık istis-

---

* Şevket Süreyya, **Kadro**, Sayı 31, Temmuz 1934.

1 Fikir Hareketleri, Sayı 35, Yazan Hüseyin Cahit Bey.

marı hesabına Avrupada ilerleyen ve teraküm eden bu meşru miras zaten her gün, garp limanlarından her hareket eden vapurla, geri memleketlere, ihtisas, makine ve teknik ilim şeklinde hicret edip durmaktadır.

Binaenaleyh "Biz Avrupanın hayranı değil, mirasçılarıyız!" başlıklı yazımızda da madde madde teşrih olunan bu mevzu, Hüseyin Cahit Bey'in kaleminde:

-Kadro, yahut Şevket Süreyya Bey Avrupa mirasına konmuş ve bunlar Avrupaya zıd ve düşman bir medeniyet kurmuşlar, yahut kurmak üzere imişler! şeklinde tehzil olununca, bu tasvirde bir taraf filvaki- haydi gülünç demiyelim- çok hafif bir mevkie düşer amma, böyle bir mevkie düşen elbette ki Kadro'nun tarafı olmaz.

Hüseyin Cahit Bey'in cevaplarında böyle bir mantık, daha doğrusu üslûp hiffetile başlıyan tahliller biraz sonra daha zayıf bir çıkmaza giriyor: *"Avrupa medeniyetinin varisiyiz diye büyük bir gurur ile ortaya atılırız da elimizdeki sermaye iyi anlaşılmamış bir marksçılığın, sadece tarihî maddiyetçilik metoduna inhisar ederse halimizi görenler bize acır!"* Kadro; cihanı telâkki tarzı üzerindeki mütalealarını bütün yazılarında ve bilhassa "İnkılâp ve Kadro"[2] da izaha çalışılmıştır. Bu cihanı telâkki metodu üstünde çeşitli münakaşalara mevzu olan bu mütalealarımızı Hüseyin Cahit Bey de evvelâ okuduktan sonra esaslı bir tenkide tâbi tutmak isterse kendisine maalmemnuniye cevap veririz. Fakat millî kurtuluş hareketlerinin Avrupanın metoduna ve tekniğine tevarüs ettiklerini ve zaten her yeni nizamın[3] kendinden evvelki devirden rejim değil, fakat metot ve teknik aldığını görmek için hattâ sistemli bir tarih felsefesi değil, günlük gazeteleri bile okumak kâfidir.

---

[2] İnkılâp ve Kadro. Kadro Neşriyatından: Yazan Şevket Süreyya.

[3] Milli kurtuluş hareketleri müstemlekecilik üzerine müesses muasır kapitalizmin yerine tamamile müstemlekecilik aleyhtarı, yani milletlerin siyaseten ve iktisaden müstakil birer cüzütam olmasını güden bir hareket olmak itibarile tamamile yeni ve orijinal birer tarihî harekettirler. Bu hususta İnkılâp ve Kadro'da karakteristik hatlar tebarüz ettirilmiştir.

Avrupa kapitalizminin cihanşümul hegemonyasının gerek dahilden (siyasi demokrasi) gerek hariçten (müstemlekecilik) bakımından sarsıldığını, çökmekte olduğunu, her tarafta geri ve mazlum milletlerin bu cihanşümul tahakküme karşı aksülamel hareketlerine giriştiğini, nihayet ancak cihan üstünde bir siyasî ve iktisadî tahakküm ile gıdalanan Avrupaî fikir hâkimiyetinin de mesnetleri sarsılmak dolayısile nüfuzunu kaybetmekte olduğunu adım adım tespit etmek için tarihî materyalizme lüzum var mı? Bunun için sadece Avrupaya körkörüne hayranlıktan ve tapınmaktan başka bir şey olmıyan Meşrutiyet gözlüğünü çıkarmaktan ve o, irade kırıcı Avrupa korkusunu bir 1919 hamlesile kafalardan atmaktan başka bir zahmet lazım mı?

Evet biz Avrupanın hayranı değil mirasçısıyız. Bu tarihi nasip ve mazhariyetimizle de iftihar ederiz. Bu miras zaten çoktan da paylaşılmaya başlamıştı. Hatta parça parça hisselerimiz ya gençlerimizin dimağında ihtisas, ya kitap sahifesinde ilim, ya sandık sandık âlet, yahut teknik şeklinde limanlarımıza gelmeğe koyulmuşlardır. Bu akının ve muhaceretin sonu ise bizim ve bizim gibi memleketlerin siyasetine müstakil ve iktisaden cüzütam oluşu olacaktır. Avrupadan metot ve teknik yolundaki bu kucak kucak ithalâtımıza mukabil ise oradan rejim ithalâtçılığımız yoktur ve bu ithalatı fikirlerimizin ve enerjilerimizin bütün hassasiyetile milletçe reddediyoruz. Bizde rejim ithalâtçıları eski Meclisi Meb'usan nazariyecileri idi. Halbuki yeni inkılâp münevveri, ne sosyalizmin, ne liberal demokrasinin ve parlımantarizmin, ne faşizmin simsarıdır. Hattâ bütün bu mürekkep nazariyelerden sarfınazar, sadece milliyetçilik, cumhuriyetçilik, devletçilik, inkılâpçılık, halkçılık, laiklik formülünde ifadesini bulan içtimaî evsafın ilk medhûlleri bile bizim rejimimize kül halinde bütün rejimlerden ayırır. Onu diğer rejimlere zıd ve düşman değil, fakat her halde onlardan gayri bir keyfiyet olarak arz eder. Halbuki gerek Meşrutiyet ideolojisi, gerek Amerika istiklâl hareketi, gerek Japon uyanışı, yahut Polonya, İspanya

vesaire gibi Fransız ihtilâlinin kötü takipçisi olan milli hareketler için, onları on dokuzuncu asır temayüllerinden ayırt edici böyle evsaf tespiti kabil olamaz.

Haddi zatinde müstemlekeci olan ve esasen müstemlekeler üstünde oturup onlardan çekilen gıdalarla yaşamak isteyen sosyalist ve faşist rejimler için ise esasen tahlil ve mukayeselere girişmeyi bile faydasız buluyoruz.

Hülâsa paylaşılması mevzuu bahsolan miras esasen kassamlar eline düşmüştür ve ondan hisse bekleyenler bizim şahıslarımız değil, manasının büyüklüğü ve üstünlüğü bahsinde sonsuz araştırmaları vazife duyduğumuz milli kurtuluş ve istiklâl mücadeleleridir.

Bunun için Hüseyin Cahit Bey'in bize:

-Biraz yavaş dostlarım! Hele Avrupa bir ölsün![4] demesine lüzum yok! Çünkü filvaki Avrupa ölmemiştir. Fakat dahilî, haricî öyle bin bir levs manzarası içindedir ki bu manzaranın adına pekâlâ bir "can çekişme" diyebiliriz. Yoksa zaten "Avrupa ölecektir" demek, beş yüz milyon insan terki hayat edecek demek değildir. "Avrupa ölecektir" demek kısaca, Avrupa cihanşümul siyaset, iktisat ve fikir tahakkümünü kaybedecek, bu tahakkümün dayandığı temellerden mahrum kalacak, müstemlekelerinden ve birikmiş sermayesinden olacak, binnetice asırlık saltanatının zalim tahtından inecektir demektir. Bu sözün ise yine hâdisat ile adım adım teeyüt etmeyen, hangi tarafı vardır; hulâsa bizim anladığımız manada, Avrupa henüz ölmemişse bile ölmeğe başlamış, vereceğinin sonunu vermiş ve artık âleme verebilecek, milletlerin asırlardan beri çalınmış hürriyet haklarından başka bir şey kalmamıştır.

Zaten sizin anladığınız manada onun ölmesini bekleseydik, meselâ Lozan'da biz onun tırnaklarından bir parçasını daha söke-

---

[4] Fikir Hareketleri, Sayı 35, Sahife 138.

cek yerde, o bize bünyesinden bir takım unmaz hastalıklar aşılayabilirdi.

Hüseyin Cahit Bey'in cevaplarında da yer tutan ve bizde eskiden beri pek yerleşmiş olan bir kanaata da kısaca ilişmek isterim. Umumî telâkkiye göre Avrupa medeniyeti bir kül olmakla beraber bunun içinde bir Fransız, bir Alman, bir İngiliz milleti hususiyetlerini tamamile muhafaza etmişlerdir. Binaenaleyh bizim de milli gayemiz Avrupa camiasına karışmak ve fakat bu camia içinde milli hususiyetlerimizi muhafaza etmek olmalıdır.

Hayır! Bu hüküm bu kadar basit verilemez. Evvelâ Avrupa camiası içinde milletlerin hars ve muaşeret bahsinde temsil ettikleri âşikâr hususiyet bizi alâkadar etmez. Bizi alâkadar eden Avrupa sıkletinin şamil ve müşterek vasfıdır. Bu vasıf ise müstemlekeciliktir. Bizim hücum ettiğimiz vasıf ise bu müşterek cephedir. Filvaki bir İngiliz, bir Fransız veya Almanın musiki zevkinde, yahut şarap içişinde farklar vardır amma, bu milletlerin heyeti umumiyesi müstemlekecidir ve hepsi de tahakkümlerini müstemleke istismarlarına istinat ettirirler. Zaten bu müstemlekeciliği kaldırın, o kalabalık ve modern Almanya, derhal Alman ormanında kaybolur ve mağrur İngiltere Lortların av ormanlarını tarlalara döndürerek çiftçileşir. Fransada ise Arap ve zenci kanı bu memleketin damarlarını beslemezse Banque de Franse'in altın hazinesi kendiliğinden akar gider ve Paris olsa olsa dantelâ veya sunî çiçekçilikle yaşıyan bir sessiz provens şehri olur.

Hayır! Avrupa milletlerinin milli hususiyetlerini aramak bizim niçin vazifemiz olsun? Bizim asırlık istismarımız bu millî hususiyetlerden gelmiyor ki? Biz Avrupanın müşterek cephesinin, müstemlekeci ve sermayeci tahakkümünün cihan mikyasında reaksiyonunu ifade eden bir hareketin milletçe mümessiliyiz. Avrupa camiasında yerimizi alalım sözünün evvelâ bu bakımdan manasını tayin etmek lâzımdır, yani müstemlekeci mi olalım?

Avrupa cihanşümul tahakkümünün devamına bir destek mi olalım?

Biz Hüseyin Cahit Bey'in dediği gibi basit, iptidaî, sathî, aculâne hükümlerimizle vaziyeti böyle tasnif ediyoruz. Acaba Hüseyin Cahit Bey mürekkep, yüksek, derin ve müteenni hükümlerile işi nasıl mütalea buyuruyorlar?

Hüseyin Cahit Bey fikir ve metot itibarile Kadro sınıfında bulunmaktansa Üniversitemize gelen Avrupalı profesörler sınıfında bulunmayı tercih ediyorlar. Bittabi buna ne denebilir? Biz ilimde metodun ve tekniğin en son verimlerini getirmelerini temenni ettiğimiz bu muhterem ecnebilere hürmetinizi biz de dilimiz döndüğü kadar ifade ettik.[5] Fakat bu hiçbir zaman bizim ecnebi profesörler safında bulunmamız demek değildir. Bu muhterem müderrislerden iktisat ve içtimaiyat kürsülerinde çalışanlarla noktai nazar farklarımızı karşı karşıya ve tam bir ilim müsamahası içinde iki uzun içtimada karşılıklı izaha çalıştık. Bu izah ve münakaşaların bize verdiği intibalara göre Hüseyin Cahit Beye halisane yalnız şu kadarını söylemek isterim ki, kendisinin bu misafirlerimiz sınıfında yer almak istemesi kendi vaziyetini müdafaa bakımından hiç de elverişli olmayacaktır. Meselâ bu zevat kendisine derlerse ki:

-Milletlerle milletlerin münasebatında hiçbir iktisadî istismar mevzuu bahs değildir. Bu münasebetlerde bugüne kadar görülen sadece teşriki mesaiden ibarettir. Binaenaleyh ne emperyalizm, ne de istismar vardır!

Acaba Türk milletinin bir ferdi olmak sıfatile Hüseyin Cahit Bey, Lozan muahedesinin iktisadî kurtuluşumuzu temine matuf prensiplerini unutur ve bu Avrupalıya hakikaten:

-Lebbeyk!.. diyebilir mi?

---

[5] Kadro, Sayı 29, Yeni Devletin Fonksiyonları. Yazan Şevket Süreyya.

Hüseyin Cahit Bey'in Kadro'ya cevapları Fikir Hareketlerinin 36 ıncı sayısında da devam ediyor. Burada bilhassa Nitti'nin müdafaası yapılıyor. Herkes bilir ki Fikir Hareketlerinin sahifeleri bilhassa Nitti, Comte Sforza ve Hüseyin Cahit Beyin yazıları ile dolmaktadır. Bu iki ecnebi eski İtalyan ricalindendir ve faşizm her ikisini de kapı dışarı etmiştir.

Hüseyin Cahit Bey, siyasetleri memleketlerinde bilse iflâs eden bu iki liberal İtalyan'ın dehalarına kaniidir ve bizim bu siyaset iflâsına işaret etmemiz her nedense gücüne gitmiştir. Hüseyin Cahit Bey'in bu tehevvürü bana Fikir Hareketlerinin ilk numarasını yeniden hatırlattı. Bu nüshanın baş sayfasında Nitti'nin Türk inkılâbına ait bir yazısı vardı. Aynı sayının son yazısında ise Hüseyin Cahit Bey hülâsatan:

-"Şevket Süreyya Bey isimli bir zat Türk inkılâbından bahseden yazılar yazıyor. Ne hakla? Şevket Süreyya Bey bir şef midir? Türk inkılâbından ve ideolojisinden nasıl ve ne salâhiyetle bahseder?" diyordu.

O zamanlar bu yazılar bana garip görünmüştü. Çünkü Mösyü Nitti hem şef, hattâ hem de Türk olmadığı halde Türk inkılâbından bahsetmeğe salâhiyeti oluyor da, bizim bu inkılâp üstündeki düşüncelerimizi izaha ne için hakkımız olmuyor, bir türlü kavrayamamıştım. Şimdi Nitti için yapılan müdafaaları okurken yine böyle bir halet içindeyim.

-"Nitti'nin siyaseti kendi memleketinde bile iflas etmiştir!" demek acaba Hüseyin Cahit Beye karşı neden bu kadar büyük cürüm oluyor.[6] Hem onun memleketinden kovulması da bir kahramanlıkmış. Nitekim Marks, Lenin, Mithat Paşa ve saire de memleketlerinin haricinde yaşamıya mecbur olmuşlar. Fakat ben zannediyorum ki bu son sayılan şahsiyetler ileri bir rejim tesis

---

[6] Fikir Hareketleri yine bu en son nüshasında Sforza'nın, eski İtalyan liberal kabinesinin siyaseti doğru olup, bilâkis faşizmin yanlış siyaset güttüğüne dair makalesi münderiçtir!

için geri bir rejime karşı memleket haricinde kalmışlar ve sonra kendilerinden evvelki rejimi devirip, kendi ileri içtimaî şekillerini bu yıkılan eski nizamın enkazı üstüne kurmak istemişler, yahut kurmuşlardır. Halbuki Mösyü Nitti ve şürekâsı, acaba İtalya için mevcut eski rejim yerine ileri ve daha sol bir nizamı tesis için mi vatan hududu haricindeki otellerde yaşıyorlar, yoksa bunlar bilâkis daha yeni, daha sol bir hareketin darbesile mi vatan topraklarından kovulmuşlardır? Filvaki Hüseyin Cahit Bey:

-"Evet, eski liberalizm, çok âlâ bir şeydi. Ondan yeni, ondan mükemmel dünya yüzüne bir şey gelmemiştir ve gelmeyecektir!" diyecektir amma, biz artık bu kadarını ciddiye almayız ve bu sözleri de sanki Nitti veya Cioletti'den Fikir Hareketleri sahifelerine usulen nakil ve tercüme olunmuş mümasil cümlelerden biri telâkki eder, geçeriz.

Maamafih âşikâr bir şeydir ki, matbuat cephesinde yer almış bir Türk münevverinin, Türk vatandaşlarına yabancı bir memleketin yeni rejimini telkin etmesi ne kadar münasebetsizse eski rejimi müdafaa etmesi de o kadar manasızdır. Bize rejim itibarile hem eski İtalya, hem yeni İtalya, hem eski Rusya, hem yeni Rusya, hem eski Fransa, hem yeni Fransa o kadar yabancıdır. Mussolini kabinesi mi İtalya için faydalıdır, yoksa Nitti kabinesi mi? Fakat Hüseyin Cahit Bey! 1934 Türkiyesinde Türk okuyucusuna sunulacak daha yakın bir şey bulamadınız mı? Yoksa fikir ve fikir hareketi denilen şeyin kıymetini bu kadar ucuzlatmak vatana yeni bir hizmetiniz mi olacaktır?

Maamafih Hüseyin Cahit Beyin yazı taktiği layıkile bilinirse "Fikir Hareketleri"nde haykıran ruhun hedefi daha iyi anlaşılır. Bu taktik, Hüseyin Cahit Beyin kendisine ve belki de başkalarına pek mürekkep görünebilir. Fakat hakikatta bunun mekanizması gayet basittir: Başkasının dilile ve başkasından bahseder gibi yaparak muhatabına veya muhitine kendi ruhî tehevvürlerini haykırmak!

Hüseyin Cahit Bey bu taktiği hem şahsî münakaşalarında, hem fikir telkinlerinde kullanır. Meselâ şu cümleleri okuyalım:[7]

"Türk inkılâbının ideolojisi... Türk münevverini pek cezbedecek bir mevzu. Bir tarafta Kadro... Diğer tarafta her inkılâpta görülen bir takım arriviste şarlatanlar... Maamafih bu şarlatanlık bir takım hünerli suretlerde yapılmak isteniyor. Mesela pek hassas ve uyanık olan milliyet hislerimizi gıcıklamak yolu... Herkesten üstün olmak için kimseye benzememek arzuları... Bütün cihana örnek ve önayak olmak arzuları..."

Siz şimdi ağyarından tecrit olunmuş bu satırları okuduktan sonra Hüseyin Cahit Beyin şarlatanlık dediği şeyi neye mal edersiniz, Kadroya mı? Yoksa "Diğer taraftan her inkılâpta görülen bir takım arriviste şarlatanlar"a mı? Yoksa inkılâbımızın başka inkılâplara benzememek, cihana örnek olmak vasıflarına mı? Aşikâr bir şebeke bu cümlelerde "Diğer taraftan bir takım şarlatanlar" sadece hedefi ve maksadı perdelemek için kullanılmış ve maskedir ve bu maske arkasından Hüseyin Cahit bey filvaki evvelâ Kadroya, fakat onun da arkasından sevmediği ve benimsemediği bütün yeni mefhumlara haykırıyor.

Aynı taktik zahiren Türkiye ile hiç alâkadar değilmiş gibi görünen ve bir takım hüviyeti meşkûk ecnebilerin imzalarını taşıyan yazılarda da hakimdir. Bakarsınız ki bir ecnebi yazısı Fikir Hareketleri sahifelerinde ya liberalizmi, ya parlamantarizmi müdafaa eder. Ya liberal demokrasilerin lehinde, ya diktatörlüklerin aleyhinde bulunur. Filvaki bütün yazılar, başka memleketlerde ve başka memleketler için yazılmıştır. Hattâ İstanbulda neşrolunan bir mecmuada nasıl yer bulduğuna da hayret edersiniz. Fakat hayır! Bu işin sadece zahiridir. Hakikatte bu sahifelerde konuşan Hüseyin Cahit Beyin öz ruhudur ve bu ruhu bizde anlıyanlar, benimsemiyenler, hatta koruyanlar yoktur denemez. Fakat bütün bunlara rağmen şu da hakikattır ki bu telmih ve micaz sanatı

---

[7] Fikir Hareketleri. Sayı 37.

şarkta yeni değil, eskidir. Hattâ bizzat Hüseyin Cahit Bey gençliğinde, o zaman hem Meşrutiyet hareketine, hem de bizzat şahsına karşı kullanılan bu kötüleşmiş tenkit tarzına karşı uzun zaman mücadele etmek mecburiyetinde kalmıştı. Şimdi aynı taktiğin, kendileri tarafından bugünün şartlarına karşı bir silah gibi kullanılması, her şeyden evvel Hüseyin Cahit Bey hesabına hazindir.

Şevket Süreyya

Matbuat Hayatı*

Bir Münakaşanın İbret Alınacak Neticeleri (1)

Kadro risalesinin *Fikir Hareketleri*'ne ilişmesi üzerine açılan münakaşa ortaya epeyce dikkate lâyık neticeler çıkardı.

Büyük bir gurur ve azamet ile Avrupanın mirasçıları olduklarını ilan eden Şevket Süreyya Bey, galiba işin gülünçlüğünü kendisi de anlamış olacak ki, şimdi ric'at çareleri arıyor. Onlarda hiç böyle bir dava yokmuş. Davanın şekli başka imiş. Avrupanın mirasçıları Kadro veya Şevket Süreyya Bey değil, "milli kurtuluş hareketleri" imiş. Meğer Kadro ve Şevket Süreyya Bey "biz" derken Avrupa'nın esaretinden kurtulup siyasî ve iktisadî istiklâle kavuşmak istiyen bütün millî istiklâl mücadelelerini temsil ediyorlarmış da farkında değişmişiz!

Şevket Süreyya Bey mirasçılık iddiasının tuhaflığını böyle başkalarının üzerine ciro ederek bir ric'at kapısı temin ediyor amma şimdi de kaleminden "biz" kelimesi çıkınca Avrupa esaretinden kurtulmağa ve istiklâle kavuşmağa çalışan milli istiklâl *mücadeleleri* manası anlaşıldığı iddiasının haşmet ve vüs'atındaki tuhaflığı ne yapacak bilmem. Gelecek defasında da bunu tevile uğraşır, zarar yok.

Şevket Süreyya Bey mirasçılık iddiasını üzerinden attığı gibi, esas miras iddiasını da, ortadan kaldıracak derecede, hafifletiyor. Bir kere: "filvaki Avrupa ölmemiştir" itirafile mirasa konmak hulyasının pek acele bir şey olduğunu itiraftan sonra, arkasından, ric'at pek göze çarpmasın diye olacak, Avrupanın "can çekişme" devresinde olduğu iddiası geliyor. Belki Kadronun gelecek sayısına kadar Avrupanın tekrar afiyet kesbettiğini de görürüz!

Sonra, bütün mirasa konmak iddiaları ve konulacak miras da ne imiş, bilir misiniz? Şevket Süreyya Bey'i dinleyiniz:

---

* Hüseyin Cahit, Fikir Hareketleri Sayı: 44, 23 Ağustos 1934.

"Parça parça hisselerimiz ya gençlerimizin dimağında ihtisas, ya kitap sahifesinde ilim, ya sandık sandık alet, yahut teknik şeklinde limanlarımıza gelmeğe koyulmuşlardır."

Bir dağın fare doğurması darbı meselinin tam kullanılacak yeri! Kadrodaki arkadaşlarda bu ne dalgınlıktır! Hem miras kelimesinin manasını unutmuşlar hem yakın tarihimizi unutmuşlar. Bahsettikleri şekilde Avrupa "mirası"bize Tanzimat devrinden beri ihtısas, kitap sahifesinde ilim, âlet yahut teknik şeklinde gelip duruyor. Şimdiye kadar bütün ciddiyeti ile, ehemmiyeti ile takdir ve tatbik edilemiyen bu öğrenme, yeni hayat ve medeniyet şartlarına bu uyma keyfiyeti inkılâbımızın samimi hamleleri sayesinde genişlik ve derinlik kazandı. Benim de açık açık söylediğim şeyler bunlardı. *Kadro'nun* lâkırdıyı evirip çevirip nihayet bütün o yükseklerde uçan "mirasçılık" iddiasını Avrupadan ilim, ihtisas ve teknik almağa inhisar ettirmesi aramızda zahiren fikir itibarile hiçbir fark bırakmıyor. Onun için, iki tarafın yazdıklarına şöyle bir göz gezdiren bir okuyucu ihtilâfın neden çıktığını pek anlıyamaz.

Halbuki ihtilâf çok derindir ve anlaşmağa da imkan yoktur. *Kadro* Marksçıdır, tarihî maddiyetçilik gözlüğile dünyayı görmektedir. *Fikir Hareketleri* hürriyetçidir, millî hâkimiyet taraftarıdır. Kadro Avrupanın hiçbir ciddi ilim mahfilinde artık ciddiye alınmıyan köhne Marksçılığı bugünün en yeni bir cereyanı gibi bu memlekette sürmek emelindedir. Binaenaleyh Avrupanın ilim sahasındaki cereyanlarını, fikirlerini neşrederek Markçılığın pek modası geçmiş, çürük ve kıymetsiz bir mata olduğunu ortaya koyan, millî hâkimiyet ve hürriyet prensiplerini müdafaa eden *Fikir Hareketleri* Kadronun gözüne batmak pek zarurîdir. *Fikir Hareketleri* Kadro için en büyük bir engeldir. Çünkü Kadro'yu açık konuşmağa sevk ediyor ve mecbur bırakıldıkça, *Kadro'nun* tantanalı, yukarıdan uçar laflarını hafifçe fiskeliyerek yaldızlarını döküyor.

Kadro Avrupa mirasçılığı iddiasında uğradığı bu hezimeti unutturmak için, *Fikir Hareketleri*'ne karşı hücuma geçiyor ve beni Avrupadan "rejim ithalatçılığı" ile ithama kalkıyor. Böyle bir davada milli izzeti nefsi kendi arkasında bilmekten mütevellit bir kahramanlıkla derhal sesini yükseltiyor:

"Bu ithalâtı fikirlerimizin ve enerjilerimizin bütün hassasiyeti ile milletçe reddediyoruz."

Ne parlak sözler amma, hiç de yerinde sarf edilmediği için, seyircilerde ancak bir tebessüm uyandıran tiyatrovari bir sahneden ibaret. Eğer rejim ithalâtçılığı ile ittiham edilen *Fikir Hareketleri* ise bu tamamen musanna bir suçtur. *Fikir Hareketleri* "millî hâkimiyet" taraftardır: Milliyetçidir, cumhuriyetçidir, devletçidir, inkılâpçıdır, halkcıdır, lâyıktır ve buları yapan da kendisi değildir. *Fikir Hareketleri* inkılâbın öz evladı diye ortaya çıkan, hatta, inkılâbın hâlıkı gibi azamet ve gurur ile söz söyliyen *Kadronun* inkılâbın ruhu olan millî hâkimiyet prensibine hücum ettiğini ve inkılâbımızı marksçılığa mal ettiğini görünce vazifesini yapmış ve ortadaki ağız kalabalığına nihayet vermek istemiştir.

Millî hâkimiyet filân memleketin mamulâtından bir mata değildir. Asrî dünyanın uyanışında, ilerileyişinde, temellenişinde en büyük rolü oynamış bir prensiptir, bir felsefedir. Düşünen ve hisseden bütün insanlığın malıdır. Hür vicdanların idealidir. Bunun içindir ki Türk cumhuriyeti her sene "hürriyet" bayramını tebcil ediyor, teşkilâtı esasiyesine hâkimiyetin millette olduğunu yazıyor. Memleket içinde milliyet ve demokrasi esaslarına mugayir fikir cereyanlarının yayılmasına karşı mücadeleyi vazife biliyor, bu vazifeyi kanun ile mecburî hale sokuyor. Şevket Süreyya Beye sorarım: ben başka hangi rejimi bu memlekete sokmağa uğraştım? Rejim ithalâtçılığı yapmak istiyen varsa herhalde ben değilim.

Şevket Süreyya Beyde başka bir iddia daha göze çarpıyor: güya Avrupa Devletlerinin emperyalizmine karşı yalnız marksçılar isyan edermiş ve hürriyet fikirleri müdafaa olunursa Avrupanın emperyalizmine boyun eğilmiş olurmuş. Onun için,

yazdıklarındaki telmihler beni hep bu noktadan vurmağa çalışıyor. Ne kadar aldandığını kendisine boş laflarla değil şu vak'alarla ispat ederim:

1911 senesinde idi. İhtimalki Şevket Süreyya Bey o tarihte bir çocuktu. Kalabalık bir hey'et halinde Almanyayı ziyaret ediyorduk. Bir gece, Berlinde ticaret odasında şerefimize bir ziyafet veriliyordu. Türk hey'eti namına ziyafette ben söz söylediğim zaman, Almanyanın en yüksek kapitalistlerini temsil eden ev sahiplerine karşı memleketimizdeki kapitülâsyonların aleyhinde duyduğum isyan hissini haykırdım. Avrupanın insafsızlığına, tahakkümüne, iktisadî emperyalizme karşı Türk halkının sinesinden, o halkın bir ferdi sıfatile, ilk yükselen ses budur.

Sonra, büyük harp çıkar çıkmaz, Türkiye hükûmeti kapitülâsyonları kendiliğinden kaldırdı. Sultanahmette bir miting tertip edildi. Türk milletinin bu hâlâs hareketinden hissettiği saadeti orada ben haykırdım. İyi söz söyliyemem. Halk içinde söz söylemeğe de alışkın değilim. O zamana kadar böyle umumî yerlerde bir nutuk verdiğim görülmemiştir. Böyle olduğu halde, Avrupa emperyalizmine karşı mağdur Türklüğün ruhunda biriken acı hisler o kadar kuvvetli idi ki bu hâlâs gününde o hisse tercüman olmayı ömrümün en büyük saadeti ve şerefi telâkki etmiştim. Bu vak'alar meydanda dururken, marksçılık cezbesi içinde her şeyi unutan Şevket Süreyya Beyin beni Avrupa emperyalizmine karşı hissiz ve adeta taraftar görmesine de mi gülmeyim?

Şevket Süreyya Bey'in 31 numaralı Kadroda çıkan yazısında garip sözler bunlara da inhisar etmiyor. Aynı makale içinde tezatlara düşüyor. Şevket Süreyya Bey, marksçılığın en kuvvetli muarızlarından bulunan Mösyö Nitti'yi sevmeyebilir. Onun da, bütün insanlarda olduğu gibi, kusurları ve hataları olabilir. Bunların hiçbirini mevzuu bahsetmeyip de faşistlikle uzlaşmamasını ve memleketini terke mecbur olmasını Mösyü Nitti'nin fikirlerinin çürütecek bir hareket diye göstermesini pek sathî ve esassız bir düşünce mahsulü addetmiştim. Şevket Süreyya Bey son yazısın-

da aynı fikirde ısrar ediyor. Faşistlikle anlaşmamış olmak Mösyü Nitti ve Compte Sforza için bir kabahat imiş. Çünkü onlar İtalya için mevcut eski rejim yerine ileri ve daha sol bir rejim tesis için vatan haricine çıkmamışlar. "Bilakis daha yeni, daha sol bir hareketin darbesile" vatan topraklarından kovulmuşlar.

Şevket Süreyya Bey'in pek basit bir muhakeme tarzı var. Lâkırdılarına bakılırsa bir hareket daha *yeni,* daha *sol* oldu mu sanki mutlaka daha iyi olmak lazım gelirmiş! Mademki İtalya'da evvelce demokrasi rejimi varken arkasından daha yeni bir hareket hem de *daha sol* bir hareket gelmiş, binaenaleyh bu gelen hareket yani faşistlik iyidir, demokrasi fenadır! Şevket Süreyya Bey bazı mevzulara hezel yakışmadığını söyliyerek arada sırada zaptedemediğim tebessümlerden şikâyetle söz başlıyordu. Kendimi tutmağa pek uğraştığım halde tarihî maddiyetçilik metodu altında bu kadar iptidaî düşüncelere tesadüf etmek doğrusu insana çok neş'e veriyor!

Şimdi bir de işin içindeki tezada bakınız. Şevket Süreyya Bey *daha yeni, daha sol* diye beğendiği ve hürriyet rejimine faik gördüğü faşist idaresi ve komünist idaresi hakkında iki sahife evvel şu türlü bir fikir dermeyan etmiş olduğunu tamamen unutmuştur:

"Haddızatında müstemlekeci olan esasen müstemlekeler üstünde oturup onlardan çekilen gıdalarla yaşamak istiyen sosyalist ve faşist rejimler için ise..."

Demek *daha yeni ve daha sol* olan faşistlik ile sosyalistlik (yani bolşeviklik) de müstemlekecidir ve müstemlekeler üstünde oturup onların kanını emmektedir. Şu halde bunların faikiyeti nerede kaldı? Ve zavallı Nitti bu rejimlerin aleyhinde bulunmakla neden kötü kişi oldu? Şevket Süreyya Bey her sahifede, lâkırdının icabına göre, ayrı ayrı hükümler veriyor. Bazen faşistliğin ve sosyalistliğin aleyhinde bulunmak münasip oluyor, bazen lehinde bulunmak lazım geliyor. İyi amma hakiki kanaati nedir?

Hüseyin Cahit

Matbuat Hayatı*

Bir Münakaşanın İbret Alınacak Neticeleri (2)

Şevket Süreyya Bey polemik yaparken de pek basit ve iptidaî usullerden ayrılamıyor. Muhatabının söylemediği sözleri ona isnat ederek haklı gibi görünmekte bir kıymet olur mu? Bana karşı bu usulü de tecrübe ediyor.

Gûya *Fikir Hareketleri*'nin birinci sayısında hulâseten şöyle demişim:

"Şevket Süreyya Bey isimli bir zat Türk inkılâbından bahseden yazılar yazıyor. Ne hakla? Şevket Süreyya Bey bir şef midir? Türk inkılâbından ve ideolojisinden nasıl ve ne salâhiyetle bahseder?"

Bu isnattan sonra şöyle bir muaheze:

Mösyü Nitti hem şef, hatta hem de Türk olmadığı halde Türk inkılâbından bahsetmeğe salâhiyeti oluyor da, bizim bu inkılâp üstündeki düşüncelerimizi izaha ne için hakkımız olmuyor?...

Tarihde maddiyetçilik metodu acaba ateş almayan silâhlarla mücadele meydanına çıkmak mı demektir? Bir kere ben Şevket Süreyya Bey hakkında hulâsa ettiği tarzda bir muahazede bulunmadım. İşte söylediklerimi aynen tekrar ediyorum:

... İnkılâbımızın mahiyeti şudur diyebilecek bir kalem Türk inkılâbının tekevvününde, seyrinde oynadığı rol ile büyük salâhiyet kesbetmiş olmak icabeder. Bu izahatı inkılâbı yapanlardan, el'an inkılâbı idare edenlerden dinlemek bizi daha ziyade tatmin edebilir ve inkılâbın seyri, hedefi, mahiyeti hakkında bize daha doyurucu bir fikir verir.

Kendimi inkılâp ordusunun ancak hakir ve gönüllü bir neferi saydığım için inkılâp namına söz söylemek gibi muazzam bir yükün ezici haşmetini yüklenmeğe kalkmayı aklıma getiremem.

---

* Hüseyin Cahit Yalçın, **Fikir Hareketleri**, Sayı: 45, 30 Ağustos 1934, s. 298-300.

Bizler ancak hâdiseler karşısında objektif mütalealar yürütecek bir mevkideyiz. Çıkaracağımız neticeler "Benim anladığıma göre..." tabirinin hududundan dışarı geçemezler. Bizim anladığımızdan başka türlü anlayanların inkılâp harici telâkki edilmelerine hak verdiremezler. Şevket Süreyya Beyin vaziyetini bilmiyorum. Fakat söz söyleyişinde, hükümlerinde öyle bir kat'iyet var ki mütaleaları kabul edilmezse inkılâba hürmetsizlik edilmiş, aleyhtarlık gösterilmiş olacakmış gibi bir his hasıl oluyor. Şevket Süreyya Beyde böyle bir salâhiyet varsa herşeyden evvel bunun bilinmesi pek faydalı olur. Çünkü artık başka türlü bir mütalea yürütmeğe hacet kalmaz. Eğer kendisinde bu salâhiyet yoksa ifade tarzı biraz değişmek, "Nas" edası yerine münakaşa kabul eden beşeri bir yumuşaklık gelmek icap eder.

Şevket Süreyya Beyin hulâsası şu sözlerimin ruhunu ne kadar değiştirmiş olduğu göze çarpar bir haldedir. Ben Şevket Süreyya Bey isimli bir zat ne hak ile Türk inkılâbından bahseder demiyorum. Bunu demeğe de kimsede hak yoktur. Muarızına böyle gülünç iddialar atfetmek, muarızın söylediklerini görmemiş ve ya unutmuş olan okuyucular nazarında muvakkat bir zafer temin ederse de sonra eski yazının böyle karşılaştırılması üzerine meydana çıkan hakikat az ezici bir vaziyet mi olur?

Şevket Süreyya Bey istediği kadar Türk inkılâbından bahsetsin. Bir Türk ve bir mütefekkir sıfatile bu onun hakkıdır. Fakat inkılâbın hâlikı ve organı imiş gibi yüksekten atıp tutmağa ve kendisi gibi düşünmeyenleri inkılâp harici saymağa kalkarsa o zaman hududu geçmiş olur. Bu sözleri işitenler kendisinden bir salâhiyet vesikası sormak ıztırarını hissederler. Fakat, şimdiki gibi, göklerde uçmayı, peygamber lisanı kullanmayı, inkılâp namına söz söylemeyi bırakır da sadece kendi fikir ve kanaati çerçevesi içinde kalırsa kimsenin bir diyeceği olamaz. Benim ilk sayıda tespit etmek istediğim hakikat işte bu idi. Şevket Süreyya Bey, "tarihi maddiyetçi" olsun, inkılâp hakkında hususi düşünceler beslesin, inkılâbın ruhu olan demokrasiyi beğenmesin, bu

onun bileceği bir iştir. Fakat, karşımızda muazzam Türk inkılâbı namına söz söylemek salâhiyetini takınmış gibi davranan bir kalem sahibinin millî hâkimiyet prensiplerine hücum ettiğini görürsek aradaki tezade işaret etmemek ve vaziyetin aydınlanmasını istememek elimizden gelmez.

Şu münakaşa işte bu noktayı aydınlatmak suretile beklenen faydayı temin etmiştir. Görüyoruz ki Şevket Süreyya Bey artık o eski peygamberane iddiaların yürümiyeceğini takdir etmiştir. Şimdi sadece: Mösyü Nitti Türk inkılâbından bahsedebiliyor da ben neden bahsetmeyim? diyecek kadar sesinin perdesini hafifletmiştir. Bu çizgiden çıkmadığı müddetçe kimseye zarar veremez, istediğini, herkes gibi, tabiî o da söyleyebilir. Hatta Mösyü Nitti de söyliyebilir.

Türk inkılâbı gibi dünyaya hakikaten hayret veren büyük bir iş vukua gelir de bunun siyasî, iktisadî, medenî tesirleri cihan mütefekkirlerini alâkadar etmez mi? Bu arada Mösy^ü Nitti fikrini ve kanaatini yazarsa bir kabahat midir? Yoksa bunu lisanımıza terceme etmek, Mösyü Nitti gibi hür vicdanlı yüksek bir hocanın ve koca bir devlet adamının inkılâbımız hakkındaki iyi kanaat ve hislerine vakıf olmak mı bir suçtur? Memleketimizi ziyaret eden rasgele ecnebilerin bile Türkiye hakkında neler düşündüklerini gazeteciler sık sık sorarlar ve yazarlar. Türk matbuatında bunlar yer buluyor da Mösyü Nitti gibi vicdanî kanaatlerine karşı hiçbir kuvvet ve tesir tanımıyan, dünyaca maruf bir şahsiyetin lehimizdeki sözleri mi fazladır?

Bunların hepsi, Şevket Süreyya Bey için, birer bahaneden ibarettir. Maksat Mösyü Nitti'nin büyük bir alâka ile karşılanan kıymetli yazılarından marksçılığın yediği darbelere bir çare bulmaktır. Bu da onu kötülemekle, kıymetsiz bir adam gibi, müflis bir siyasete taraftar gibi göstermekle kabil olacak zannediliyor.

Hem sade Mösyü Nitti kıymetsiz değil, *Fikir Hareketleri*'nde intişar eden sair yazılar da kıymetsizdir. Marksçılığa tapan Şevket

Süreyya Bey için bu yazıların kıymetsiz görünmesini pek tabiî bulurum ve zaten ondan takdir beklemek de mansız olur. Fakat bu kıymetsizliğe esas diye itiraf edilen sebepler pek sathî ve iptidaî! *Fikir Hareketleri*, Şevket Süreyya Beye göre "hüvviyeti meşkûk ecnebilerin imzalarını taşıyan yazılar" neşrediyormuş. Şimdi geliniz de, gülmemek için nefsinize hâkim olunuz!

Bugün bizde, maatteessüf, her ilim kitabı bir ecnebi imzası taşır. Coğrafyamızdan, hesabımızdan, hendesemizden, başlayarak Üniversitemize çıkıncaya kadar bütün okuduğumuz ve öğrendiğimiz şeyler ecnebilerden aldığımız ilimlerdir. *Fikir Hareketleri* de bir Üniversiteye talebe olabilmek iktidarından bile belki mahrum bulunan yerli ulemalık heveskârlarının gülünç ve indî mütalealarını değil Avrupanın fikir hareketlerini göstermek emelile Avrupa eserlerini nakletmek mesleğini takip ettiği için kıymetli ecnebi kalem erbabının yazılarile doludur.

Şevket Süreyya Bey mecmuada tanımadığı muharrirlerin isimlerine tesadüf ederse bu ona o zatları meşkûk ve meçhul mahiyette görmek için hak vermez. Bilakis, tanımadığı ve görmediği ne kadar çok eser mevcut olduğunu hatırlatarak kendisini çalışmağa sevk etmek lazım gelir. Keşke Şevket Süreyya Beyin ismi de bu meşkûk dediği ecnebilerin yazdıklarını kendi lisanlarında okuyabilse ve dünyayı anlamak için sade Rusçanın yardımına ve Bolşeviklerin tek bakışlı, dar ve tahrif edilmiş kitaplarına müftakır kalmasa idi...

1934 Türkiyesine Avrupa'dan nakledilecek daha başka şeyler bulamadığını soran Şevket Süreyya Beye "istediğiniz yeni cereyanlar nedir, ben eskilerden bahsediyorsam haydi siz bunları ortaya döksenize" dediğim halde, bu meydan okuyuşum ihtiyatkârane bir sükût ile geçiştiriliyor. Tıpkı Türk inkılâbının demokrasi prensibi aleyhinde yazılan yazılarla mücadeleyi vazife bildiğini gösteren kanundan bahsedişime karşı sükûtu gibi!

Münakaşa: körkörüne Avrupa mukallitliği isnadından ortaya çıktı. Türkiyenin de Avrupa medeniyeti camiası içine, bütün milli hususiyetlerini muhafaza ederek, girmeleri lüzumunu söylediğim halde Şevket Süreyya Bey bunu da kabul etmiyor. Bir kere galiba iyi dikkat etmemiş olacak ki:

"Hayır, Avrupa milletlerinin milli hususiyetlerini aramak bizim niçin vazifemiz olsun!" diyor. Kendisine kim böyle bir şey söyledi? Avrupalılaşmak ile milli hususiyetlerimizi feda etmiş olmayacağımızı ben kendisine izah etmiş ve "Avrupalı" dediğimiz milletler ailesinin hepsinin hususiyetlerini muhafaza ettiklerini anlatmıştım. Bunun cevabı bu mudur?

Sonra Şevket Süreyya Bey Avrupa demek "müstemlekecilik" demek olduğuna hükmediyor. Tarihin bütün âmil ve saiklerini "iktisadî" sebeplerden ibaret gören Marx'ın bir meftunu için dünyayı bu kadar basit görmek pek tabiî ise de Avrupa demek müstemlekecilik demektir diye verilen kısmî ve sathî bir hükme iştirak edecek kimseler pek azdır. Çünkü ortadaki şeniyete mugayirdir. Bir kere sermayedarlıkla emperyalizmi ayırmak icab eder. Bugün Türkiye de kapitalist bir rejime tabidir. Türkiye müstemlekeci midir? İsviçre, İskandinavya memleketleri, Danimarka, Çekoslovakya, Yugoslavya, Romanya, ilâ. Hep kapitalist oldukları halde müstemlekeci değildirler. Sosyalist olmamak mutlaka müstemlekeci olmayı icab etmez. Nasıl ki sosyalistlikte müstemlekeciliğe mâni olamıyor. Bunu Şevket Süreyya Bey de itiraf ediyor:

"Haddizatında müstemlekeci olan ve esasen müstemlekeler üstünde oturup onlardan çekilen gıdalarla yaşamak isteyen sosyalist ve faşist rejimleri..." diyor.

Şevket Süreyya Bey makalesini *Fikir Hareketleri* hakkında ciddi bir kalem sahibi hesabına eseflerle karşılanacak bazı imalı ve telmihli isnatlarla bitiriyor. Daha evvel de bazı muhbiri sadıklar bu yolda şeyler yazmışlardı. Fakat şimdi bu gibi sözlere iltifat

eden olmadığı için hükümsüz kalmıştı. Onun için, Şevket Süreyya Bey nafile zahmet etmiştir. *Fikir Hareketleri* Şevket Süreyya Beyin dediği gibi: *"evvelâ Kadroya, fakat onun da arkasından sevmediği ve beğenmediği bütün yeni mefhumlara"* haykırmıyor. Bir kere, ilk sataşan ve haykıran *Kadro*dur. Sonra, benim bu memlekette, Türk inkılâbında beğenmediğim ve sevmediğim hiçbir mefhum yoktur. Bilâkis bütün idealim bugünkü inkılâp, cumhuriyet mefhumudur. Fikir Hareketleri her satırına varıncaya kadar millî hâkimiyet, hürriyet ve cumhuriyet taraftarıdır. Haykırıyorsam demokrasiye hücum edenlere, hürriyeti yıkmak istiyenlere, faşistlik ve komünistlik rejimlerini dolambaçlı yollarla müdafaaya kalkanlara karşıdır. Benim vaziyetim açık, insicamlı ve mantıkîdir. Şevket Süreyya Bey'in ihbar ettiği gibi, ben *"bugünün şartlarına karşı"* bir silah kullanmak ihtiyacında değilim. O silahı millî hâkimiyeti yıkmağa ve çürütmeğe kalkanların kullanması lâzım gelir. Fikir Hareketleri olsa olsa, neşriyatile, bu el çabukluğunun mahiyetini meydana koymuş olur.

Hüseyin Cahit

Polemik:

Hüseyin Cahit Bey Öncü !..* [1]

İstanbul'da bir zat yaşar ki onun müsaadesini almadan, yahut onu kendi huysuzlukları ile baş başa bırakmadan –ki ekseriya yapılan budur- herhangi bir terakki davasından bahsetmenize imkan yoktur. Bu zat Hüseyin Cahit Beydir.

Meşrutiyetten mi bahsedeceksiniz? Alâ. Derhal karşınıza Hüseyin Cahit Bey çıkar: İlk Meşrutiyetçi kendisidir. Hatta İttihat ve Terakki erkânı daha Pariste hürriyet lâyihaları kaleme almadan kendisi, henüz rüştiyenin birinci sınıfında yahut iptidaiyenin son sınıfında, hattâ belki de henüz mektebe başlamadan Fransız inkılâbı kebirinin bütün düsturlarını hazmetmiş, Rousseau'yu, Condorcet'yi bitirmiş, Mirabeau'yu, Danton'u, Robespierre'i avu-

---

* Şevket Süreyya, **Kadro**, Sayı 33, Eylül 1934, s. 37-44.

[1] Hüseyin Cahit Bey tarafından neşrolunan Fikir Hareketlerinin daha birinci sayısında Hüseyin Cahit Beyin gerek Kadro, gerek şahsımız için yazdıklarını bu mecmuayı okuyanlar hatırlarlar. O zaman derhal vermediğimiz bu yazılarda söylenen şeylere bilâhare vesile buldukça cevap vermeğe çalıştık. Bu suretle Hüseyin Cahit Beyle bir münakaşa şeklini alan mukabil yazılar neşrolundu. Bu münakaşanın son mevzuu (Avrupa hayranlığı) bahsi idi. Biz Avrupanın metot ve tekniğini alır, fakat rejimlerini almayız, bu itibarla da milli kurtuluş hareketleri tarihi bakımdan Avrupanın metot ve teknik bakımından bir mirasçısıdır. Zaten her medeniyet devri, kendinden evvelki devrin metot ve tekniğine bu suretle tevarüs etmiştir diyorduk.

Hüseyin Cahit Bey bu mevzu üstünde münakaşayı mutat kelime oyunculuğuna intikal ettirdi ve çıkardığı neticelere göre bizim komünistliğimiz ve kendisinin de laik, cumhuriyetçi, halkçı, inkılâpçı ve devletçi olduğunu taayün ediverdi.

İş bu şekli alınca, Hüseyin Cahit Beyin tabiî ve hususî hayatı hariç kalmak üzere mahza fikrî şahsiyetini tebarüz ettirmek ve sonra hükümlere varmak için münakaşayı daha esaslı bazı merkezlere toplamak ve en sonunda Hüseyin Cahit Bey'in inkılâpçılık, laiklik, cumhuriyetçilik, halkçılık ve devletçilik karakterinin reel kıymeti üstünde konuşmayı faideli bulduk. Bu yazı işte bu maksatla yazılmıştır.

cunun içinde gibi tanımış ve yine hattâ ıslahat, meşrutiyet lâyihaları bile kaleme almıya başlamıştır.

Yahut da meselâ Cumhuriyetçilikten mi bahsedeceksiniz? O halde Hüseyin Cahit Beyden müsaade almalısınız? Çünkü Türkiye'de ilk Cumhuriyetçi de kendisidir! Hatta daha kimsecikler memleketimizde Cumhuriyet kelimesini işitmemiş iken Hüseyin Cahit Bey bunu duymuş, düşünmüş, beyenmiş, benimsemiş ve Cumhuriyeti bile istemiştir!

Sonra meselâ dil veya edebiyat inkılâbı mı mevzuu bahistir? Pekalâ, bu işlerde de millî öncümüz Hüseyin Cahit Beydir! Türkiye'de daha hiç kimsenin aklından dil, gramer, halk lisanı veya millî edebiyat meseleleri geçmeden o bütün bunları bulmuş, düşünmüş, benimsemiş ve halletmiştir. Binaenaleyh bu bahislerde de kimseye artık yapacak bir şey kalmamıştır. Yahut Lâtin harflerinden mi konuşmak istiyorsunuz? İyi amma Hüseyin Cahit Bey yine karşınızdadır! Çünkü Türkiye'de Lâtin harfi inkılâbını da ilk defa Hüseyin Cahit Bey düşünmüştür! Binaenaleyh bu sahada da kendisinden düstur almadıkça bir tek söz söylemenin ve bir tek yazı yazmanın imkânı yoktur.

Fakat bu kadar mı? Hayır! Meselâ:

-Türkiye'de kadınlara hukuk...

diye söze başlamak isteyeceksiniz. Hüseyin Cahit Bey derhal atılacak:

-Efendim, Türkiye'de bu meseleden evvelâ bahseden benim. Siz ne hakla konuşuyorsunuz?

diyecek.

-Pekâlâ Türkiye'de içtimaî ıslâhat meseleleri... demek isteyeceksiniz. Yine Hüseyin Cahit Bey çıkacak:

-Bu hususta kıdem hakkım vardır! Siz kim oluyorsunuz! diye haykıracak.

Hattâ dinî ıslâhat bahislerinden mi konuşmak istediniz. İyi ya, Hüseyin Cahit Bey bu işlerle de ilk önce bilhassa meşgul olmuştur. Malta'ya gitmeden evvel bu hususa ait 90, Malta'da iken 290 ve Malta'dan döndükten sonra 1299 cilt kitap okumuş, tercüme etmiştir. Esasen gençliğinin ilk günlerinden beri falan veya filanın yanında, falan veya filan mecliste, dinî ıslahata ait herkesten önce imalarda bulunmuş, yahut söz söylemiş, yazı yazmış veya nutuk vermiştir: Binaenaleyh bu sahada da ondan düstur almaya mecbursunuz!

Mamafih Hüseyin Cahit Beyin öncülük ve hükümranlık sahaları bu sınırlarla da bitmez. Mesela milliyetçilikten mi konuşuluyor? Fakat bu cereyan menbaını kendisinden almıştır!

Halkçılık mı ileriye sürülüyor? İyi ya! Türkiye'de ilk halkçı kendisidir!

Laikliğe gelince ise bu hususta onun kıdem hakkını kim ve hangi cür'etle elinden alabilir? Pekiyi ama:

-Ya İnkılâpçılık! diyeceksiniz.

Fakat bu sahada da yaya kaldınız. Çünkü Hüseyin Cahit Bey anasının karnından zaten inkılâpçı olarak doğmuştur!

İstediğiniz kadar konuşunuz, bu müz'iç ve müteaddi huysuzluğun sirayetinden hariç bir saha bulmak için istediğiniz kadar çırpınınız! O daima etrafınızdadır. Her nereye giderseniz gidiniz, siyasiyattan, edebiyattan, içtimaiyattan, ilimden, filândan dem vurulan her yerde ve dem vuran herkesin önüne titrek bir gölgenin, yerinden fırlamış gözler ve artık istikametini kaybetmiş bir tehevvürle dikilerek:

-Nereye ayak basıyorsunuz efendiler! Orası benimdir! Orayı evvela ben işgal etmiştim! Benden müsaade alınız!

Diye ayaklarını sürterek üstünüze yürümeğe çalıştığını göreceksiniz!

Bu hayal bu neslin peşini hiçbir zaman bırakmıyacak. Bazan sükûte gömülmüş bir evden bir ihtiras iniltisi, bazan sokaklara taşan bir dedikodu, bazan da baharın müsait havasını bulduğu zaman açılan geçici çiçekleri andıran mevsimlik neşriyat sahifelerinden bir ahenksiz, fakat muhteris feryat şeklinde etrafa taşıp gidecektir!

Bu karakterde insan tipi bir içtimaî istihale geçiren ve inkılâba sahne olan bütün devirlerde ve bütün memleketlerde yaşamıştır. Bu tip ânî istihaleler geçiren cemiyetlerin bir içtimaî tortusu ve bu tipteki mani bir marazî halettir. Bir takım büyük cereyanlara ve hâdiselere karıştıktan sonra hâdisatın elile tabiî mevkiine atılan bütün insanlarda, evvelce hudutsuzca beslenen ihtirasların ihtibasa uğramasından, tatmin olunamamasından başka bir şey olmayan bu marazî haleti derece derece cemiyetin bütün tortu tiplerinde görebilirsiniz. Meselâ Beyazıt kahvelerine gidiniz, ya Erzurum Kongresinin, ya Kuvayi Milliyenin, ya İzmir'in işgalinin kendi eseri olduğunu iddia eden mütekaitler dinleyebilirsiniz. Bu, işin basit şeklidir. Bazan bu mani daha tezatlı şekiller alır. Meselâ beyaz Rus muhacirlerinin toplu bulunduğu herhangi bir Avrupa şehrinin karanlık yer altı meyhanelerine ininiz, orada göreceğiniz kara ve perişan kalabalık içinde:

-Ben gençliğimden beri sosyalistim! Diyen bir prens eskisine,

Ben bütün ömrümde köylülerin toprak sahibi olmasını istedim! Diyen eski bir köy ağasına,

-Çar, ıslâhat fikirlerini benden alırdı! diyen bir fahişeye her zaman tesadüf edebilirisiniz!

Lâkin artık morfinden veya kendini aldatarak ıstırabını unutmaktan başka bir tesellisi kalmayan ve hayatta rolleri artık sona erişen bu insanları daima zararsız telâkki eder ve hüzünle dinlersiniz. Çünkü mazisinin alelâde şeklini unutup, onu yeni marazî temayüllerine göre kendi hayalinde yeniden imal eden ve ona dilediği gibi manalar ve ehemmiyetler veren bu tip insan

muhayyelesinin zararı ve takdisi kendi içine münhasır kaldıkça ona acımaktan başka yapacağınız şey yoktur ve onu aklıselime davet etmek zaten artık faydasızdır: Mesela deyiniz ki:

-Siz şu eski hayatınızı olduğu gibi alınız! Onu muhayyelenizde yeniden imal ederek bir takım alelâde işlere ve sözlere, bir takım fevkalâde ve tarihî manalar vermeyiniz! Çünkü bir insanın dilinden en ileri, hattâ tahakkuku imkânı olmayan mefkûreler söz halinde ve her yaşta dökülebilir. Fakat, sistemleşmiş bir görüşe ve idrake dayanmıyan bu sözler nihayet sözden başka bir şey değildir. Beş yaşında bir çocuğun uçmak istemesi, hattâ uçma taklidi yapar gibi ellerini kaldırarak koşması, o çocuğu tayyareciliğin piri ve mucidi saymamıza nasıl imkân vermezse, daha yaşlı birinin, hatta sakallı bir adamın da söz arasında:

-İnsan şöyle olsa! Millet böyle olsa! Yahut ben olsam şöyle yaparım! demesi onun, o temennilerin öncüsü, mucidi, mümessili olmasını icap ettirmez. Çünkü o takdirde hepimiz hayalimizde ya şehir kadar bir gemi, ya kırk kanatlı bir tayyare, ya bir gök saltanatı düşünür ve bu hayalimiz için de cemiyetten bir ihtira ve mülkiyet beratı istemeğe kalkarız.

Fakat sizin bu sözleriniz hiçbir hasta kulağa girmeyecektir.

Çünkü insan bir defa cemiyetin tortusuna karışıp, yeni şartlara intibak edemez ve hayal bir defa tereddi ederse sizin onu aklı selime çağıran bütün hitaplarınız havada söner gider. Zira bu müteredddi muhayyele şimdi kendi içinden, kendi istediği gibi bir varlık doğurmaya koyulmuştur. Bu muhayyele sahibinin bütün eski hayatı, eski sözleri, yaşayışı ve işleri bu yeni varlıkta yeni ölçüler almıştır. Bu yeni ölçüler ve yeni manalarla sun'î olarak yaratılan varlık kendi nazarında o kadar ehemmiyet iktisap eylemiştir ki – eğer muhayyele haddinden fazla ölçülerini kaybetmişse- bazan hattâ kendi mazisini kendi neslinin, yahut kendi devrinin başlangıcı sayacak kadar bir taşkınlık almıştır. Meselâ Hüseyin Cahit Bey de olduğu gibi!

Çünkü Hüseyin Cahit Beyin muhayyelesi – bittabi bütün karanlık işleri bir tarafa bırakıp- bir takım muhayyel sözleri ve hizmetleri yeni ve marazî ölçülerile yeniden işlemeği ilerletmiştir. Şimdi Hüseyin Cahit Beyin yaşı arttıkça, mazideki muhayyel öncülük ve kahramanlık hizmetlerinin de hududu genişliyor.

Meselâ bizzat Hüseyin Cahit Beyin kaleminden şimdi de şunu öğreniyoruz ki, Türkiye'nin ilk meşrutiyetçi, ilk cumhuriyetçi, ilk milliyetçi, laik, halkçı veya ilk kültür sahasının ilk inkılâpçısı olan Hüseyin Cahit Bey, aynı zamanda kapitülasyonlara, emperyalizme karşı da isyan eden ilk adamdır. Fikir Hareketlerinin 44 üncü numarasının 11inci sahifesinde muhayyelede kendi ölçülerine göre imalı tamam olup satışa çıkarılan bu yeni öncülük vasfının mufassal hikâyesi vardır. Hüseyin Cahit Bey hikâyeleri kulaktan kulağa gezen meşrutiyet öncülüğünden, dil, kültür, siyaset öncülüğünden sonra şimdi de bu anti emperyalizmde öncülüğünü lütfen millete iblağ buyuruyor:

-1911 senesinde idi. İhtimalki Şevket Süreyya Bey o tarihte bir çocuktu. Kalabalık bir heyet halinde Almanya'yı ziyaret ediyorduk. Bir gece Berlin'de ticaret odasında şerefimize bir ziyafet veriliyordu. Türk heyeti namına ziyafette ben söz söylediğim zaman, Almanya'nın en yüksek kapitalistlerini temsil eden ev sahiplerine karşı memleketimizdeki kapitülasyonların aleyhinde duyduğum isyan hissini haykırdım. Avrupa'nın insafsızlığına, tahakkümüne, iktisadî emperyalizme karşı Türk halkının sinesinden, o halkın bir ferdi sıfatile ilk yükselen ses budur!

Hiç şüphe yok ki Hüseyin Cahit Bey, tıpkı tahmin ettiği gibi benim henüz küçük bir çocuk olduğum şu 1911 senesinde ve böyle bir heyetin önüne düşerek Almanya'ya gitmiştir ve yine hiç şüphe yok ki Hüseyin Cahit Bey Berlinin en büyük kapitalistlerinin sofrasında kapitülasyonlar aleyhinde söz söylemiştir. Fakat ben bizi o tarihten ancak üç sene sonra Alman generallerinin, Alman kapitalistlerinin eline ve kısaca kaba bir Alman esaretine

götüren bu hazırlık ziyaretlerin, bu mürettep nutukların iç yüzünü bizzat onları tertip edenlerin hatıralarından ve raporlarından ve yine bizzat Hüseyin Cahit Beyle beraber okumak isterdim. Hattâ bu ziyafete ve bu nutka ait değilse bile Türkiye'nin avlanmasını ve Türk ittifakının Alman generalleri ve kapitalistleri indindeki telâkkisini gösteren daha şimdiden epey neşrolunmuş şeyler vardır.[2] Bütün bunlar gözden geçirilir ve hâdisat tahlil olunursa görülür ki o ziyafete Türk heyeti ve o nutukta Hüseyin Cahit Bey gûya yüzlerine karşı milletin isyanını haykırdığı "Alman kapitalistlerinin" elinde, kör ve oyuncak bir kukladan başka bir şey değildiler. Kapitalistlerin mükellef ziyafette sofrası başında geçen ve kendilerine hitap edilen kapitalistleri bıyık altından güldürmekten ve eğlendirmekten başka bir manası olmayan bu gözü bağlı isyan komedisine nasıl milletin emperyalizme karşı sinesinden doğan ilk isyan ve ilk anti emperyalizm hamlesi denebilir. Bugün bütün cihana karşı muzaffer bir emperyalizm aleyhtarlığının zaferi ile öğünen bir milletin ilk anti emperyalist öncüsü olarak bu mürettep ve komik nutuk gösterilebilir.

Hayır Hüseyin Cahit Bey hayır! Siz mazinizdeki her harekette olduğu gibi bu hazin ve unutulması icap eden oyuna da muhayyelenizin yeni faaliyetlerile müstesna bir mana ve bir öncülük manası veriyorsunuz. Halbuki o sadece bir komedyadır ve sizin bütün o ilk meşrutiyetçiliğiniz, ilk cumhuriyetçiliğiniz, ilk inkılâpçılığınız gibi bir şeydir. Yani hazin hallerinizden ve hazin taraflarınızdan biridir.

Zaten bunun başka türlü olmasına da imkân yoktur. Çünkü beyaz Rus prensinin sosyalistlikten, bir Rus köy ağasının köylü dostluğundan, bir fahişenin içtimaî ıslâhat rehberliğinden bahsetmesi, bütün cemiyetin tortularında görülen tezatlı bir mani olarak mevzii ve zararsız kalır. Fakat Osmanlı devrinde maaşını

---

[2] Mesela Nihat Paşa'nın "Yıldırım Ordusunun Harekatı Harbiyesi" isimli kitabından bu hususa ait bazı şeyler okuyabilirsiniz.

Düyunu Umumiye kasasından almış olan bir adamın kapitülasyon aleyhtarlığında ve anti emperyalizmde öncülükten bahsetmesi, sadece gülünç değil, hatta müstekreh bir şey olur. Çünkü Osmanlı devrinde Düyunu Umumiye her şeyden evvel hem kapitülasyonun hem emperyalizmin bizzat kendisi idi. Bu cihaz ise Osmanlı saltanatında bir Cavit Bey – Cahit Bey kompromisi sayesinde en doğru manasile legalize olmuştu. Bu itibarla o devirde Düyunu Umumiye masasına oturan bir Osmanlı komiserinin Türkiye toprakları üstünde sadece bir emperyalizm ajanından ve bir kâhyadan başka şahsiyeti yoktu.

Bu itibarla ben, bu satırları yazarken menfur ve emperyalist Düyunu Umumiye müessesesile Cavit Bey-Cahit Bey ittifakının Lozan müzakeratı salonlarının kapısına kadar süren avantürünü düşünüyorum. Bu sahneyi belki hatırlarsınız:

Hüseyin Cahit Bey'in emperyalizm aleyhindeki isyanında öncülüğünü dava ettiği (!) millet bu emperyalizme karşı bizzat Cavit Beyleri, Cahit Beyleri de aşarak isyan etmişti. Hem emperyalizmi kendi topraklarından müebbeden kovmuş, hem Düyunu Umumiyeyi, hem de onun ajanlarını ve mümesillerini tarihe gömmek için muzaffer rehberlerini Lozan müzakeresine göndermişti. Bu müzakere salonlarının etrafında Venizelos'tan Lord Curzon'a kadar bütün mağlup emperyalistler zaferden hissemizi azaltmak için birleşmişlerdi. Bu kara çemberin arkasında da petrol, şimendifer, maden, tramvay, elektrik vesaire şeklinde memleketin bütün hayat menbalarını kendi menfaatlerine ve kapitülasyonlar esasatı dahilinde soymak isteyen hayasız sermayedarlar toplanmıştı ve bunların hepsinin fevkinde de Düyunu Umumiye vardı. Bütün kara çemberler sulh heyetimize reis olan garp cephesi başkumandanın müşkülât gördüğü zaman daima gülen çehresi önünde hep bir ağızdan ve ümitle bağırıyorlardı:

-Aman Düyunu Umumiyeye dokunmayınız!

Fakat manası yabancılar için anlaşılması kolay olmayan bu sakinane gülüş arkasında garp cephesi kumandanının kalbini gizli gizli kanatan derin bir yara açılıyor. Çünkü milletin o zafer gününde zaferlerini kıskanan ve:

-Aman Düyunu Umumiyeye dokunmayınız!

diye haykıran yabancı ve gafil kalabalığın içinde iki de Türk vardır. İşte Hüseyin Cahit Bey bu iki Türkten birinin kim olduğunu elbette ki bilir! Evet, Türk milletinin kapitülasyonlara ve emperyalizme karşı ilk isyan sadasını haykırdığınızı ve bu isyanın bu suretle ilk öncüsü olduğunuzu iddia eden Hüseyin Cahit Bey?.. Zincirleri emperyalizmin elinde ve milletinin zaferini kıskanan bir anti emperyalist?.. ve bu misallere biz istediğiniz kadar devam edebiliriz!

Fakat hayır Hüseyin Cahit Bey hayır! Hiçbir milletin seviyesi bu kadar pespaye bir tezada hiçbir zaman tahammül edememiştir. Artık tersine işleyen muhayyelenizin bu marazî mahsullerine bizi kandırmanıza değil, hatta bunlara bizzat kendinizin inanmanıza bile razı değiliz.

Bunun içindir ki biz size:

-Siz müretteb bir oyunun gözü bağlı bir unsuruydunuz! Ve hayatınızın sonuna kadar da öyle kalınız. O kadar ki isterseniz bu piyesin her perdesini ayrı ayrı önünüze serer ve her sahnede sizin müstaar rolünüzü ayrı ayrı teşrih ederiz!

dediğimiz zaman, içinizden gelen ve bittabi kimseye itiraf edilemeyecek olan bir vicdanî ses:

-Evet, haklısınız! demiyor mu?

diyecektir. Çünkü bütün hazin taraflarını bir tarafa bırakalım. Hattâ hâdiseyi sadece ve sizin mazinizden tecrit ederek objektif bir mevzu olarak alalım. O takdirde de görülecektir ki lâalettayin ve gelişi güzel söylenen laflar ve düşünülen şeyler hiç kimseye hiçbir zaman tam ve sistemli bir idrak demek olan bir

hareketin öncülüğünü vermez. Hatta bugünlük mevzuu yine sadece anti emperyalizm bahsi üstünde tahlil edelim.[3]

Anti emperyalizm demek, ne sadece bir ruhî isyan, ne de santimantal bir protesto demek değildir. Hattâ fazla olarak tam bir idrake ve sistemli bir siyasete istinat etmeyen ruhî isyanlar ve santimantal protestolar bizzat emperyalizmin elinde bir maske ve kör bir yardımcı âlet de olabilir. Çünkü yalnız ruhî isyan ve santimantal mukavemet emperyalizme karşı cephe almak ve onu tasfiye etmek için kâfi olsaydı bugün Gandi dünyanın en büyük anti emperyalisti sayılırdı.

Çünkü onda emperyalist tahakküme karşı nefret ve ruhî mukavemet bizzat insan hayatının bu mukavemet içinde fena buluşu (non cooperation) ve binaenaleyh bir din haline gelmiştir. Fakat buna rağmen Gandi Hindistanda İngiliz emperyalizminin sadece körve iradesi haricinde bir âleti olmaktan başka bir şey değildir. Bugün Hindistanda İngiliz saltanatının en büyük istinatgâhlarından biri de Gandi'nin iskelet vücudu ve bizzat Gandizmdir. Çünkü ancak bu uyuşturucu ve hareketten alıkoyucu Gandizm sayesindedir ki, harp sonunda Hindistan'da başlayan müsellâh isyanlar kuvvetini kaybetmiş ve kırılıp kalmıştır. Yani Hindistan'da aktif bir milli kurtuluş hareketi Gandizmin miskin ve hareketsiz küskünlük siyaseti sayesindir ki İngilizler için siyasî bir tehlike olmaktan çıkmıştır.

Binaenaleyh:

-Ben emperyalizme karşı düşmanım! Hattâ ona karşı bir nutukla da protestoda bulundum!

demek hiçbir şey ifade etmez. Çünkü emperyalizm aleyhtarlığının, emperyalizme karşı milli mücadelede olduğu gibi bizzat silahla karşı çıkmaktan sonra gelen yegâne manası, anti emperya-

---

[3] Hüseyin Cahit Bey'in diğer müstear şahsiyetlerini teşrih etmek arzumuzu bittabi muhafaza ediyoruz.

lizmi şamil bir tarih ve cemiyet telâkkisine dayanan bir fikrî sistem haline getirmektir ki onda anti emperyalizmin, yani bir milli kurtuluş hareketinin tarihi menşeleri, zaruretleri, seyri ve hedefleri objektif ve mütecanis bir nazari tahlil ile izah ve tedvin edilmiş olsun.

İş, eski Babıâli gevezeliği ile değil de, böyle çetin, fakat tam ve mürekkep halile ortaya konulunca o vakit kendiliğinden tahakkuk eder ki Kadro, Türk inkılâbının fikir cephesinde yalnız kendisini değil, bütün bir nesli, hattâ birçok nesilleri işgal etmesi icap eden ağır, devamlı bir işe kendisini kendi mikyasında bağlar. Bu işin ise bir Nuruosmaniye politikacılığı veyahut bir takım kolay nümayişler ve hafifmeşrepliklerle bir alâkası yoktur. Filvaki bu noktada bize:

-Pekiyi, bu kadar mürekkep ve şamil bir tarzda ortaya koyduğunuz bir işi ne merhale başarabildiniz? Anti emperyalizmin ve bilhassa Türk milli kurtuluş hareketinin tarihi menşelerini zaruretlerini istihalelerini ve objektif hedeflerini nazarî bir tahlil ile izah eden eserlerinizin hacmi nedir?" denilebilir. Filvaki böyle muazzam bir izah işi, milli kurtuluş hareketinin aynı nazarî mebdelerle yazılmış geniş bir tarihî, aynı mebdee dayanan zengin bir edebiyatını, hukuk, felsefe ve sanat telâkkisini, nihayet hesapsız bir film, radyo ve propaganda malzemesini vücuda getirmedikçe elbette ki ilerlemiş sayılamaz. Fakat şu da var ki Kadro bir millî kurtuluş hareketinin nazarî esasları üstündeki ana telâkkilerini, yine bizzat inkılâbımızın zatına dayanan mütecanis, tezler halinde vermeğe muvaffak olmuş ve bu ilk araştırmaları takip eden yıllardaki bütün fikir ve taharri enerjisini de bu taharrilerinin derinleşmesine vakfetmiştir.

Hüseyin Cahit Bey:

İlk adımda size pek kolay ve cazip görünen münakaşanın mevzuunu zannederim ki muayyen bazı esaslara icra etmek lüzumunu size ihsas edebildim. Çünkü sizin alıştığınız münakaşa

tarzı, yani cümle ve lâf oyuncakçılığı ile bizim aramızda Baba Tahir devri ile 1934 senesi kadar bir zaman fasılası vardır.

Vakıasız Baba Tahir devrinin anânelerini meşrutiyet seviyesi içinde de istediğiniz gibi yaşattınız. Fakat o devrin münakaşalarına mevzu olan şeyler nihayet bir "vavı-âtife"den ileri gidemiyordu. Ve karşınızda ise sadece bu laf oyunlarından zevk alan bir kalabalık vardı. Halbuki bugün bizim aramızdaki münakaşanın mevzuu bir milli kurtuluş hareketinin mahiyet ve istikametindedir. Bu milli kurtuluş hareketinin Avrupa'nın metot ve tekniğine tevarüs etmesi bahsi, kapitalizm, faşizm veya sosyalizmin müstemlekeci olup olmamaları bahsi ve nihayet milli devletçilik vesaire, yani bizim yazılarımızda kaleminizle "vâvı-âtife" gibi oynamaya ve âleme marifetler göstermeğe çalıştığınız şeyler o şeylerdir ki onlara ancak ciddi mevzular gibi ve sistemli bir görüşle temas olunabilir. Sizin yazılarınıza inanmak lâzım gelirse bu itibarla Babıâli anânelerinin ve mutat gevezeliklerin bu münakaşalarda ne yeri, ne de manası vardır. Hatta bu anânelerden hâlâ zevk alanlar bulunsa bile, bizzat milli seviyenin sıhhati ve terakkisi namına onları bu zevklerinden mahrum bırakmak lâzımdır.

Mamafih siz itiyadınızı terk edemez ve yine:

-Filan cümlenizin filan kelimesi,

-Filan kelimenizin filan manası...

şeklinde başlayıp her cümle, her kelime ve her harfe kendi arzunuza göre manalar verip, kendi zevkinize göre hükümler teşkil etmekte devam edebilirsiniz. Sizi temayüllerinizden tecrit etmek ne hakkımız ne de vazifemizdir. Fakat biz kendi münakaşalarımıza şu gördüğünüz tarzda devam edeceğiz. Ümit ederiz ki sonunda sizce müphem kalan veya büsbütün unutulan bazı noktalar tavazzuh etmiş olacaktır.

Şevket Süreyya

Matbuat Hayatı*

Şahsiyata Dökülen Bir Münakaşa

Kadro'nun 33 ncü sayısı bu risale ile aramızda cereyan eden münakaşayı bütün bütün şahsiyat vadisine götürüyor. Ortada ne Avrupa mirasçılığı iddiası kaldı, ne inkılâp ve hâkimiyeti milliye bahsi! Bunda şaşacak bir şey yoktur. Öteden beri başı sıkışanların, düştükleri tezatları ve gülünçlükleri örtmek için baş vurdukları çirkin çare budur. Onun için, şimdi *Kadro*'nun da bu yola dökülmesi benim için yeni bir hâdise teşkil etmez. Yalnız, onların hesabına müteessif olurum ve karşımdakilerin ruhî ve ilmî mahiyetlerini anlayınca, üzerlerine etiketlerini yapıştırır, geçer giderim. Şahsım hakkında istediklerini düşünebilirler ve bilhassa istedikleri kadar yazı yazabilirler. İlim ve edebiyata tahsis ettiğim sayfaları şahsiyat ile işgal etmeğe kendimde hak görmem. Yalnız, aleyhimde yazılan ve yazılacak olan sözlerde şahsî bir hüküm ve mütalea haricinde maddi bir isnat ve iftiraya tesadüf edecek olursam onları sadece bir tekzip ile iktifa edeceğim. Bu, haysiyet hissinin yüklediği bir borçtur.

Şevket Süreyya Beyin hakkımda şahsî hüküm ve kanaat çerçevesi hudutlarını geçip de maddi bir yanlışlık gösteren sözleri:

Şevket Süreyya Bey diyor ki:

Meşrutiyetten mi bahsedeceksiniz?... Cahit Bey çıkar: İlk meşrutiyetçi kendisidir... Cumhuriyetçilikten mi bahsedeceksiniz? O halde Hüseyin Cahit Beyden müsaade almalısınız! Çünkü Türkiyede ilk cumhuriyetçi de kendisidir... Dil veya edebiyat inkılâbı mı mevzuu bahistir. Pekâlâ, bu işlerde de milli öncümüz Hüseyin Cahit Beydir!*

---

* Hüseyin Cahit Yalçın, **Fikir Hareketleri**, Sayı: 52, 18 Teşrinievvel 1934, s. 413-414.

* Kadro, Sayı 33, Teşrinievvel.

Şevket Süreyya Bey bu tarzda bütün irfan ve içtimaiyat sahasına göz gezdirmekte devam ediyor ve hep ayni hükmü veriyor. Hattâ değil gûya iddia ettiğim şeyleri edeceğim şeyleri de – maşallah!- biliyor:

-Efendim, Türkiye'de bu meseleden evvelâ bahseden benim. Siz ne hakla konuşuyorsunuz? diyecek.

Şevket Süreyya Bey tuhaflık etmek için ortaya çıkmışsa bir diyeceğim yok. Fakat ciddi ve haysiyetini bilir bir kalem sahibi sıfatile söz söylemek iddiasında ise o zaman derim ki bu isnatların hepsi hakikatin hilâfıdır.

Bu, anlıyan için, çok ağır bir sözdür. Benim böyle bir iddiada bulunduğumu, evvelâ benim bahsettiğim meselelerden artık kimsenin konuşmağa hakkı yoktur dediğimi yazılarımdan cümleler naklederek isbat etmesi iktiza eder. Fakat Şevket Süreyya Beyin, şimdiye kadar gördüğüm örneklerine nazaran, böyle vak'a üzerinde konuşmaktan ise hep hayal ve isnattan bir silah yapmağa teşebbüs etmek adeti olduğu için, mukayeseyi ben yapayım ve onun sözlerile yazılarımı ben karşılaştırayım:

Şevket Süreyya Beyin yukarıki yazılara ilâveten hakkımda söyledikleri:

Meselâ bizzat Hüseyin Cahit Beyin kaleminden şimdi de şunu öğreniyoruz ki Türkiyenin ilk meşrutiyetçi, ilk cumhuriyetçi, ilk milliyetçi, lâyık, halkçı veya ilk kültür sahasının ilk inkılâpçısı olan Hüseyin Cahit Bey, aynı zamanda...*

Şunlar da benim yazdıklarım:

Fikir Hareketleri milli hakimiyet taraftarıdır: milliyetçidir, cumhuriyetçidir, devletçidir, inkılâpçıdır, halkçıdır, lâyıktır ve bunları yapan da kendisi değildir.**

---

* Kadro, aynı sayı.

** Fikir Hareketleri, sayı 44, 23 Ağustos 1934.

Kendimi inkılâp ordusunun ancak hakir ve gönüllü bir neferi saydığım için inkılâp namına söz söylemek gibi muazzam bir yükün ezici haşmetini yüklenmeğe kalkmayı aklıma getiremem.[***]

Ben Şevket Süreyya Bey isimli bir zat ne hak ile Türk inkılâbından bahseder demiyorum. Bunu demeğe kimsede hak yoktur... Fakat inkılâbın halis organı imiş gibi yüksekten atıp tutmağa ve kendisi gibi düşünmiyenleri inkılâp harici saymağa kalkarsa o zaman hududu geçmiş olur.[****]

Bunların içinde Şevket Süreyya Beyin hulya ettiği gibi bir öncülük iddiası, başkasına bir hak tanımamak iddiası var mıdır, yok mudur? Okuyanlar hüküm versin.

Emperyalizm aleyhtarlığına gelince, Şevket Süreyya Bey beni eski Osmanlı vatanına karşı beslenen emperyalizm emellerine lâkaytlıkla itham eder görününce, kendimi müdafaa için, Avrupa tahakkümüne karşı duyduğum nefreti –Şevket Süreyya Beyin münakaşadaki usulü veçhile- boş lâf ve iddia ile değil, fiiliyat ile isbat etmek üzere, iki *vakadan* bahsetmiştim.

Tabiî ve samimi düşünen bir adam için, bunun karşısında yapılabilecek bir şey vardı: elinden geliyorsa, bu *vakaların* yanlış olduğunu göstermek. Şevket Süreyya Bey bundan âciz *vakaları* inkar edemiyor. Yalnız, emperyalizm aleyhinde söylemiş olduğum nutkun "mürettep" olduğunu iddia ediyor!

Hayretteyim, bunun gülünçlüğünü nasıl anlamıyor, yahut nasıl herkes anlamıyacak sanıyor? Vak'adan düne gelinceye kadar haberi yok. Bugün, benim ağzımdan işitiyor, tekzip edilemiyeceğini görüyor, fakat derhal kendisine rabbanîbir ilham geliyor, hükmünü veriyor: o sözler müretteptir! Bir hüküm vermek için evvelâ onu ispat etmek lâzım geldiğini takdir edememiş

[***] Fikir Hareketleri sayı 1, 29 Teşrinievvel 1933.

[****] Fikir Hareketleri, sayı 45, 30 Ağustos 1934.

bir zatın bir takım çetin ve müşkül içtimaî meselelerdeki sözlerinin kıymeti ne olabileceği artık kolaylıkla takdir olunabilir.

Şevket Süreyya Bey yıkamadığı hakikat karşısında şahsiyata dökülerek esası gözden kaybettirmek istiyor ve benim vaktile Düyunu umumiye meclisinde bulunmamı mevzuu bahsederek bunu emperyalizm aleyhindeki hislerle telifi kabil görmüyor.

Düyunu umumiye meclisindeki Türk delegeliği vazifesini ben ihdas etmedim. Benim için de ihdas edilmedi. Bu vazife bugün de mevcuttur ve ayni kararname ahkâmı icabından olarak bugün de bir Türk vatandaşı o vazifeyi ayni salâhiyetle ifa etmektedir. Bu vazife ve bu vazifeyi ifa keyfiyeti vatanı sevmeğe ve emperyalizm aleyhtarı olmağa bir mânî teşkil etseydi bugün mevcut olmazdı.

Bu meselede Şevket Süreyya Bey yalnız böyle mânasız ve mantıksız söylenmelerle kalmıyor. Bir de isnada kalkıyor:

Çünkü milletin o zafer gününde zaferini kıskanan ve:

-Aman Düyunu umumiyeye dokunmayınız! diye haykıran yabancı ve gafil kalabalığın içinde iki de Türk vardır. işte Hüseyin Cahit Bey bu iki Türk'ten birinin kim olduğunu elbette ki bilir!

İbarenin gelişinden anlaşıldığı gibi, eğer Şevket Süreyya Bey bu sözlerile beni kastediyorsa vereceğim cevap kolay ve kısadır: bu katiyen yalandır, müstekreh bir iftiradır. Benim o tarihteki vaziyetim gazetecilikti. Yazılarımda böyle bir şey varsa gösterilmesini isterim.

Kadronun makalesinde hakikatin hilâfı olarak uydurulmuş sözleri tekzip ettikten sonra, diğer mütalealarile ve mağrurane yazılarile meşgul olacak değilim. Çünkü bunlarda memleket hesabına alâkayı davet edecek ilmî bir nokta görmüyorum. Okuyucularımız hatırlıyorlarsa, şimdiye kadar cereyan eden şu münakaşa matlup olan neticeyi vermiştir:

1-Kadrocular Avrupanın mirasçıları olmak iddiasile ortaya atıldıkları halde, bunun gülünçlüğü azıcık teşrih edilince, tekrar büzülmüşler, tevillere baş vurmağa kalkmışlardır.

2-Marxçılığı neşr için hâkimiyeti milliye aleyhtarlığı bahsinde ne kadar ihtiyatsızca hareket ettiklerini ve pek fazla ileri gittiklerini görerek susmayı tercih etmişlerdir.

3-İnkılâp kelimesinin Avrupadaki ve bizdeki mâna farklarından istifade ederek Milli Türk İnkılâbını Marksçıların inkılâbı ile karıştırmak yolundaki gayretlerinin boşa çıktığını ve bu el çabukluğunun sökmeyeceğinin görmüşlerdir. Milli Türk İnkılabı namına *Kadro* söz söyliyemez.

Ben Kadro'dan tasvip ve takdir beklemiyorum, bekliyemem de. Çünkü *Marksçı ve tarihte maddiyetçi* değilim. Bunların bugünkü irfan ve ilim sahasında ne kadar köhne ve esassız şeyler diye telâkki edildiğini en salâhiyettar kalem sahiplerinden yaptığım tercümelerle gösteriyorum. Şu halde, iki zıt mesleğin çarpışması pek tabiîdir. Kadroculardır ki karşılarında emellerine ve mesleklerine engel telâkki ettikleri bir mecmua görünce kendilerinden geçmişler ve nihayet şahsiyata kalkarak gürültüden ve iftiradan medet ummuşlardır. Mesleklerinin doğruluğuna kendilerinin bile güvenemediklerine bundan daha kuvvetli delil mi olur?

Hüseyin Cahit

Sonuç ve Değerlendirme

1930'lu yıllar Türkiye'de devrim hareketlerinin büyük ölçüde hız kestiği ve cumhuriyet rejiminin oturduğu bir dönemdir. Siyasal açıdan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın geliştirdiği muhalefet, toplumsal açıdan Menemen'de meydana gelen olay, ekonomik açıdan ise 1929 Dünya Ekonomik Bunalımından çıkış için arayışların bulunduğu bu dönemde, iktidara açıkça ters düşmek istemeyen aydınlar, kendi aralarında düşünsel bir rekabete girişmişlerdi.

Klasik anlamda sağ ve sol ideolojilerin değil de, Kemalizm'in yorumlarının ön planda olduğu bu dönemde, en keskin ayrım devletçilik-liberalizm arasında yaşanmıştır.

Atatürk'ü, Hükümeti ve CHP'yi, daha açık bir ifadeyle iktidarı hedef almayan tartışmalar, iktidarüstü ve iktidardan bağımsız bir anlayışla ulusal çözümlemelerden çok, uluslararası saptama ve öneriler çerçevesinde gerçekleşmiştir. Aydınlar ulusallık vasıflarını ön plana çıkararak, Türk Devrimi ile çelişmemeye özen göstermişlerdir. Hatta söz konusu düşünsel faaliyetler, örtülü de olsa sanki iktidarın yararına bir çabaymış gibi görüntü sergilemek için neredeyse birbirleriyle yarışma çerçevesinde sürdürülmüştür.

1930 yıllarda iki dergi Kadro ve Fikir Hareketleri, devletçilik ve liberalizm ana ekseninde tartışmaları sayfalarına taşırken, Şevket Süreyya ile Hüseyin Cahit bu polemiğin temel aktörleri olmuşlardır. Ancak Şevket Süreyya, dergiden doğan bir hareketin temsilcisi (Kadro Hareketi) iken, Hüseyin Cahit sadece kendi adına fikirlerini ortaya koyan bir aydın profili çizmiştir. Daha açık bir deyişle Kadro Dergisi bugün de tartışılan bir düşünsel hareketin gelişmesine yol açarken, Fikir Hareketleri dergisi geleceğe bu şekilde taşınamamış ve etkisi dönemsel kalmıştır.

Otuzlu yılların en önemli aydın hareketlerinden biri kuşkusuz Kadro Hareketi olmuştur. Canlanan basın-yayın faaliyetleri içinde iktidara ideoloji üretme işinin gönüllüleri olan Kadrocular, Osmanlı geleneğinden gelmeyen bir basın-yayın anlayışına sahip olmuşlar ve genelde sert söylemlerle görüşlerini yansıtmışlardır. Bu bağlamda Kadrocuların Ahmet Ağaoğlu, İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Hüseyin Cahit Yalçın ile girişmiş oldukları düşünsel mücadele, zaman zaman alışılmadık derecede sert ifadelerle sürdürülmüştür.

Şevket Süreyya ile Hüseyin Yalçın arasında gerçekleşen polemik de yukarıdaki genellemeler çerçevesinde vücut bulmuştur. 1930'lu yıllara damgasını vuran Fikir Hareketleri ile Kadro dergilerinin sayfalarında hayat bulan polemiğin ana ekseni yukarıda da belirtildiği gibi, devletçilik-liberalizm olmuştur. Bu bağlamda devlet ve birey konusunda da farklı yaklaşım sergilemişlerdir. Hüseyin Cahit liberal ve demokrat olduğundan hareketle bireyi öncelerken, Şevket Süreyya açısından sınıflara dayanmayan bir devletin varlığı ve toplumun çıkarları bireyin haklarına göre daha vazgeçilmezdir.

Hürriyet ve demokrasi konusunda oldukça liberal fikirlere sahip olan Hüseyin Cahit, yayın hayatına soktuğu Fikir Hareketleri dergisinin daha ilk sayısında Kadro'ya yer vermiş, Kadro ve Kadrocularla ilgili çeşitli değerlendirmelerde bulunmuştur. Kad-

ro'yu "çok ciddi emeklerin mahsulü" diyerek bir yandan olumlarken, diğer yandan Şevket Süreyya'nın tespitlerine dönük eleştirilerde bulunmuştur.

Fikir Hareketleri ile Kadro arasında asıl sıkı polemik 1934 yılında başlamıştır. Kadro'nun 27. sayısında yayınlanan "Mecmualarımız" başlıklı genel bir değerlendirmede, Fikir Hareketleri ile Yeni Adam, demokrat olarak nitelendirilmiş ve birleşmeleri önerilmiştir. Dahası Hüseyin Cahit'in dergisinin statik ve hareket vasfını yitirmiş olduğu iddia edilmiştir.

Kadro ve Fikir Hareketleri'nin sayfalarına yansıyan eleştirel ifadeler, genel olarak Şevket Süreyya ve Hüseyin Cahit'in kaleminden hayat bulmuştur. Şevket Süreyya ve Kadroculaın tepkisi sadece Hüseyin Cahit'in düşüncelerine değil, tüm meşrutiyet dönemi aydınlarına karşı gelişmiştir. Cumhuriyetin biçimlendirdiği Kemalist aydın tipini temsil eden Kadroculaın, Hüseyin Cahit'in şahsıyla sorunlarının olduğu söylenemez. Kadroculaın temel tepkisi ve bu tepkiden doğan eleştirileri Cumhuriyetle birlikte reddedilen Osmanlı'dan gelen aydın tipinedir. Bu tepkiden, tarihsel dizgi açısından Cumhuriyetle vazgeçilmez bir bağ oluşturan Meşrutiyet dönemi de payını almıştır.

Aslında yaşanan polemiğe genel olarak Avrupa'yı, daha geniş anlamda Batı'yı algılama biçimindeki farklılıklar kaynaklık etmiştir. Hüseyin Cahit açısından Batı uygarlığın, gelişmişliğin temsilcisi iken, Şevket Süreyya ve diğer Kadrocular açısından Batı'nın en bilinen tarafı emperyalizmdir. Her iki tarafın Batı (Avrupa) konusundaki yaklaşım farklılığı ulusal anlamdaki çözümlemelerine de yansımıştır.

Hüseyin Cahit ile Şevket Süreyya, Cumhuriyetin mirasçısı olmak ve Avrupa'nın mirasçısı olmamak konusunda tartışırken, Fikir Hareketleri'nin sayfalarında, Kadroculaın tarihsel materyalizmi kullanmaları nedeniyle Avrupa'dan bilimsel malzeme aldıklarına dair suçlamalar yer almıştır. Kadroculaı Marksist ol-

makla itham eden Hüseyin Cahit, Fikir Hareketleri'nin "inkılâpçı" bir yayın organı olduğunu savunarak, Şevket Süreyya'nın suçlamalarından sıyrılmak istemiştir. Bu bağlamda Kadro'nun Türk devriminin sözcüsü olamayacağını da okurlarına yansıtma gereği duymuştur.

Kadroculara göre Avrupa'da gelişen fikir akımlarına daha yakın duran ve bu nedenle de eleştirilere uğrayan Hüseyin Cahit, Avrupa'nın tümünün, Kadro'nun iddia ettiği gibi sömürgeci olmadığını ileri sürmüşse de, bu yaklaşımı nedeniyle Şevket Süreyya tarafından emperyalizme teslim olmakla suçlanmıştır.

Sonuçta Şevket Süreyya ve Hüseyin Cahit üzerinden, Kadro ve Fikir Hareketleri'nin sayfalarına yansıyan polemik, düşünsel bir tartışma zemininde başlamasına karşın, zamanla kişiselleştirilmiştir. Aralarında kişisel bir sorun ya da husumet olmayan iki aydının, fikri çerçevede başlattıkları polemiği birbirlerinin şahsına dönük kısır bir tartışıma haline getirmiş olmaları ilginçtir. İkinci Meşrutiyet ortamında bilinçlenen ve İttihatçıların rahle-i tedrisatından geçmiş olan Hüseyin Cahit'in atak söylemi karşısında, Cumhuriyet döneminden gelen ve Kemalist devrimin savunucusu iddiasında olan Şevket Süreyya, sert üslup konusunda karşıtından geri kalmamıştır. Basın-yayın yoluyla karşılıklı atışmaya dönüşen polemiğin skor tabelasında yer alan sonuç, beraberlik olarak tarihe geçmiştir.

Kaynakça

BELGELER

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Tarih: 28.2.1942, sayı: 17137, Fon Kodu: 30.11.1.0, Yer No: 152.6.10

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Tarih: 22.7.1943, Sayı: 2/20377, Dosya No. 170-143, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 102.57.3

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Tarih: 8.4.1939, Dosya No: 420161, Fon Kodu: 30.10.0.0, Yer No: 231.559.17

KİTAPLAR

ALEV, Ali,(Türkçesi), **Birinci Doğu Halkları Kurultayı, Bakû 1-8 Eyül 1920. Steno ile Yazılmış Tutanak,** Koral Yay. İstanbul, 1975.

AVCIOĞLU, Doğan, **Türkiye'nin Düzeni,** I. Kitap, İstanbul, 1975.

AYBARS, Ergün, **İstiklal Mahkemeleri,** Cilt I-II, Dokuz Eylül Üniversitesi Yay., İzmir, 1988.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, **Suyu Arayan Adam,** Ankara, 1965.

BENGİ, Hilmi, **Gazeteci, Siyasetçi ve Fikir Adamı Olarak Hüseyin Cahit Yalçın,** Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2000

BİNGÖL, Cemil, **Darülfünun ve Türkiye'ye Modern Eğitimin Girişi** (1863-1908), 1991.

CEBESOY, Ali Fuad, **Moskova Hatıraları,** Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1982.

ÇANKAYA, Ali Mücellitoğlu, **Yeni Mülkiyeliler Tarihi ve Mülkiyeliler**, III. Cilt, İstanbul, 1969.
ÇEÇEN, Anıl, **Halkevleri**, Gündoğan Yay. Ankara, 1990.
ERMAN, Azmi Nihat, **İzmir Suikastı ve İstiklâl Mahkemeleri**, İstanbul, 1971.
ERTAN, Temuçin Faik, **Kadrocular ve Kadro Hareketi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994.
GÖKTÜRK, Halil İbrahim, **Bilinmeyen Yönleriyle Şevket Süreyya Aydemir,** Ankara, 1977.
HARRİS, George, **Türkiye'de Komünizmin Kaynakları,** çev. Enis yedek, İstanbul, 1975.
HUYUGÜZEL, Ömer Faruk, **Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı ve Edebi Eserleri Üzerine Bir Araştırma,** İzmir, 1984.
İHSANOĞLU, Ekmeleddin, **Darülfünun Tarihçesine Giriş**, İstanbul, 1980.
KARAALİOĞLU, Seyit Kemal, **Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü**, İstanbul, 1983.
KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri, **Zoraki Diplomat,** İletişim Yay., İstanbul, 1984.
KOCAHANOĞLU, Osman Selim, **Atatürk'e Kurulan Pusu: İzmir Suikastının İç Yüzü,** İstanbul, 2005.
KUDRET, Cevdet, **Hüseyin Cahit Yalçın,** İstanbul, 1957.
KURAN, Ahmet Bedevi, **Hüseyin Cahit Yalçın'a Açık Mektup**, İstanbul, 1955.
KURDAKUL, Şükran, **Şairler ve Yazarlar Sözlüğü,** İstanbul, 1971.
MUMCU, Uğur, **Gazi Paşa'ya Suikast**, Ankara, 1997.
NEBİOĞLU, Osman, **Edebiyatımızda Kim Kimdir**, İstanbul, 1961-1962.
NECATİGİL, Behçet, **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü,** İstanbul, 1985.
ÖZKIRIMLI, Atilla, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, İstanbul,
SARINAY, Yusuf, **Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931),** İstanbul, 1934.
SAYILGAN, Aclan, **Solun 94 Yılı (1874-1965; Türkiye'de Sosyalist-Komünist Hareketleri),** Ankara, 1968.
ŞİMŞİR, Bilal, **Malta Sürgüleri,** Bilgi yayınevi, İkinci Baskı, Ankara, 1985.
ŞİŞMANOV, Dimitır, **Türkiye İşçi ve Sosyalist Hareketi Kısa Tarihi (1908-1965),** İstanbul, 1978.

TEKELİ, İlhan -Selim İLKİN, **Bir Cumhuriyet Öyküsü. Kadroculari ve Kadro'yu Anlamak**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003.
TEKELİ, İlhan-Selim İLKİN, **Kadrocılar ve Kadroyu Anlamak**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003.
TOPÇUOĞLU, İbrahim, **Neden 2 Sosyalist Parti. 1946 TKP'nin Kuruluşu ve Mücadelesi Tarihi I,** İstanbul, 1976.
TUNÇAY, Mete, **Türkiye'de Sol Akımlar,** 3. Basım, Bilgi Yay. Ankara, 1978.
TÜRKEŞ, Mustafa, **Kadro Hareketi,** İmge Yayınevi, Ankara, 1999.
ÜLKEN, Yüksel, **Atatürk ve İktisat,** Türkiye İş Bankası Yay., Ankara, 1981.
WIDMAN, Horst, **Atatürk Üniversitesi Reformu,** (Çev. A. Kazancıgil-S. Bozkurt), İstanbul, 1981.
YALÇIN, Hüseyin Cahit, **Edebiyat Anıları**, İstanbul, 1975.
YALÇIN, Hüseyin Cahit, **Siyasal Anılar,** İstanbul, 1976.
YANARDAĞ, Merdan, **Türk Siyasal Yaşamında Kadro Hareketi,** İstanbul, 1988.
YERASIMOS, Stefanos, **Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye,** İstanbul, 1980.
YETKİN, Çetin, **Türkiye'de Tek Parti Yönetimi (1930-1945),** İstanbul, 1983.

MAKALELER

A.K., *"Şevket Süreyya Aydemir,"* **Sosyalist Kültür Ansiklopedisi.** C. VI.
(AYDEMİR), Şevket Süreyya, *"Lenin ve Leninizm,"* **Aydınlık,** Sayı: 20 Şubat 1924.
AYDEMİR, Şevket Süreyya, *"Biz Avrupa'nın Hayranı Değil, Mirasçısıyız"*,**Kadro,** Sayı 29, Mayıs 1934, s. 43-46.
AYDEMİR, Şevket Süreyya, *"Hüseyin Cahit Beyin Hazin Tarafı"*, **Kadro,** Sayı: 31, Temmuz 1934, s. 35-41.
AYDEMİR, Şevket Süreyya, *"Hüseyin Cahit Bey Öncü!.."***Kadro,** Sayı: 33, Eylül, 1934, s. 37-44.
AYDEMİR, Şevket Süreyya, "Otobiyografya", **Gözlem,** Sayı: 2, **Mayıs** 1965.

ÇAYCI, Abdurrahman, *"Atatürk, Bilim ve Üniversite"*, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,** Sayı: 16.

OKYAR, Osman, *"Devletçiliğin Doğuşu"*, **Forum,** Sayı: 211, 15 Ocak 1963.

YALÇIN, Hüseyin Cahit, *"Matbuat Hayatı"*, **Fikir Hareketleri,** Sayı: 1, 29 Teşrinievvel, 1933, s.18-19.

YALÇIN, Hüseyin Cahit, *"Türkiye Cumhuriyetinin Onuncu Yıldönümü"*, **Fikir Hareketleri,** Sayı: 1, 29 Teşrinievvel 1933, s. 282-284.

YALÇIN, Hüseyin Cahit,*"Matbuat Hayatı: Avrupa'nın Mirasçıları"*, **Fikir Hareketleri,** Sayı: 35, 21 Haziran 1934, s.138-139.

YALÇIN, Hüseyin Cahit, *"Matbuat Hayatı: Bir Münakaşanın İbret Alınacak Neticeleri"*, **Fikir Hareketleri,** Sayı: 44, 23 Ağustos 1934, s. 282-284.

YALÇIN, Hüseyin Cahit, *" Bir Münakaşanın İbret Alınacak Neticeleri II"*, **Fikir Hareketleri,** Sayı: 45, 30 Ağustos 1934, s. 298-300.

YALÇIN, Hüseyin Cahit,*"Matbuat Hayatı: Şahsiyata Dökülen Bir Münakaşa"*, **Fikir Hareketleri,** Sayı: 52, 18 Teşrinievvel 1934, 413-414.

YALÇIN, Hüseyin Cahit, *"Meşrutiyet Devri ve Sonrası"*, **Halkçı,** 13 Haziran-31 Aralık 1954.

Atatürk Döneminde

Devletçilik-Liberalizm Tartışmaları

Şevket Süreyya (Aydemir) - Hüseyin Cahit (Yalçın) Polemiği

Temuçin Faik Ertan

Elinizdeki kitap bir biyografi, bir anı ya da belli bir dönemin tarihsel karakteristiğini açıklamak amacıyla kaleme alınmış bir araştırma değildir. Bu kitapta farklı yaşlara, farklı konumlara ve doğal olarak da farklı geçmişlere sahip bulunan ve aynı zamanda birer de siyasal varlık olan iki aydının, Hüseyin Cahit Yalçın ile Şevket Süreyya Aydemir'in, söz düellosuna dönüşen polemiği, virgülüne bile dokunulmadan yeniden kâğıda aktarılmıştır. Amaç tek parti yönetiminin egemen olduğu ve basın üzerinde sıkı yasal düzenlemelerin yapıldığı yıllarda, birçok kişiyi şaşırtacak kadar canlı ve renkli olan düşün hayatının küçük bir kesitini gözler önüne sermektir. 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın etkisi altında olan Türkiye'de, ekonomik politika arayışlarının yoğunlaştığı günlerde gerçekleşen polemik, sadece ekonomik açıdan değil, aynı zamanda siyasal ve sosyal açıdan da ufuk açıcı bir nitelik taşımaktadır.

Kitapta yer alan yazılar, Cumhuriyet'in ilk neslinin yavaş yavaş aramızdan ayrıldığı şu günlerde, yaklaşık 70 yıl önce aydınların beklentilerine, kaygılarına ve arayışlarına ışık tutacak niteliktedir. Düşünsel anlamda hiçbir tartışmanın yapılamadığının ve hatta yaprağın bile kımıldamadığının sanıldığı bir dönemde gerçekleşen Hüseyin Cahit - Şevket Süreyya polemiğinin hatırlanmasını gerekli kılan temel neden, devletçilik - liberalizm tartışmalarının günümüzde de devam ediyor olmasıdır. Bu aynı zamanda bir derleme niteliği taşıyan bu kitabın yayınlanma gerekçesini oluşturmaktadır.

Atatürk Döneminde
Devletçilik-Liberalizm Tartışmaları

Şevket Süreyya (Aydemir) - Hüseyin Cahit (Yalçın) Polemiği

Temuçin Faik Ertan

Elinizdeki kitap bir biyografi, bir anı ya da belli bir dönemin tarihsel karakteristiğini açıklamak amacıyla kaleme alınmış bir araştırma değildir. Bu kitapta farklı yaşlara, farklı konumlara ve doğal olarak da farklı geçmişlere sahip bulunan ve aynı zamanda birer de siyasal varlık olan iki aydının, Hüseyin Cahit Yalçın ile Şevket Süreyya Aydemir'in, söz düellosuna dönüşen polemiği, virgülüne bile dokunulmadan yeniden kâğıda aktarılmıştır. Amaç tek parti yönetiminin egemen olduğu ve basın üzerinde sıkı yasal düzenlemelerin yapıldığı yıllarda, birçok kişiyi şaşırtacak kadar canlı ve renkli olan düşün hayatının küçük bir kesitini gözler önüne sermektir. 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın etkisi altında olan Türkiye'de, ekonomik politika arayışlarının yoğunlaştığı günlerde gerçekleşen polemik, sadece ekonomik açıdan değil, aynı zamanda siyasal ve sosyal açıdan da ufuk açıcı bir nitelik taşımaktadır.

Kitapta yer alan yazılar, Cumhuriyet'in ilk neslinin yavaş yavaş aramızdan ayrıldığı şu günlerde, yaklaşık 70 yıl önce aydınların beklentilerine, kaygılarına ve arayışlarına ışık tutacak niteliktedir. Düşünsel anlamda hiçbir tartışmanın yapılamadığının ve hatta yaprağın bile kımıldamadığının sanıldığı bir dönemde gerçekleşen Hüseyin Cahit - Şevket Süreyya polemiğinin hatırlanmasını gerekli kılan temel neden, devletçilik - liberalizm tartışmalarının günümüzde de devam ediyor olmasıdır. Bu aynı zamanda bir derleme niteliği taşıyan bu kitabın yayınlanma gerekçesini oluşturmaktadır.